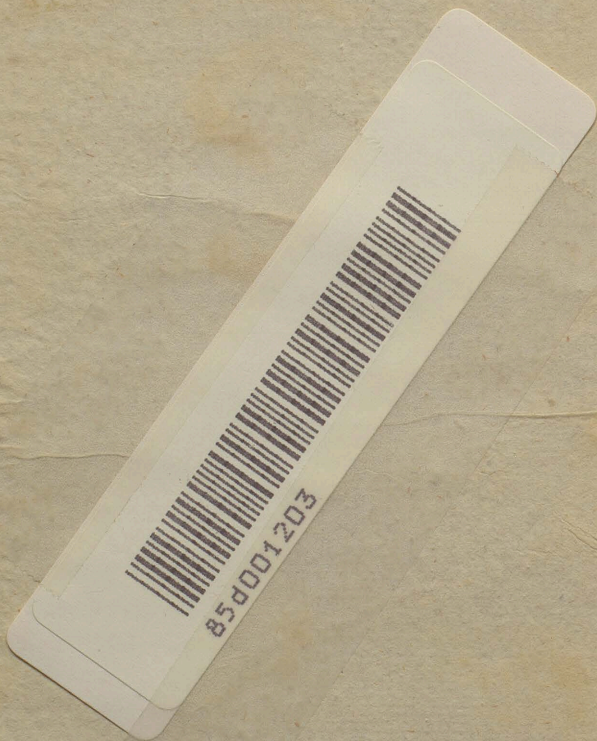

UBB

Universitätsbibliothek

Libran

11-96-75

UBBHSRES

Maig 59

**Beretning,
Betænkning og Indstilling**

fra

en til at undersøge de Sindssvages Kaar i
Norge og gjøre Forslag til deres Forbedring

i Aaret 1825

naadigst nedsat

Kongelig Commisjon.

Med en Samling af Tabeller og tvende Tavler i Steentryk.

Ifølge Kongelig Resolution

udgivet

af

Frederik Holst, M. D.,

Professor i Medicin ved det Kongelige Frederiks Universitet.

Christiania 1828.

Trykt hos Jacob Lehmanns Enke.

85d001203

Hospitals, psychiatric - history
Mental disorders - history
History of medicine, 19th cent.

+

Vol

000173

I det jeg herved forelægger Publikum dette Arbeide, troer jeg det ikke upassende at meddele en Underretning om dets senere Skjæbne, paa det at Alt hvad derom er blevet forhandlet kan være samlet paa eet Sted, ligesom jeg ogsaa anseer det for min Pligt at gjøre Regnskab for enkelte Uovereensstemmelse imellem Manuscriptet og det Trykte.

Efterat Kirke- og Underviisnings-Departementet havde modtaget Commissionens Arbeide, gjorde det under 15 Mai f. A. til den Kgl. Norske Regjering en underdanigst Indstilling, der i det Væsentlige var overensstemmende med Commissionens og kun i enkelte Punkter afveg fra samme. Saaledes skulde efter den for det da forsamlede Storting foreslaaes, at, i Stedet for de af Commissionen foreslaaede 10,000 Spd., kun 5000 Spd. aarlig maatte opføres paa Budgettet for indeværende tre Skatteaar, at Stiftelserne for uheldbredelige Sindsvage skulde af vedkommende Communer werde anskaffede inden Udgangen af Aaret 1830, at, saafremt nye Bygninger dertil maatte ansees nødvendige, Tegninger til samme maatte werde Regjeringen forelagte til Approbation, at

Commissiønen maatte vorde naadigst paalagt at udarbejde Forslag til Stiftelsernes fremtidige Bestyrelse, til Reglementer og Instructioner for deres Betjente, samt til de Forandringer, som den maatte ansee nødvendige i de gamle Dollhuusbygninger, og endelig at Commissiøns Beretning, Betænkning og Indstilling med Tabeller og Tegninger maatte, naar den af Stortinget var bleven afbenyttet, paa offentlig Bekostning vorde ved Trykken bekendtgjort.

Samme Dag blev derimod ved høieste Resolution bestemt, at Commissiøns Indstilling med Bilage skulde fra Statssecretariatet tilføres Stortinget, med Tilføiede, at da den først nyligen var til Regjeringen bleven afgiven og Stortingets Forhandlinger saa langt fremskredne, fandt Regjeringen det ikke hensigtsmæssigt for det da forsamlede Storting om denne Gjenstand at fremsætte noget Forslag.

Den 5 Juni blev Sagen, ledsaget af Skrivelse fra Statssecretariatet af 22 Mai, men ikke af Kirke- og Underviisnings-Departementets Indstilling til Regjeringen af 15 s. M., refereret i Stortinget, hvis daværende Præsident, Statsraad m. m. C. Brohg, foreslog, at den maatte paa Statens Bekostning vorde trykt, hvorved, efter hans Formening, gavnlige og for Mængden af vore Landsmænd endnu nye Ideer om et saare vigtigt Anliggende vilde vækkes og sættes i Omløb, Nationen gjøres bekendt med Trængens Storhed og efterhaan-

den forberedes til de betydelige Opoffrelser, som den, for at afhjælpe denne Trang, dog engang maa gjøre. Efter derpaa at have været henlagt til Eftersyn, blev Sagen den 16 Juli foretagen i Storthinget, som eenstemmigen besluttede, at den skulde tilbagesendes den Kgl. Norske Regjering, med Anmodning om at foranstalte den paa hensigtsmæssig Maade ved Trykken bekjendtgjort. (Efr. Eyr. 2 Bd. 3 Hft. S. 278—282). Den 3 Juli gjorde Regjeringen en hermed overeensstemmende underdanigst Indstilling, i hvilken tillige foresloges, at hvad der af Statskassens Forskud til hiint Arbeides Udgivelse ei maatte dækkes ved Salg af Exemplarer skulde ansees som en endelig Udgift for Statskassen, at Udgivelsen af Commissionens Arbeide skulde overdrages mig, og at Commissionen skulde tilkjendegives Hans Majestæts naadigste Tilfredshed med dens med Flid og fuldstændigen udførte Arbeide; hvilken Indstilling blev ved Kgl. Resolution af 21 s. M. naadigst bifaldt.

Førend jeg afgav Manuskriptet til Pressen, har jeg deri overhoved foretaget saadanne Forandringer, som maatte blive en nødvendig Folge af en nøiere Revision. Desuden har jeg paa enkelte Steder tilføiet Anmærkninger, der ikke findes i Manuskriptet, naar de forekom mig at ville oplyse Meningene. — Efterat Commissionens Arbeide var indsendt til Kirke- og Underviisnings-Departementet, modtog dette Indberetning om Sinds svage fra

et af de Præstegjæld, fra hvilket en saadan endnu ikke var indloben. De deri anmeldte Sindsfvage, 10 i Antal, ere lagte til de øvrige, og Text og Tabeller ere derefter blevene rettede. — De i Tablerne foretagne Forandringer ere anmærkede S. 95, 99 og 117.

Uagtet der paa Correcturen er bleven anvendt al den Omhu, der har været muelig, er dog een Feil indloben S. 56, Linie 11, hvor i Stedet for 200 staaer 162.

Til Slutning maa jeg tilføie, at de Mænd, der, foruden mig, vare naadigst udnævnte til Medlemmer af den Commission, hvis Arbeide her forelægges Publikum, vare:

V. C. V. Sibbern, Stiftamtmand over Agershuus Stift, Ordensskatmester, C. S. D. m. m.

Malthé Langberg, Høiesterets-Assessor, Præsident i Christianias Magistrat, R. N. D. m. m.

M. A. Thulstrup, M. D., H. N. første Livmedicus, Generalchirurg i den Norske Armee, Professor i Medicin ved det Kgl. Frederiks Universitet, R. N. og W. D. m. m.

N. B. Sørensen, M. D., Professor i Medicin ved det Kgl. Frederiks Universitet, R. W. D. m. m.

Christiania, i Februar 1828.

Udgiveren.

I n d h o l d.

	Side.
Forevindring	1—2.
Commissionens Udnævnelse, Commissariets Indhold og Commissionens første Foretagender	3—5.
Planen i Commissionens Arbejde	5.
Første Afdeling	6—24.
Almindelige Bemærkninger over Dollhuses hen- sigtsmæssige Indretning og Bestyrelse.	
En rigtig Erkendelse af vore Pligter imod Sinds- svage tilhører den sildigste Tid	6.
Helbredelige og uhelbredelige Sinds svage fordre ganske forskellige Stiftelser	6—7.
Sinds svage helbredes langt sjeldnere i private Huse, hos Familier og Venner, end i ordentlige for dem organiserede Helbredelsesanstalter	7—8.
Deres Behandling kan, under særegne Betingelser, udføres saavel i private, som offentlige Stiftel- ser for Sinds svage	8.
Men ikke gjerne i sædvanlige Pleiestiftelser, i Sy- gehuse for legemlige Syge, og aldrig i Fængsler	8—9.

	Sibe.
A. Helbredelsesanstalter for Sindssvage	9—21.
Forskjelligt Resultat af Behandlingen i Fortidens og Nutidens Stiftelser	9—10.
De første Skridt til Forbedring i Sindssvages Behandlinger gjorte i England og Frankrig	9—10.
Behandlingens Afhængighed af Bygningens Construction først silbig erkjendt	10.
En saadan Bygnings vigtigste Egenheder	11.
Beliggenhed	11.
Sundhed	11—13.
Inspection	13—14.
Fordelene af en Centralinspection	13.
Architekturens Benyttelse til dette Viemed	13—14.
Classification	14—17.
Sammes Nytte	14—15.
Afsondring af Syge efter Aarsag	15.
— — — Sygdommens Art	15.
— — — — Periode	15.
— — — deres Dannelse	15—16.
Nødvendigheden af egne Celler for de fleste Syge	16.
En mangesidig Classification lader sig kun udføre i større Stiftelser	16—17.
Sikkerhed	17—18.
Sammes Nødvendighed tidligen erkjendt	17.
Skadelige Midler til at tilveiebringe den ved	17.
Passende Midler	17—18.
Disse Egenheder lade sig kun tilveiebringe i en Bygning, alene bygget til sin Bestemmelse	18.
Inventarium	18.

Nødvendigheden af et godt og fuldstændigt Inventarium	18.
Angivelse af de vigtigste Inventariisorter	18.
Beskrivelsen	18—21.
Gavnligheden af Stiftelsens Uafhængighed baade i administrativ og oekonomisk Henseende	18—19.
Strengt indre Politie	19.
Legemsbevægelse og skønsmet valgte og ordnede Beskæftigelser, Grundpiller for Sindsvagheds heldige Behandling	19.
Vanskeligheden af at finde duelige og paalidelige Embedsmænd og Betjente til en saadan Stiftelse	19.
Kort Angivelse af de vigtigste Embedsmænd og Betjente, som derved bør ansættes, deres Egenskaber, Pligter m. m.	19—21.
B. Pleiestiftelser for uheldredelige Sinds svage	
Omrids af deres Indretning	21.
— — — Bestyrelse	21—22.
<hr/>	
Forholdsregler ved Sindsvages Indtagelse i og Udgang af de for dem bestemte Stiftelser	22—23.
Stiftelsernes Navne	23—24.
Vigtigheden af ei at tillægge dem forhadte Navne	23.
Exempler herpaa af andre Lande	23—24.
Forslag til Navne for de vordende Stiftelser i Norge	24.
Anden Afdeling	25—64.
De Sindsvages nuværende Kaar i Norge.	
De Sindsvages Skæbne i ældre Tider i Norge	25.
Første Skridt til Indretningen af Dollhuse i Norge	25—27.

	Side.
Commissionen indhenter Oplysninger om disse Stift-	
tellers Tilstand	27—29.
De Punkter, hvorom den forlanger Oplysninger	29—30.
Dollhuset i Opslo	31—44.
Dollhuset i Thronbhjem	44—49.
Dollhuset i Bergen	49—53.
Dollhuset i Christianssand	54—55.
Daarekisten i Stavanger	55.
Daarekisten i Arendal	55—56.
Dollhuset i Hedemarkens Amt	57—58.
Disse Stifttellers Bestyrelse	58—63.
Dom om dem	63—64.
Nødvendigheden af en Reform i Sindsvages Be-	
handling i Norge, derved beviist	64.
Tredie Afdeling	65—107.
Forslag til Forbedring i Sindsvages Raar i Norge.	
Vanskeligheden og Vigtigheden af denne Deel af	
Commissionens Hverv	65.
En Reform lader sig ikke udføre ved halve For-	
holdsregler	65—66.
Kundskab om Antallet af Sindsvage i Riget,	
Grundvolden for denne Undersøgelse	66—67.
Foranstaltninger til en Tælling af Sindsvage .	67—68.
Schema, hvorefter denne Tælling blev udført .	68.
Prognostiske Grundsætninger til at skielne imellem	
Sindsvagheders Helbredelighed og Uhelbredelig-	
hed	69—70.
Commissionen bestemmer sig for den tabellariske	
Fremstilling	71—72.

Tabellerne A, B og C. De Syges Antal, Sygdoms Art og Forhold til Folkemængden	72—82.
Antallet i Norge, sammenlignet med det i andre Lande	74—76.
Antallet i de forskellige Stifter, sammenlignede med hverandre	76—78.
I Norge flere Sinds svage af Mandkøn, end af Kvindeskøn	78—79.
Forholdet imellem begge Køn i denne Hen- seende forskjelligt i forskellige Riger	78—79.
Forholdet imellem helbredelige og uhelbredelige Sinds- svage i Norge	79.
Norge i denne Henseende sammenlignet med andre Lande	79—81.
Det antagne Forhold i Norge synes ikke at kunne frakendes al Paalidelighed	81.
Forhold imellem de forskellige Arter af Sinds svag- hed i Norge	81—82.
Upaalideligheden af de derover meddeelte Angivelser for Norge	81.
Deraf følgende Vanskelighed af i denne Henseende at kunne anstille Sammenlig- ning imellem Norge og andre Lande	81—82.
Tabellerne D og E. De Syges Alder	82—83.
Tabellerne F og G. Sygdommens Varighed	83.
Tabellerne H, I og K. Sygdommens Aarsager	83—85.
Tabellerne L og M. Epileptiske og af Læger Be- handlede	85.
Label N. Præsegjæld, for hvilke Indberetninger mangle eller i hvilke ingen Sinds svage skulle findes	86—87.

De af Geistligheden meddeelte Oplysninger vinde i Paalidelighed ved den i visse Punkter allerede forudsæede Lighed og Ulighed, som efter dem finder Sted imellem Norge og andre Lande	87.
Maaden at udføre Reformen paa i Norge	88—89.
Regler, som bør lede Valget af Steder til Anlæg af Stiftelser for Sindsbvage	89.
Antallet af Sindsbvage, for hvilke bør sørges i Norge	90.
Stederne, hvor Stiftelser for dem bør anlægges, og Stiftelsernes Størrelse	90—91.
Angivelse af de Stiftelser, som dertil kunne be- nyttes	92.
Dg af dem, som desuden maae anskaffes	92—93.
Bestræbelser for til de sidste at vælge en passende Form	93.
Commissionen bestemmer sig for Straaleformen til de større Stiftelser	94.
Architekt Grosch indleverer dertil Tegninger	94—95.
Bemærkninger i Anledning af disse Tegninger	95—98.
Overslag over Omkostningerne til en efter samme opført Stiftelse for 100 Syge	98.
Straaleformens mindre Beqvæmhed for et lavere Antal Syge	99.
Architekt Grosch meddeler Tegninger til en Stif- telse for 50 Syge efter en anden Plan	99.
Bemærkninger i Anledning af denne Plan	99—100.
Overslag over Omkostningerne til en efter samme opført Stiftelse for 50 og 100 Syge	100—101.

Disse Overslag, sammenlignede med Overslaget for lignende Stiftelser i Storbritannien	101—102.
Summarisk Angivelse af Omkostningerne til 4 Helbredelsesanstalter med Inventarium	102—104.
Hvilken af disse Stiftelser først bør anlægges	104.
Den større Nytte bør lede Valget	104.
Forslag, at det snarest mueligt maatte vorde sagkyndige Mænd overdraget at udarbejde fuldstændige Reglementer for begge Stiftelsers Bestyrelse	105.
Forslag til Varsomhed i at bestemme sig for den ene eller anden af de foreslaaede Former	105—107.

Fjerde Afdeling . . . . . 108—113.

Om Maaden, paa hvilken de til Forbedring i Sindsbages Raar i Norge fornødne Summer kunne udredes.

Eldre Bestemmelser kunne i dette Hiemed ei ansees gjældende.	108.
De hidtil værende Stiftelsers Midler ville dertil heller ikke blive tilstrækkelige.	108.
Nødvendigheden af at tye til andre Kilder	108.
Grunde for, at Staten paatager sig Omkostningerne for Helbredelsesanstalterne og at Amtene selv besørge sig Stiftelser for uhelbredelige Sindsbage	109.
De istandbragte Stiftelser kunne vedligeholde sig selv.	109.
Men Betalingen for Syge lignes paa Amtet, ei paa hvert enkelt Præstegjæld	110.

Forhold, hvorefter Bidragene til Helbredelsesanstal-	
ternes Opbyggelse og Indretning kunne udredes af	
de forskellige Stifter	111.
Forhold, hvorefter de bør ydes af Stæder og Land-	
districter	111—113.
Den foreslaaede Reform bør begynde snarest mueligt	
og fuldendes i mueligst korte Tid	113.
<hr/>	
Summarisk Fremstilling af Commissionens Forslag	
til Forbedring i Sindsvages Aaar i Norge	114—116.
<hr/>	
Beskrivelse over de i Indstillingen omhandlede Teg-	
ninger til Helbredelsesanstalter for Sindsvage	
med Dverslag over Omkostninger.	
Første Tavle	117—128.
Centralbygningen	117—118.
Straalebygningerne	118—119.
Oekonomiebygningen	119.
Opvarmning og Luftrensning	119—121.
Dverslag over Omkostninger	121—128.
Anden Tavle	129—139.
Oekonomiebygningen	129.
De Sindsvages Boeliger	130—131.
Dverslag over Omkostninger	131—139.

Ta b e l l e r A t i l O.

Om Sindsfvages Raar i Norge, saadanne,
som de nu ere og kunne vorde.

Ein Gedicht: Nacht über die Leinwand
Von G. H. v. L. 1810

Forerindring.

At Fornuften er Menneskets høieste Gode og at derfor dens Sygdomme maae henregnes iblandt dets største Ondt, har man neppe nogenstinde betvivlet; og dog har man i ingen Tidsalder i samme Grad sørget for dem, der ere berøvede Fornuftens Brug, som for dem, der lide af legemlige Sygdomme. Sindets Sygdomme udgjøre ogsaa, til Held for Menneskeheden, et langt lavere Antal, end Legemets, men derved ere ogsaa Anledningerne til om dem at samle Erfaringer meget sieldnere. Stundom erholder Lægen om Sindsvaghedens Begyndelse, Udvikling og Forhold i dens forskjellige Perioder aldeles ingen Oplysning, yderst sielden erholder han en tilstrækkelig, og naar en saadan kan vinde, er dette ofte forbundet med en saa stor Vanskelighed, at han derved affrækkes fra at anstille nogen nøiagtig Undersøgelse. Sygdommens Aarsager ligge, som oftest, meget skjulte og forblive ei sielden endog aldeles uopdagede. Studiumet af disse Sygdommes Væsen, Aarsager, Gang og Behandling er derfor langt vanskeligere og udkræver hos Lægen større Skarpsind, en fleersidigere Dannelse, større Taalmod, større Opoffrelse og andre sieldne Egenheder.

Disse Vanskeligheder uagtet, kan det dog ikke negtes, at mentale Syge ei have et ringere Krav paa vor Omsorg, end corporlige. Det er vor Pligt baade at sørge for deres physiske Velbefindende og muelige Helbredelse og at forebygge, at de werde farlige for det Offentlige. Disse Pligter ere nu vel almindeligen erkjendte, og alligevel finde vi dem ikke i noget Land tilfulde op-

fyldte, i mange et engang saaledes opfyldte, som Menneskelighed synes billigen at kunne fordre.

Iblandt de Stater, i hvilke de offentlige Foranstaltninger for Sindsbage endnu befinde sig i en sørgelig Forfatning, er sandelig vort eget Fødeland. Dog — en lysere Periode synes nu snart ogsaa at ville oprinde for disse Ulykkelige hos os, i det Nationalrepræsentationen, dybt giennemtrængt af Erkjendelsen af disse Foranstaltningers Elendighed, har besluttet, at deres Tilstand skal usiagtigen undersøges og at fuldstændige Forslag til sammes Forbedring skulle vorde den forelagte. Denne Storthingets Beslutning, hvis Resultat her skal meddeles, er mærkværdig, ei blot fordi den er hidtil den eneste, hele Riget omfattende kraftige Foranstaltning til hiint velgjørende Hiemed, men ogsaa fordi, saavidt Commissionen har kunnet erfare, Storbritannien hidtil har været den eneste og Norge derved er blevet det andet Rige, i hvilket Forbedring i Sindsbages Aar er bleven en Gjenstand for Nationalrepræsentationens Forhandlinger. Den er end videre mærkværdig i videnskabelig Henseende, i det den leder til nogenlunde at bestemme Sindsbages Forhold i Norge til dem i andre Lande.

Følge en af fjerde ordentlige Storthing den 24 Juli 1824 tagen og den Kongelige Norske Regjerings Departement for Kirke- og Underviisnings-Væsenet den 29 i samme Maaned communiceret Beslutning, tilsendte dette Departement, i Skrivelse af 5 Juli i det følgende Nar, Undertegnede et ad mandatum udsærdiget naadigst Commisforium af 1 i samme Maaned, hvorved vi naadigst befales at sammentræde i en Commission, hvis Formaal skulde være:

1. at undersøge Tilstanden i og Bestaffenheden af samtlige Dollhuse i Riget;
2. at forfatte Forslag til de fornødne Forandringer og Forbedringer ved samme, og forsaavidt nye Bygninger formenes at burde opføres, at lade udarbeide fuldstændige Planer og Tegninger, med Overslag over Omkostningerne, og
3. at afgive vor Betænkning om Maaden, hvorpaa det fornødne Pengebeløb rettest udredes, enten særskilt af hvert enkelt Stift eller af det hele Rige.

Førend Commissionen saae sig i Stand til at kunne begynde nogen af disse Undersøgelser, sandt den det nødvendigt at komme i Besiddelse af tvende vigtige Materialer, som den maatte lægge til Grund for samme, nemlig en fuldstændig Beskrivelse af alle Rigets Dollhuses nuværende Tilstand og en, saavidt mueligt, nøjagtig og paalidelig Angivelse af Antallet af samtlige Sinds;

svage i det hele Rige. Den anmodede derfor, i Skrivelse af 15 i samme Maaned, Departementet for Kirke- og Underviisnings-Væsenet om, igjennem anførte Stiftelsers Bestyrelser og Rigets Geistlighed, at forskaffe den disse Materialier, og angav tillige den Form, hvorefter den ønskede dem udarbejdede, og de Punkter, hvorom den især attraaede Oplysning, for at de kunde erholde den fornødne Fuldstændighed og Nøiagtighed og for at deres Afbenyttelse ei skulde blive Commissionen alt for vanskelig. Da Commissionen forudsaae, at lang Tid vilde medgaae, ind den disse Oplysninger, især Angivelserne af Sindssvage, fra alle Rigets Egne vilde fremkomme, foreslog den i samme Skrivelse tillige, at det Kongelige Departement vilde, for, om mueligt, at paa skynde Sagen, gjøre vedkommende Auctoriteter og Embedsmænd opmærksomme paa, at Commissionen ikke kunde med Nytte begynde sin Virksomhed, førend den havde erholdt de forlangte Oplysninger og at den derfor havde udsat sine Arbejder, indtil de vare tilveie bragte.

Overensstemmende med denne Skrivelse udfærdigede det Kongelige Departement, under 10 og 19 August til de anførte Stiftelsers Bestyrere og Læger samt Rigets Præster trykte Circulairer og Schemater, hvis Indhold og Form vilde i det Følgende vorde angivne. Med Departementets Skrivelse af 28 Januar 1826 modtog Commissionen den første Samling af de forlangte Oplysninger, siden fik den efterhaanden flere og uagtet Departementet i Skrivelse af 31 Januar, 9 Juni og 18 December samme Aar fornyede hiin Anmodning til Præsterne, vedbleve endnu i Februar, Marts og April Maaneder dette Aar Oplysninger at indløbe til Commissionen. Alligevel var denne med Departementets Skrivelse af 15 August forrige Aar kommen i Besiddelse af saa mange Oplysninger, at den troes

de at kunne med Nytte begynde Udførelsen af det den naa: digst overdragne Hverv. Desuagtet blev dette Arbeide dog ikke begyndt førend i Begyndelsen af October, da det af Commissionens Medlemmer, der, efter Anmodning, havde paataget sig at gjøre Udkast til den endelige Beretning, Betænkning og Indstilling, og, ifølge Commissionens Forslag af 15 September, var ved høieste Resolution af 20 October endog blevet fritaget fra indtil videre at udføre en betydelig Deel af sine Embedsforretninger, for at dette Arbeide kunde, om mueligt, blive saa betimeligen tilende: bragt, at det kunde vorde det nu forsamlede Storthing forelagt, var i hele September Maaned daglig beskæftiget med at deeltage i medicinsk og pharmaceutisk Examen.

I at udføre dette Arbeide har Commissionen vel troet at burde følge den Orden, som Commissariatet antyder, nemlig først at give en Fremstilling af de Sindspar: ges nuværende Kaar her i Riget, dernæst at meddele Forslag til Forbedring i deres Kaar, og endelig en Betænkning om Maaden, hvorpaa de dertil fornødne Sum: mer kunde udredes; men den har tillige troet at burde forudskikke nogle almindelige Bemærkninger om Maaden, hvorpaa Dollhuse, naar de ganske skulde opfylde deres sande Niemed, bør være indrettede og bestyrede, da Bedømmel: sen af Rigets nuværende Dollhuses Tilstand derved bli: ver lettere, og Spørgsmaalet, om Riget behøver andre eller ikke, derved bedre kan afgjøres. Denne Beretning, Betænkning og Indstilling lader sig derfor pænselig opløse i fire Afdelinger.

Første Afdeling.

Almindelige Bemærkninger over Dollhuses hen- sigtsmæssige Indretning og Bestyrelse.

For endnu ikke mange Decennier siden troede man at have gjort Alt for vore ulykkelige Medmennesker, som havde tabt Forstandens Brug, naar dem blot gaves Huuslye, Mad, Drikke, Klæder, og saaledes kun deres physiske Fornødenheder tilfredsstilledes. De for dem oprettede offentlige Tilflugtssteder vare derfor dengang ogsaa blot Anstalter, i hvilke man søgte at sikke sig deres Personer, samt at uskadeliggjøre dem baade for sig og Samfundet, og havde saaledes snarere Udseende af Fængsler. At vi imod Sindssvage have andre og høiere Pligter, end blot at tilfredsstille deres physiske Fornødenheder, at en stor Deel af dem kan ved en planmæssig Behandling modtage Helbredelse og som nyttige Medlemmer gjengives Samfundet, synes man dengang endnu ikke at have fattet. Ordentligt indrettede og hensigtsmæssigen bestyrede Helbredelsesanstalter for saadanne Ulykkelige tilhøre derfor ogsaa en meget sildigere Tid.

Erfaring viser, at Sindets Sygdomme have det tilfælles med Legemets, at de snart helbredes, snart ikke helbredes. Der gives altsaa, med Hensyn til Helbredelighed, to Arter af Sindssvage, nemlig helbredelige og

uhelbredelige. Enhver af disse fordrer en ganske forskjellig Behandling. Naar man giver de uhelbredelige Sinds- svage Huuslye, Mad, Drikke, Klæder, med faa Ord, naar man sørger for deres physiske Fornødenheder og for- rebytter, at de bestadige sig selv eller Andre, synes vore Forpligtelser imod dem at være opfyldte. Men de hel- bredelige Sinds svage vilde endnu ikke dermed være tjente. Med dem maa føres et nøiere Opsyn, de maae classifice- res paa en omhyggeligere og fleersidigere Maade og over- hoved nyde en paa Helbredelse rettet Behandling. Dette gjør igjen en særegen og kostbarere baade Indretning og Bestyrelse af Stiftelsen nødvendig, hvilket derimod de uhel- bredelige Sinds svage ikke behøve. Uhelbredelige og hel- bredelige Sinds svage fordre derfor i Regelen ganske forskellige Stiftelser.

Erfaring lærer fremdeles, at Sinds svage langt sjeldnere helbreedes i private Huse eller hjemme hos Familie og Venner, end i ordentlige for dem organi- serede Helbredelsesanstalter. Dette er og saare natur- ligt. De Syge kunne i de sidste sædvanlig nyde en plan- mæssigere Behandling, Tilsyn og Pleie, de føle sig mere afhængige, iagttage gjerne et roeligere og lydigere Forhold iblandt Fremmede, der ere væde i at behandle dem, end i deres eget Hjem, hvor de oftere ere udsatte for Indvirk- ningen af Aarsagen til deres Sygdom, iblandt deres egne Paarørende og Lyende, hvilke de ere vant til at befale og som vel yderst sjelden besidde de til Sinds svages hen- sigtsmæssige Behandling nødvendige Egenskaber. Erfaring viser desuden, at den Sinds svage sjelden erkjender sig selv for saadan, men derimod er meget tilbøielig til at ansee dem, der ere om ham, for sinds svage, at han, ved at omgaaes andre mentale Syge og derved blive Vidne til de mange sørgelige Optrin, deres Sygdom medfører,

ofte udfinder Tilfælde, der ligne hans eget — Han vækkes derved til Eftertanke, hans Tanker faae en nye Retning og han er fra samme Stund Reconvalescent.

Man har ogsaa tvistet om, hvilket der skulde være det rigtigste, at behandle Sindssvage enten i private eller offentlige Stiftelser. Saasnart private Stiftelser ei staae under offentlig Bestyrelse, ei ere underkastede offentlig Control, saaledes som Tilfældet er med en stor Mængde delige Indretninger i de forenede Britiske Riger*), kunne derved sikkerligen mange Misbrug affødkommes, hvilket de i Underhuset i det Britiske Parlament i denne Anledning anstillede Undersøgelser noksom vise. Naar de derimod ere ligesaa hensigtsmæssigen indrettede og bestyrede og Staten med dem har et ligesaa strengt og nysigtigt Tilsyn, som med sine egne, da synes de vel at maatte kunne for tjene samme Lillid, som disse. Som Mønstre i denne Henseende kunne anføres Dr. Willis's i Nærheden af Stamford, Dr. Fox's i Nærheden af Bristol og Dr. Esquivols i Paris.

Endelig ville vi ogsaa her berøre et Spørgsmaal, om Sindssvage bør indsættes i Fængsler, i sædvanlige Pleiestiftelser eller i Stiftelser, hvori ogsaa legemlige Syge indtages. Overveiende Grunde tale for, at dette Spørgsmaal maa besvares benegtende. Etødende er det sikkerlig for den menneskelige Følelse at see brodefrie Syge satte sammen med Personer, der enten sigtes for eller ere domte for Forbrydelser. Sindssvage vilde ofte ved deres Støien, Skrigen og anden Allarm forstyrre den

*) Ifølge en Parliamentsact af 1774 kan Enhver, som vil, der modtage i sit Huus een Sindssvag, uden at være forpligtet til, for Øvrigheden at opgive, om eller hvo han har modtaget, eller at lade sit Huus af Øvrigheden undersøge. Edinburgh Review. No. LVI. S. 465.

Noe, som man i Pleiestiftelser har tilfikkret den affældige, skrøbelige Aldersvage, eller som nødvendigen maa herse i et Sygehuus for legemlige Syge. En Stiftelse for Sindsvage fordrer desuden en ganske anden Indretning og Bestyrelse, end baade et Fængsel, en sædvanlig Pleiestiftelse og et Sygehuus for sædvanlige Sygdomme. Endelig viser Erfaring, at Dollhuse, især større, som ere forenede med andre Stiftelser, der have et fra samme forskjelligt Niemed, yderst sjelden, for ei at sige aldrig, blive saa vel bestyrede eller have saa heldige Resultater at opvise, som de, der alene bestaae ved sig selv og ikke staae i nogensomhelst administrativ eller oekonomisk Forbindelse med andre Stiftelser, hvortil den fornemste Aarsag synes at være den, at de da ere mere uafhængige og at deres Bestyrelse og Betjente da kunne skjenke dem mere Tid og Opmærksomhed.

Uf det hidtil Anførte synes da at følge, at Sindsvage bør behandles i Stiftelser, alene bestemte for dem, og at helbredelige og uhelbredelige Sindsvage bør affondres fra hinanden. Vi skulle nu nærmere undersøge, hvorledes enhver af disse Stiftelser bør være indrettet og bestyret.

A. Stiftelser for helbredelige Sindsvage. Helbredelsesanstalter for Sindsvage.

I alle Stater med et velordnet Medicinalvæsen har man været betænkt paa for offentlig Regning at indrette og underholde Stiftelser for Sindsvage; men disse Stiftelsers Indretning og Bestyrelse have naturligtviis maattet dele Skjæbne med Læren om Sindsvaghederne og derfor først meget seent modtaget deres nuværende Form. England og Frankrig have i denne Henseende foregaaet andre Lande med deres Exempel; thi i dem ere de første Skridt foretagne til nogen væsentlig og paa rigtige Grunde

sætninger bygget Forbedring i de Sindssvages Behandling, og det lykkelige Resultat, der kronede deres menneskefjærlige Bestræbelser, har igjen ansporet andre Lande til lignende Forsøg.

Nutidens Stiftelser for disse Ulykkelige levere ganske forskellige Resultater; thi imedens de Sindssvage i nogle næsten bestandig forblive i samme Tilstand, som den, hvori de indkomme, ei sjelden deri endog forværres, helbredes de i andre endog indtil 60 Procent og derover, eller blive i det Mindste bedre. Aarsagerne til disse forskellige, ja modsatte Resultater maae i Stiftelser, der modtage samme Arter Sindssvage, vel især søges i den forskellige Behandling; men man har først silde erkjendt, at Behandlingen for en stor Deel er afhængig af Bygningens Form og øvrige Indretning; og sammenligne vi med hinanden de Stiftelser, der fremvise ganske modsatte Resultater, da ville vi ogsaa finde, at de i denne Henseende mærkeligen afvige fra hinanden. Mange af disse Stiftelser have nemlig forhen havt en anden Bestemmelse og ere senere enten forblevne i samme Tilstand, eller, stundom endog med betydelige Bekostninger, omdannede til deres nuværende Bestemmelse; andre derimod ere vel byggede for Hensigten, men i en Periode, da Læren om Sindets Sygdomme endnu befandt sig i sin Barndom og man derfor endnu ikke kjendte eller tilfulde erkjendte de væsentlige Forbringer ved en for dem hensigtsmæssigen indrettet Stiftelse. Men lidt efter lidt efter som Kundskaben om Sindssvaghedernes Natur og Behandling uvidedes og vandt en større Sikkerhed, indsaae man ogsaa Vigtigheden af ei blot at oprette særegne Stiftelser for de deraf angrebne Ulykkelige, men ogsaa af at give disse Stiftelser en til deres særegne Bestemmelse passende Form og Indretning.

Hvilke ere da de Egenfkaber, en til en Helbredelsesanstalt for Sindssvage bestemt Bygning bør besidde, for at kunne opfylde sin Bestemmelse?

Den maa have en passende Beliggenhed, være en sund og sikker Voelig, samt frembyde Anledning til Inspection og Classification. I jo høiere Grad den forener disse Egenfkaber, jo større Frihed kan den deri indtagne Syge tilstaaes og jo mere betrygget er det Ofsentlige.

En Helbredelsesanstalt for Sindssvage bør have en fri og fra andre Baaninger aldeles uafhængig Beliggenhed. Den bør saaledes ei anlægges i en Stad, ei heller i Nærheden af Vandeveie, offentlige Forlystelsessteder eller Promenader, for at de Syge ikke skulle udsættes for ufornuftige Forbigaaendes Drillerier og Spot eller for Synet af Gjenstanden for deres ulykkelige Forsatning. Den bør derimod anlægges helst noget udenfor en Stad eller paa Landet, i en Egn, der ved muntre Udsigter paa en gavnlig Maade kan adspredde de Syges Sind; den bør være omgiven af betydelige Marker, at de Syge kunde erholde Anledning til at sysselsætte sig med Mark; og Haugearbeide.

Nødvendigheden af den anden Egenfkab, nemlig Stiftelsens Sundhed, hvorved forstaaes en saadan Beliggenhed og indvendig Indretning, at Beboernes Helbred baade kan vedligeholdes og befordres, er i enhver til Menneskers Ophold og især i en til Gjenerholdelsen af deres tabte Sundhed bestemt Stiftelse saa indlysende, at det er ganske overflødig her nøiere at omhandle samme. Vi ville derfor her blot anmærke, at dertil hører ei alene, at Bygningen anlægges paa et tørt, ophøiet, luftigt Sted, men ogsaa, at den besidder den fornødne Rummelighed for det Antal Syge, som den er bestemt til at modtage. Ifølge

Forsøg, anstillede af sagkyndige Mænd, bør hvert friste Menneske tilstaaes et Rum, der holder fra 350 til 504 Kubikfod eller fra 45 til 63 Kubikalne, naar hans Højhed ei skal lide*), og ifølge lignende Forsøg antages 600 til 730 Kubikfod eller 77 til 90 Kubikalne, som det mindste Rum, der i sædvanlige Sygehuse bør indrømmes nogen Syg**); og endda forudsættes, at Luften i disse Rum maa behørigt kunne fornyes. Ere disse Beregninger rigtige, hvilket Commissionen ingen Grund har til at betvivle, da kunne sikkerlig heller ikke Sindsbage, der næsten alle føre med sig en særegen modbydelig Lugt og hvoraf mange desuden ere i høieste Grad ureenlige, uden Skade lade sig nøie med et mindre Rum. Gulvet i hver Celle i Northingham Asylum holder 10 Fod i Dybden og 7 Fod i Bredden***), og naar dette multipliceres med Høiden, som vel ei kan anslaaes under 9 Fod, bliver Kubikindholdet 630 Fod. Commissionen, der var nedsat for at træffe Foranstaltninger til det i Aaret 1818 aabnede Dollhous i Wakefield, forlangte af Architecterne, som dertil bleve indbudne at concurrere, at hver Celles Gulv skulde holde 80 Qvadratfod****), hvilket, Høiden ligeledes anslaaet til 9 Fod, gjør 720 Kubikfod. I en i Aaret 1821 for

*) Rules for the government of gaols, houses of correction and penitentiaries, together with plans of prisons on improved principles. With Engr. 2d. Ed. London 1821. — Remarks on the form and construction of prisons with appropriate designs. Illustrated by Engr. London 1826.

**) Gilbert Blane i Medico-chirurgical transactions IV. London 1813. S. 115. — Niemanns Hdb. der Staatsarzneiwissenschaft zc. 1 Th. Leipzig 1813. S. 542.

***) Report with Minutes of Evidence on Madhouses in England &c. London 1815. S. 154.

****) L. c. S. 362.

Conseil des hospices i Paris foreslaaet Plan til et nyt Døllhuus er for hver Celle til en enkelt Syg endog regnet 891 Kubiffod (11 Fods Dybde, 9 Fods Bredde og 9 Fods Høide*).

Med ingen Syge er det nødvendigere at have et nøiagtigt Tilsyn, end med Sindsfvage; men et saadant Tilsyn er forbundet med mange Vanskeligheder og udgjør for Stiftelsens Betjente en af deres byrdefuldeste Forretninger. Man har til alle Tider erkjendt dette, men dertil ei betjent sig af Midler, der for de Syge og deres Opsynsmænd vare de beqvemmeste. Man maatte dertil holde et betydeligt Antal Betjente; men baade er det de Sindsfvage som oftest meget imod altid at vide sig omgionne af Vogtere, og disse desuden saare besværligt aldrig at turde fjærne sig fra hine; og hvor et saadant Tilsyn manglede, der maatte Lænker, Indsperring, Tvangstroier og deslige haare de Midler, der vel kun temporairt bør anvendes, træde i Stedet.

At Architekturen heri kunde komme meget til Hjælp, har man først senere erkjendt. En Bygning, saaledes bygget, at man fra et Punkt af samme kunde overse den hele, med et Ord, et Panoptikon i den strengeste Betydning, vilde her være at foretrække for alle andre; men en saadan Centralinspection bliver vel neppe nogensinde Andet, end en Idee. Imidlertid er dette dog Ideas let, man i denne Henseende bør have for Øine, og jo mere man kan nærme sig samme, desto bedre er ogsaa Architektens Arbeide lykket. Bygningen maa derfor i dette Diemed være paa den Maade bygget, at ei blot hver Underop:

*) J. L. Caspers Charakteristik der französischen Medicin mit vergleichenden Hinblicken auf die englische, Leipzig. 1822. S. 355 og 447.

synsmand med Lethed og Bequemhed kan føre et nøiagtigt Tilsyn med den ham betroede Afdeling af Syge, men og at Overopsynspersonalet (Directionen, Lægerne og Inspecteuren) kan, uden just hver Gang at behøve at begive sig til hver Afdeling, skaffe sig Kundskab, om og hvorvidt de lavere Betjente opfylde deres Pligter og om Tilstanden i den hele Stiftelse.

Ikke mindre vigtigt er det, at de Sindssvage i en for dem bestemt Stiftelse paa en hensigtsmæssig Maade classificeres. I ældre Dollhuse og i de fleste af de nuværende finder man enten aldeles ingen eller kun en ganske planløs Classification. Man finder saaledes i dem Maniaci, Monomaniaci, Dementes og Idiota, Sindssvage i Sygdommens forskjellige Perioder, Reenlige og Skidenfærdige, Sindssvage af alle Stænder, ja selv af begge Køn uden Orden blandede om hverandre; men i deslige Dollhuse forekomme derfor dagligen Optrin, som en planmæssig Classification vilde forebygge, ei at tale om, at Opsynspersonalets saare besværlige Pligter gjøres end besværligere; thi Opsynspersonerne kunne lettere paasee Udførelsen af en foreskreven Behandling, naar alle under samme Behandling liggende Syge ere samlede paa eet Sted, end naar de ere adspredte iblandt Andre, hvis Sygdom ei er af samme Bestaffenhed; og de Syge selv gjøre desuden mindre Modstand, vise sig mere føielige og lydige, naar de ei bemærke nogen Forskjel, men see sig alle behandlede paa samme Maade.

Saa enig man nu i Almindelighed er om Nødvendigheden af Sindssvages planmæssige Classification, er den dog selv i Nutidens bedre Stiftelser ikke altid den samme. Vi ville her kun anføre den, som den nyere Psychiatries Skaber Pinel, hans Discipel og Eftermand i

Salpatrieren*) Esquirol og andre erfarne Franske, Britiske og Tydske Læger have i de under deres Bestyrelse staaende Stiftelser antaget, i en Række af Aar fundet gavnlig og som desuden er bygget paa en theoretisk Grundvold. De affondre de Sindssvage med Hensyn til Kjønn, Dannelsen, Sygdommens Art og Periode.

Anseer man det i Sygehuse for legemlige Syge for nødvendigt at adskille de Syge efter Kjønnet, da er en saadan Adskillelse endnu mere nødvendig i en Helbredelsesanstalt for Sindssvage, af hvilke mange skulde Kjønsforskjellen deres Sygdom.

Sygdommens Art afgiver ligeledes en saare vigtig Grund for Affondring. Mania, Monomania, Dementia og Idiotia ere i deres Natur saa forskjellige og fordrer en saa forskjellig Behandling, at Helbredelsen sikkerlig meget vanskeligere vilde lade sig udføre, om alle Sindssvage vare uden Eksonsomhed blandede om hverandre, end dersom de vare planmæssigen affondrede. Det Samme er Tilfældet med dem i Sygdommens forskjellige Perioder, med de Stoiende og Kuelige, Keenlige og Ukeenlige.

Heller ikke bør man i at affondre Sindssvage undlade at tage Hensyn til den Grad af Dannelsen, de have modtaget. Det er vel en Sandhed, at man hos mange Sindssvage ei opdager noget som helst Spor til nogen forregaaende Aandsdannelse; men den opmærksomme Jagt:

*) Salpatrieren og Bicetre, hvilke Navne oftere ville forekomme i dette Skrift, ere tvende Stiftelser for Sindssvage, hiin i selve Paris og bestemt for Fruentimre, denne i Nærheden af Paris og bestemt for Mandspersoner, begge rummende tilsammen omtrent 2000. See Mere herom i Budstikken. 2 Aargang. S. 524—527. — Magazin for Naturvidenskaberne. 1823. 1 Hft. S. 87—91. — Eyr. 2 Bd. 2 Hft. S. 143.

tager vil dog bemærke, at samme Art Sindssvaghed ytrer sig hos Personer af forskjellig Cultur paa en forskjellig Maade, og Behandlingen maa være forskjellig efter Sygdommens forskjellige Ytringer. De fleste Sindssvage have desuden visse Diebliske eller kortere Perioder, i hvilke de enten ganske eller for en Deel gjenerholde Brugen af deres Fornuft (*lucida intervalla*); og naar de da see sig satte iblandt Personer af en Cultur, ganske forskjellig fra deres egen, vil dette neppe kunne virke fordeelagtig paa deres Gemyt. Architekten Robert Reid, efter hvis Plan det nye Dollhuus ved Edinburgh er blevet opført, ansaae denne Afsondring endog for saa vigtig, at han foreslog, og Commissionen, der var nedsat for at organisere denne Stiftelse, besluttede at lade bygge særskilte Bygninger for Sindssvage af forskjellig Dannelses*); men dette kan dog kun finde Sted i større Stiftelser.

Endelig troe vi det passende her at anmærke, at en stor Mængde Sindssvage bør have deres egne Celler. De bringes da bedre til Orden og Roe, de forstyrres da mindre af deres Medsyge og voldsomme Udbrud af Raserie hos en enkelt Syg have da sjeldnere Udbrud hos andre Syge til Folge.

Men denne mangesidige Classification lader sig kun udføre i Stiftelser, indrettede for et betydeligt Antal Syge. Skulde den udføres i smaa Stiftelser, kunde lettere paa enkelte Classer falde blot 1—2 Syge, og dette

---

*) Observations on the structure of Hospitals for the treatment of lunatics and on the general principles, on which the cure of insanity may be most successfully conducted, to which is annexed an account of the intended establishment of a lunatic Asylum at Edinburgh. With five Engr. Edinburgh 1809. 4. S. 2.

wilde baade blive for bekosteligt og heller ikke svare til Hensigten.

Den fjerde Egenkab, en Stiftelse for Sinds: svage bør besidde og hvis Nødvendighed maaskee har været tidligere erkjendt, end nogen af de hidtil omhandlede, er Sikkerhed, eller den Egenkab, at de deri indsluttede Syge ei blot hindres fra at undvige, men ogsaa fra at tilføie sig selv, deres Opsynsmænd, de øvrige Syge eller Stiftelsen nogen Skade. I de ældre Stiftelser af denne Art søgte man at tilveiebringe denne Egenkab ved bestandig Indsperring i eensomme Celler, ved Lænker, utidig Anvendelse af Lvangstrøier, stundom endog Slag og andre deslige haarde Midler, der ifkun tjente til at opvirre den Syges Gemt og forværre hans Tilstand. Senere Erfaring har tilfulde godtgjort Skadeligheden af saadanne Midlers planløse Anvendelse, i en høi Grad indskrænket deres Brug og lært os at kjende en anden og mildere Behandling, der paa den Syge har en velgjørende Indflydelse. Saaledes maa en Bygningsform, der begunstiger en mangesidig Classification og letter Inspection, et forholdsmaessigt Antal Betjente, Bygningens Omgivelse med en Muur af passende Høide, sikke Døre, Jernindsatning i Vinduer unegtelig bidrage til Bygningens Sikkerhed. For at afværge Ildsbaade har man foreslaaet at lade Bygningen opføre af Steen, ja endog, paa meget faa Undtagelser nær, til Alt, der ellers sædvanlig gjøres af Træe, saasom Døre, Vindueskarme, Trapper, Tørbjelker, m. m., at bruge Jern eller andre ubrændbare Materialier, at lade Værelserne opvarme ved Vanddampe eller ophedet reent atmosfærisk Luft, hvortil Apparaterne kunne anbringes i Kjelderetagen eller paa et andet Sted, til hvilket de Syge ingen Afgang have; og for hastigen at kunne dæmpe en allerede udbrudt Ildsbaade, har man foreslaaet

stemt til Boelig for Personer, af hvilke de fleste ei ere i Stand til at skjonne, naar de forsømmes eller forurettes, og derfor heller ikke til at gjøre Overopsynspersonalet bekendt med Uordener i Stiftelsen eller Forurettelser, de selv eller andre Syge maatte lide, hvortil endnu kommer den liden Tiltroe, deres Klager sædvanlig have.

I Stiftelsen bør hoo en Inspecteur, der ordner det Hele, vaager over Orden og Roee i Stiftelsen, paaseer, at alle dens Betjente nøiagtigen opfyldte deres Pligter, fører Stiftelsens oekonomiske Regnskaber og holder over de Syge nøiagtige Protocoller. Det vigtigste, men uden tvivl ogsaa det vanskeligste Hverv har unegtelig Lægen. Han bør lede alle Foretagender i Stiftelsen og Alt bør rette sig efter hans Forholdsordre. Han bør dagligen tilsee de deri liggende Syge, ja, om det behøves, endog flere Gange i Døgnet og over dem føre nøiagtige Journaler. Ved Stiftelsen bør ligeledes en Geistlig være ansat, der kan yde Religionens Trostegrunde til Syge, som Lægen maatte finde at tiltrænge dem. En Oldfrue bør føre det nærmeste Tilsyn med de qvindelige Syge og qvindelige Betjente, samt med det for Syge i Stiftelsen bestemte Pinned og Klæder, som kunne vaskes. En Oekonom bør levere de Syge Spise og Drikke, overeensstemmende med et ham foreskrevet Spisereglement. Endelig behøver en saadan Stiftelse et behørigt Antal Sygeoppassere, hvor til ordentligviis for de Syge af Mandkjønnet tages Mandspersoner og for de Syge af Qvindkjønnet Fruentimre*).

*) I Bicetre og Salpétrieren tager man hertil sædvanlig de i disse Stiftelser helbredede Syge. Man har nemlig gjort den Bemærkning, at de ere lærvilligere og mere medlidende, og at de lettere vinde de Syges Fortroelighed, end Andre; de kunne ogsaa som Exempler vende de Syge gavnlige.

De maae alle være stærke og modige Personer og ved et venligt, dog alvorligt, bestemt og sindigt Forhold vide at tilbende sig de Syges Fortroelighed og Agtelse. Iøvrigt bør baade Embedsmænds og Betjentes Rettigheder og Pligter i Instructioner være nøiagtigen angivne.

B. Pleiestiftelser for uheldredelige Sindsvage.

For Sindsvage, som man intet Haab har om at kunne helbrede, ere alle de Midler overflødige, hvorved man især troer at kunne bevirke Helbredelse. Den mangesidige Classification falder saaledes for dem bort, ei heller behøve de en saa streng Bevogtning, eller dagligt Tilsyn af Læge, eller overhoved en paa Helbredelse rettet Behandling. Naar de erholde Humølye, som besidder den fornødne Nimmeligheid og beskytter dem imod Veirligets og Aarstidens skadelige Indflydelse, naar dem gives tilstrækkelige og sunde Episer og Drikke, samt passende Klæder, naar man søger at forebygge, at de kunne bestadige sig selv eller Andre, naar man overhoved søger at tilfredsstille deres physiske Fornødenheder og, saavidt mueligt, at blidgøre deres ulykkelige Stjæbne, synes de intet videre retmæssigt Krav at kunne have paa deres Medmenneskers Omfarg.

De for dem indrettede Stiftelser behøve derfor heller ikke nødvendigvis at være byggede for et betydeligt Antal, ei heller behøve de, naar de blot ere bestemte for et meget lidet Antal, at have deres egen Bygning og egen Bestyrelse, deres Indretning og Bestyrelse kunne være meget simple, og de maae overhoved bære Charakteren af vel organiserede Forsørgelsesanstalter for skrøbelige, affældige, aldersvage Personer. Iøvrigt gjælde om disse Stift

telsers Indretning og Bestyrelse de samme Forskrifter, som forhen ere anførte ved Helbredelsesanstalter for Sindssvage.

Heller ikke kunne vi undlade her kortelig at omhandle de Forholdsregler, der bør iagttages ved Sindssvages Indtagelse i og Udgang af de for dem bestemte Stiftelser.

Indlemmelse i en saadan Stiftelse medfører Indskrænkning i den Syges borgerlige Frihed og desuden betydelige Byrder for det Offentlige. For at forebygge Misbrug bør derfor Ingen deri indtages, førend den tilstrækkeligste Visshed er tilveiebragt for, at han virkelig lider af Sindssvaghed. Han bør derfor ikke indtages blot ifølge Paarørendes, Formynderes, Curatorers eller Bekjendtes Requisition, der maastee kunde være foranlediget ved Cabale, Egennytte, Hævn eller andre ligesaa uædle Bevæggrunde; men vedkommende Øvrighedsperson, Sjelesørger og en auctoriseret Læge bør tillige afgive en skriftlig Erklæring om hans Tilstand. Tillige bør, især fra den Læge, som maatte have behandlet ham, med Requisitionen følge en fuldstændig Beretning om hans Charakter, førend han blev sindssvag, om hans Alder, om Sygdommens Art, Gang, Varighed, dens uuelige Aarsager, de anvendte Midler og deres Resultat m. m., da Kundskab om disse Omstændigheder altid er nyttig og ofte uundværlig til en planmæssig Behandling.

Førend de helbredede Syge ganske udskrives af Stiftelsen, bør man ved Dimission paa ubestemt Tid gjøre Forsøg over Varigheden af deres Helbred under forandrede Omgivelser. Derved kunne baade de selv og deres Sa-

milte overbedises om deres forbedrede Tilstand og Cone
til atter at leve i det frie Selskab.

Endelig kunne vi ikke her forbigaae at omtale en
Omstændighed, der ved første Betragtning vel forekommer
Mange uvigtig, men sikkerlig ingenlunde kan ansees for
ligegyldig, nemlig Stiftelsens Navn. Man vælge dertil
intet, der for Mængden medfører forhadte Begreber eller
selv hos den omfindtlige Sindssvage i lysere Dieblikke kan
vække Ideen om, hvor han egentlig befinder sig. Dette
kan ikke undgaaes ved Ordene: Dollhuus, Daarehuus,
Daarekiste, Trunken, Dårehus, Irrenhaus, Narren-
thurm, Dolhuis, Maison de fous, Lunatic Asylum.
Man har i den senere Tid erkjendt dette og indseet, at
ligesaa meget Staausel imod den Syges Paarørende og
Venner, som Omforg for den Syge selv, fød at foran-
dre disse Navne, og man har derfor efterhaanden indført
andre, som, om de end ikke bestemt vise Stiftelsens sær-
egne Diemed, dog beqvemt adskille den fra andre. Saa-
ledes henævnes det af Digteren Swift stiftede Dollhuus
i Dublin, hvori han selv som Demens endte sine Dage,
almindelligen Swifts Hospital; ligeledes kjender Enhver
Bethlem Hospital og St. Luke's Hospital i London un-
der disse Navne; Dværkerne kalde deres Stiftelse for Sindss-
svage ved York Retreat; og de fleste lignende Britiske
og Skotske Stiftelser føre Navnet Asylums, Hospitals el-
ler blot Houses (saasom Miles's-, Warburtons-, Talbot-,
Normann-, London-house). Et lignende Tilflugtssted
i Saragozza for Syge, især mentale, fra alle Lande og
af alle Troesbekjendelser, fører den simple Inscription
Urbis & Orbis. Salpetrieren i og Bicetre i Nærheden
af Paris, Sonnenstein ved Pirna i Sachsen, Bidstrup-
gaard paa Sjælland ere ligeledes almindeligen bekjendte

Ravne for lignende Stiftelser. Af samme Grunde foreslog en til Dollhusets Forbedring i Thronhjem i Aaret 1810 nedfat Commission for denne Stiftelse Benævnelsen Pleiehuus; men dette Udtryk kan dog kun især passe sig paa Stiftelser for uheldredelige Sindssvage og adskiller endda ikke dem fra andre Forsørgelsesanstalter.

Hvilke Ravne bør da vore Stiftelser føre, vil man nu vist spørge. Commissionen maa tilstaae, det falder den vanskeligt at foreslaae Ravne, der ere korte og tillige bestemt tilkjendegive Forskjellen imellem Helbredelsesanstalter og Pleiestiftelser for Sindssvage. Maa skee kunde det synes passende at opkalde dem efter en eller anden bibelsk eller anden mærkelig Person, hvis velgjørende Tjænderter for den lidende Menneskehed vare almindeligen bekjendte. Saaledes, for at Commissionen tillige skal oplyse dette ved et Exempel, kunde man maa skee over det hele Rige kalde Helbredelsesanstalterne St. Johannes Stiftelser og Pleiestiftelserne Immanuel's Stiftelser, da man blot ved at tilføie Stedets Navn, hvor de laae, kunde tilkjendegive, hvilken Stiftelse man meente.

Anden Afdeling.

De Sindsvages nuværende Kaar i Norge.

I de ældste Tider maae Sindsvage her i Riget have været pleiede hjemme hos Paarørende eller Venner. Senere hen, da Riget erholdt Fængsler, synes ogsaa disse tildeels at have maattet tjene som Opbevaringssteder for saadanne Sindsvage, som Slægt og Venner ei formaaede at yde den fornødne Pleie, eller som kunde blive farlige for den offentlige Sikkerhed.

Med Rescript af 24 Februar 1736 blev Stiftsbefalingsmanden over Agerhus Stift kundgjort en Dom, ifølge hvilken et Fruentimmer, som at have i Naserie dræbt sin Husbondes spæde Barn, skulde under streng Bevogtning indsættes i Hospitalet eller et af Fattighuse i Christiania. Efter at have i denne Anledning brevvevlet med Stadens Magistrat, erklærede Stiften, at disse Stiftelser ei kunde taale de med det særskilte Dagthold forbundne Udgifter, og da Christiania dengang endnu ikke besad noget Lugt- og Straffehuus, foreslog det, at bemeldte Fruentimmer maatte føres til Kjøbenhavns Lugthuus, hvor hun med større Sikkerhed og mindre Bekostning kunde bevares. Dette foranledigede Udsærdigelsen af et Rescript af 14 Juli s. A. til samtlige Stiftsbefalingsmænd og Biskopper i Norge, der, aldeles ligelydende med et til samtlige Stiftsbefalingsmænd og Biskopper i Danmark, Sjæl-

lands undtagne, allerede under 29 Juli 1709 udfærdiget Rescript, bestemmer, at et eller to Bærelser skulde i det Ringeste ved alle Hovedhospitaller*) i Riget indrettes, for deri at indsætte og forvare fattige Sindsfvage, saaledes at de deraf ei lettelligen kunde udbryde, og at Foranstaltning skulde træffes til, at de af Hospitallerne kunde erholde fornøden Underholdning og Tilsyn. Disse Stiftelser ere altsaa oprindeligen bestemte til at modtage Sindsfvage af alle Arter; hvilket ogsaa stedse har været Tilfældet. Dette synes at være det første offentlige Skridt, der er gjort, for at Sindsfvage, der enten kunde blive farlige for Samfundet eller som Paarørende ei formaade at underholde, kunde i særegne Stiftelser holdes behørigt affondrede; og ifølge denne Foranstaltning bleve efterhaanden, skjønt, som det synes, ikke overalt saa snart, som man havde kunnet vente, i deslige milde Stiftelser i Stæderne Opslo, Throndhjem, Bergen, Christianssand, Stavanger og Arendal særegne Bærelser eller Rum indrettede for saadanne Ulykkelige. I Landdistricterne gives, saavidt Commissionen har kunnet erfare, her i Riget endnu kun een Stiftelse af denne Art, nemlig i Hedemarkens Amt. Men da disse Stiftelser langt fra ikke formaae at modtage alle de i Riget værende Sindsfvage, maa et endnu

*) Deslige Hospitaller vare siden 1643 efterhaanden indrettede i Throndhjem, Bergen, Opslo, Arendal, Christianssand og Stavanger, og oprindeligen bestemte til at modtage fattige Syge baade fra Landet og Stæderne; men nu indtages i dem kun gamle Fattige af Stadens Borgerclasser. Disse Stiftellers Indtægter bestaae i Renter af udestaaende Capitaler, Tiende, Landskyld af Jordegods, Tavlepenge, Auktionspenge for afdøde Lemmers Efterladenskaber; men disse Indtægter ere, især ved Pengevæsenets Forandringer, i senere Tid betydeligen formindskede fra hvad de engang vare.

langt større Antal forblive hjemme hos Naarsvende eller Venner eller indsættes i Arresthuse.

De anførte Indretninger for Sindsvage benævnes her i Riget almindeligen Daarekister, naar de ere indrettede i selve Hospitaerne, og Dollhuse eller Daarehuse, naar de udgjøre særegne Bygninger. Throndhjems Dollhus benævnes af Almuen sædvanlig Trunken.

Lil at erholde en paalidelig og nøiagtig Kundskab om offentlige Stiftelsers Tilstand er for den Sagkyndige intet sikkrere Mittel, end Ophold paa Stedet, der sætter ham i Stand til selv at betragte og undersøge*). Commis:

*) En Forbedring i Dollhusene havde allerede flere Gange været en Gjenstand for det Britiske Parlaments Forhandlinger, da i Aaret 1814 Underhuset besluttede af sin egen Midte at udnævne en Committee, for nærmere at undersøge dette vigtige Anliggende, og dertil valgte Mænd, der besiededes af sand Interesse for Sagen. Denne Committee kaldte for sig og forhørte de ved Stiftelserne ansatte Directeurer, Læger, Apothekere, ja endog Architecter og mange Andre, som den formodede at kjende noget til Dollhusets Indretning og Bestyrelse i Almindelighed eller Rigets Dollhuse i Særdeleshed; og Enkelte af dens Medlemmer foretog endog Reiser til flere af disse Stiftelser, for personligen at undersøge deres Tilstand. Underhuset fandt disse Forhør tilligemed Committeeens derpaa byggede Beretning saa mærkværdig, at det lod dem fuldstændigen trykke^{a)}; og virkelig — dette Verk kan vel medrette ansees som et af de vigtigste, Literaturen hidtil har at opvise over mentale Sygdomme, ei saa meget, fordi det viser, hvilke Misbrug der kunne begaaes imod Sindsvage, men især fordi det om Sindsvages Behand-

^{a)} Report together with Minutes of Evidence and an appendix of papers from the Committee, appointed to consider of provision being made for the better regulation of Madhouses in England. 3 Vol. London 1815—1816. 8.

sionen har derfor ikke forsvmt Anledningen til paa denne Maade at gjøre sig bekendt med Dollhuset i Opblo, og det kunde maaskee have været ønskeligt, om dens Medlemmer, enkelte eller i Forening, kunde ligeledes selv have begivet sig hen til Rigets øvrige Dollhuse og personligen undersøgt deres Tilstand; men Commissionen kunde ikke antage, at dette var Commissariets Mening, og den bestemte sig derfor til at erhverve sig hiin Kundskab igjennem Stiftelsernes Bestyrelser. For at disse attraaede Oplysninger kunde erholde den behørige Fuldstændighed, tro-

---

ling og Dollhusets Indretning og Bestyrelse indeholder Bink, som, givne af de meest oplyste og erfarne Mænd, unegtelig fortjene en høj Grad af Tiltro og som ere heldigen bleve benyttede baade paa de Britiske Øer og i Udlandet. Resultatet af disse Undersøgelser var, at kun faa af Rigets daværende Dollhuse nogenlunde svarede til Menneskehedens billige Fordringer, at f. Ex. Syge derimod i de fleste ei nødte en passende Behandling, i enkelte endog bleve grusomt mishandlede; ja det blev endog tilfulde beviist, at flere vare af Mishandling bleve syge og døde, at sindsvage Fruentimre vare under deres Ophold i Stiftelsen bleve besvangrede deels af sindsvage Mandspersoner, deels af Stiftelsernes Inspecteurer, at Ægtemænd havde af uædle Lidenskaber faaet deres Hustruer eller disse deres Mænd indsatte i Dollhuse, naaget de ei vare sindsvage, at Arvinger havde faaet den, de skulde arve, indlemmet blot for at komme i Besiddelse af Formuen. Men disse Opdagelser havde ogsaa til Folge, at Foranstaltninger bleve truffne til strax at sætte Skranke for anførte Uordener. Betydelige Forbedringer bleve strax indførte i de vigtigste Stiftelser og paa flere Steder ere siden den Tid i de forenede Britiske Riger, deels ved privat Subscription, deels paa Statens Bekostning, Asylter for Sindsvage bleve opførte, der baade ved Bygningernes hensigtsmæssige Construction og Bestyrelse kappes med lignende Stiftelser i andre Lande.

ede Commissionen at burde gjøre opmærksom paa de Punkter, hvorom den især attraaede Oplysninger, og anførte derfor i den forhen (S. 4) omhandlede Skrivelse af 15 Juli 1825 for Kirke- og Underviisnings-Departementet disse Punkter saaledes:

”En kort historisk Udsigt over Stiftelsens Skæbne i ældre og nyere Tid — dens Beliggenhed, om i Nærheden af en Landvei, ud til en Gade o. s. v., — om den udgjør en særegen Bygning eller en Deel af en anden dermed forbunden — om den er bygget af Træe, Bindingsværk eller Steen alene og i hvad Forsatning den nu befinder sig — om den oprindelig er bygget for sin nuværende Bestemmelse, eller har tilforn haft en anden — Bygningens Form og indvendige Indretning, tydeliggjort ved en simpel Plantegning, paa hvilken Værelsernes og andre Rumms særegne Bestemmelse, Høide, Bredde og Længde ere angivne — om Stiftelsen modtager alle Arter af Sindsvage, eller om den er udelukkende bestemt for enkelte — for hvor mange Syge den er oprindelig bestemt og hvilket udgjør dens daglige Middelantal — hvorledes de Syge ere classificerede eller fra hoerandre affondrede — om de tilstedes Afgang til Bevægelse i fri Luft, hvor og hvorledes — om de bestjæftiges eller overlades til fuldkommen Orkesløshed — om Jernlænker, Lvangstrøier eller andre Lvangsmidler ere i Brug — om de tilsees af Læge til bestemte Tider og hvor ofte — om han over de Syge holder Journal — om Stiftelsen besidder nogen Badeanstalt, hvorledes denne er indrettet og bliver benyttet — Forpleiningen, om der er noget bestemt Spisereglement og af hvem auctoriseret — Inventarium, dets Mængde og Tilstand — hvormange Syge Stiftelsen i et vist Antal Aar, f. Ex. i de sidste 10 Aar, har modtaget, hvor mange i samme Tidrum deraf ere døde, udgangne,

helbredede eller forbedrede, hvormange indkomne paany med Decidiver, og med hvilke Arter af Sindssvaghed, Mania, Melancholia, Dementia eller Idiotia, samt hvilken Alder de Syge have havt og hvorlænge de have været syge, med hvilke saadanne Forandringer ere indtrufne — Stiftelsens aarlige Indtægter og Udgifter, summarisk angivne for de sidste 10 Aar, om derfor aflægges Regnskab, hvor ofte og til hvem — naar det sidste Regnskab blev aflagt — og overhovedet Stiftelsens oekonomiske Forfatning — Stiftelsens Embedsmænd og Betjente, deres Antal, Navne, Vilkaar, Instructioner, hvilke sidste meddeles in extenso — og andet Mere, som kunde tjene til en fuldstændig Dplysning om Stiftelsens sande Tilstand.”

Paa Grund heraf udsærdigede Departementet, under 19 i den følgende Maaned, til samtlige Stiftsdirectioner de ligeledes forhen (S. 4) omhandlede Circulairer, med Anmodning om at tilveiebringe disse Dplysninger, der fra Throndhjems Stiftsdirection bleve til Departementet afsendte den 19 November s. A., fra Bergens under 5 Januar, fra Agershuus under 13 Januar og fra Christiansands under 26 Juli 1826, og bleve Commissionen tilstillede efterhaanden, som de indløbe.

Paa denne Maade har Commissionen erhvervet Beskrivelser af de i Stæderne anlagte Dollhuse og den agter deraf i det Følgende at meddele et Udtog; derimod har den ingen saadan Beskrivelse modtaget af Dollhuset i Hedemarkens Amt og den har derfor selv maattet tilveiebringe den, saa godt den formaaede.

Endelig maa Commissionen foreløbig bemærke, at den om ingen af disse Stiftelser har været i Stand til at indhente saa fuldstændige Dplysninger, som den, for at det den paalagte Arbejde kunde erholde den behørige Noivagtighed, ansaae nødvendige. Ifter er dette Tilfældet med

de meddeelte Efterretninger om Stiftelsernes Skjæbne i ældre og nyere Tid, hvilke dog Commissionen, efter Evne, har søgt at fuldstændiggjøre; end videre om Antallet af de i en vis Række af Aar deri indtagne Syge og disses Skjæbne, samt om den daglige Betaling for hver Syg og overhoved om Stiftelsernes aarlige Indtægter og Udgifter, hvorom Oplysninger fra enkelte Stiftelser endog aldeles mangle, men hvorom Commissionen hverken har kunnet meddele Andet eller Mere, end den selv har modtaget.

Dollhuset i Dpslo.

Overensstemmende med det Kongelige Rescript af 14 Juli 1736, var i Dpslo Hospital lige indtil Aaret 1777 et Bærelse bestemt for 1—2 Sindsvage. Men da Agershuus Stiftsdirection (da bestaaende af Kammerherre og Stiftsbefalingsmand A. P. Lewezau og Biskop Christian Schmidt) troede, at dette Hospitals anseelige Midler, hvis Renter dengang langt oversteg de aarlige Udgifter, kunde anvendes paa en nyttigere Maade, end blot ved at lægge Renterne til Capitalen, gjorde den et allerunderdanigst Forslag til Opførelsen af en særegen ny Bygning, hvori kunde rummes alle de Sindsvage, som fra Agershuus Stift maatte indsendes. Dette Forslag blev af Hans Majestæt, under 25 Januar 1776, approberet, med det Tillæg, at de til de Sindsvages Føde og Klæder medgaaende Udgifter skulde af Almuen udredes med 6 Stilling daglig (for hver Syg?), forsaavidt de enten ikke selv eller deres Slægt og Venner maatte formaae at erlægge Betalingen, saa at

Stiftelsen ei blev bebyrdet med Underholdningsudgifter for Andre, end for de Uformuende fra Kjøbstæderne. Paa Grund af denne Kongelige Resolution blev i Aarene 1776, 1777 og 1778, i Nærheden af bemeldte Hospital i Dpslo og paa Hospitalets Bekostning, for 16 Sindssvage en ny eenetage Bygning opført, der skal have kostet 16000 Rdlr. D. C., og blev, som det synes, tagen i Brug i Aaret 1779. Et Kongeligt Rescript af 27 Juli 1804 bestemmer, at paa denne Bygning skulde endnu opføres een Etage, at for hver Sindssvags Forpleining og Tilsyn skulde til Stiftelsen erlægges 6 $\frac{1}{2}$ Skilling daglig eller 26 Rdlr. aarlig, at denne Betaling, eller en høiere, om den i Fremtiden maatte blive nødvendig, skulde, naar den Syge ei selv formaaede at udrede den, erlægges af det Sted eller Sogn, hvor han horte hjemme. Men denne Etage er dog aldrig siden bleven tilføjet. Imidlertid maa Nødvendigheden af et større Locale stedse være bleven følt og i samme Grad mere følt, som Stiftets Folkemængde og de Sindssvages Antal tiltog; men Commissionen har ikke kunnet komme til Kundskab, om man nogensinde siden har tænkt paa at udføre den ved nys anførte Rescript approberede Forøgelse af Bygningen eller derved at foretage andre Forandringer til de Sindssvages Læbe.

Under 19 Februar 1822 indsendte derimod daværende Stadsphysikus, nu Professor, Dr. Zolst til Agerøhøus Stiftsdirection en Beretning om denne Stiftelses daværende Tilstand, samt Bink til sammes hensigtsmæssige Indretning og Forslag til Oprettelsen af en ny Helbredelsesanstalt for Sindssvage, og for at lede den offentlige Opmærksomhed hen paa denne vigtige Gjenstand, blev Beretningen, med Stiftsdirectionens Tilladelse, indført i Videnskenskens tredie Aargang Nr. 75—78 for 1822. Forfatterens fornemste Hensigt med denne Beretning om Dpslo

Dollhuns var at vise, at en saadan Stiftelses ædelste Diemed, de Sindssvages Helbredelse, deri ikke var muelig. Overbevist om, at Statens oekonomiske Forsatning dengang ei tillod saa betydelige Opoffrelser, som til en ordentlig indrettet Helbredelsesanstalt for Sindssvage vilde medgaae, foreslog han at tye til Nationens frivillige Gavn mildhed, da han haabede, at, naar den først kjendte Transgens Storhed, vilde den, endog i mindre gunstige Omstaendigheder, ei undslaae sig for at række en hjælpsom Haand til et Anliggende, der synes at maatte være den høist vigtig. Da han var bleven underrettet om, at Stiftsdirectionen havde sendt den anførte Beretning m. m. til Kirke- og Underviisnings-Departementet, fremsatte han, i Skrivelse af 11 Juli s. A., for dette Departement de Maader, paa hvilke, efter hans Formening, den offentlige Gavnildhed kunde i dette Tilfælde vækkes, ledes eller benyttes, nemlig ved Indbydelse til frivillige Bidrag, enten een Gang for alle eller noget vist aarligt, Ombærelse af Tavler eller Udsættelse af Bækkener i Kirkerne og endelig Indtægter af visse Forestillinger paa vore private dramatiske Theatre. De tvende første Forslag ere bleve aldeles udførte, og i Anledning af det sidste bleve Opfordringer gjort til de dramatiske Selskaber i Christiania, Thronhjelm, Bergen, Christianssand, Drammen og Frederikshald til fra næste Theatersaisons Begyndelse hver Vinter paa Tider, da størst Søgning kunde ventes, at give tvende af Publikum yndede Skuespil, af hvilke Indtægten skulde anvendes til Oprettelsen af en ny Helbredelsesanstalt for Sindssvage; men kun i Christiania og Bergen bleve i Vinteren 1822—1823 til dette Diemed Forestillinger givne, og de derved udbragte Indtægter, i hiin 144 Spd., i denne 300 Spd., tilsammen 444 Spd., gjorde frugtbringende i de i dem oprettede Sparebanker. Udfald

det af disse Bestræbelser svarede saaledes ingenlunde til Forfatterens Forventninger og syntes snarere at vække en grundet Frygt for, at, om end alle de foreslaaede Midler og andre, hvorved ligeledes kunde gjøres Regning paa frivillig Gavnildhed, vare blevne bragte i Udførelse, vilde en aldeles utilstrækkelig Sum dog kun meget langsomt bringes tilveie og Hensigten at erholde en Helbredelsesanstalt for Sindsvage først meget seent vorde opnaaet.

Under saa usikre Udsigter til en Helbredelsesanstalt for Sindsvage her i Riget foranledigede Stiftamtmand Sibbern paa fjerde ordentlige Storthing Forhandlinger, der idetviol langt sikkrere, end noget af de forhen anførte Midler, vilde føre til Maalet. Efter at have i Storthingets Møde den 16 Marts 1824 skildret Opølo Dollhuses elendige Tilstand og Trangen for Agershuus Stift til at erholde en hensigtsmæssigen organiseret Helbredelsesanstalt for Sindsvage, foreslog han, at af bemeldte Stifts Matriculskyld skulde i de tre Skatteaar fra 1 Juli 1824 til 1 Juli 1827 erlægges 60 Skill. af hvert Skippund Lunge til Opbyggelsen af et Hospital for Stiftets Sindsvage og at Hs. Majestæt skulde ved en underdanigst Adresse anmodes om naadigst at ville lade træffende i denne Henseende fornødne Foranstaltninger. Da Høiesterets Assessor Mandix var bleven underrettet om dette af Stiftamtmand Sibbern indgivne Forslag, og han troede, at de i samme paaviste Indtægtskilder ligesaa let maatte kunne erholdes for Throndhjems Stift, tilfillede han under 24 s. M. Storthinget en Afskrift af en af ham og flere i Throndhjem daværende Embedsmænd i Aaret 1812 udarbejdet Plan med Bilage til en efter Tiden påsende Indretning af Throndhjems Dollhuus. Ligeledes lod Professor Dr. Zolst i Anledning af samme Forslag i Budstikken Nr. 25, 1824, indføre nogle Bemærkninger,

ved hvilke han havde til Hensigt deels at vise, at Trangen til en Helbredelsesanstalt for Sindsbøge var lige stor i alle Rigets Stifter, deels at gjøre opmærksom paa tvende Punkter, som herved især maatte komme i Betragtning, nemlig Antallet af Sindsbøge i det hele Rige og Overflag over de til et saadant Anlæg medgaaende Udgifter. Baaede Stiftamtmand Sibberns Forslag og de af Høiesterets-Udseesfor Mandix modtagne Documenter bleve sendte til Committeeen for Kirke- og Underviisningsvæsenet, der, efter at have, saavidt dens Tid tillod, indhentet Underretning om Tilstanden af ei blot Opslo, men samtlige Dollhuse i Riget, i sin under 21 Juli over samme afgivne Betænkning og Indstilling*) erklærede, at den tilfulde erkjendte Nødvendigheden af en fuldstændig Reform i Norges Dollhuse, at Stiftamtmand Sibberns Forslag saaledes ikke burde indskrænkes blot til Agershuus Stift, men med lige Bøie omfatte samtlige Rigets Stifter; men at den alligevel ikke vovede for det da forsamlede Storting, der besvæbte sig for ved Lov at bestemme en Nedsættelse i de directe Skatter paa hele Landets Matriculskyld, til anførte Niemed at foreslaae nye Skattepaalæg, især saalænge den trykkende Formue- og Næringsstat vedvarede. Committeeen indstillede derfor til Stortinget at fatte den Beslutning, at Stiftamtmand Sibberns Forslag tilligemed de samme Sag vedkommende og Thinget tilstillede Documenter skulde oversendes den Kongelige Norske Regjering, med Anmodning om at lade undersøge Tilstanden i og Beskaffenheden ved samtlige Dollhuse i Riget, samt derefter at lade forfatte deels Forslag til de fornødne Forandringer og Forbedringer ved disse, deels endelig saafremt nye Byg-

*) Songeriget Norges Stortings Forhdlgr. 1824. Nr. 6. S. 462-471.

ninger skulde opføres, fuldstændige Planer og Tegninger med vedføjede Overslag, og at Regjeringen derhos tillige skulde anmodes om at forelægge næste Storting Forslag saavel til Oprettelsen og Vedligeholdelsen af hensigtsmæssige Helbredelsesanstalter for Sindsvage, som og til det Pengebeløb, hvilket dertil maatte udfordres, samt til Maa den, paa hvilken denne Sum rettest udredes, enten særskilt af hvert enkelt Stift eller af det hele Rige. Efter at denne Indstilling var i Stortingets Møde den 25 s. M. bleven eenstemmigen bifaldt, udfærdigede Thingets Præsident skab under 27 s. M. til den Kongelige Norske Regjering en hermed overeensstemmende Adresse, som fra Statssecretariatet blev den 29 s. M. Departementet for Kirke og Underviisnings-Væsenet tilfjilet.

For at udføre denne Stortingets, under 24 Juli 1824 tagne, Beslutning, anmodede Kirke- og Underviisnings-Departementet i Skrivelser af 14 Marts i det følgende Aar Thronhjems, Bergens og Christiansands Stifts-directioner om at meddele samme en fuldstændig Underretning om de i disse Stifter værende Dollhuses Tilstand og deri detailleret at opgive deres Indretning, Mangler, Antallet af Syge, som deri kunne modtages, Antallet af Syge, som de bør kunne rumme, Betalingen for Syge og om Hospitalet gjør noget Tilfud. Om Opslo Dollhuus, hvis Tilstand var Departementet bekjendt, var det mindre nødvendigt at indhente deslige Oplysninger. Departementets Hensigt med disse Oplysninger var at lade dem afbenyttes af en Commission, som det i Anledning af Stortingets Beslutning agtede at foreslaae nedsat; men da det senere fandt, at en saadan Commission maaskee ikke vilde ansee hine Oplysninger for tilstrækkelige, at den muelig vilde forlange flere og at Arbeidet saaledes kunde komme til at standses, indtil de vare samtlige tilveiebragte,

troede det det hensigtsmæssigt, at Commissionen strax blev nedsat. Departementet gjorde derfor under 28 Juni s. A. til den Kongelige Norske Regjering en underdanigst Indstilling om, at en Commission maatte nedsettes for at undersøge og afgive Betænkning om alle i Anledning af Stortingets ovenfor ommeldte Beslutning af 24 Juli 1824 berørte Punkter; og efterat denne Indstilling var ved højeste Resolution af samme Dag bleven naadigst bevilget, blev af den Kongelige Norske Regjering under 1 Juli til Undertegnede udfærdiget det i denne Betæknings Indledning (S. 3) omhandlede naadigste Commissorium.

Men Commissionen agter nu ogsaa kortelig at berøre, hvilke Folger Professor Dr. Holst's Beretning og Forslag havde for den Stiftelse, de nærmest angik, nemlig Dollhuset i Dpslo. De bevirkede i Aarene 1822 og 1823 kun en ubetydelig Forbedring i sammes Inventarium og en liden Skjærpelse i Tilsynet, imedens derimod de øvrige Forslag, der vare ligesaa vigtige og tildeels endnu vigtigere, hvis Stiftelsen skulde nogenlunde kunne svare til sit Niemed, saasom at udvide Bygningen og gjøre den til en sundere, bekvemmere og tryggere Boelig, at drage mere Omhu for Reenlighed, at anlægge en fuldstændig Badeindretning, at classificere de Syge paa en passende Maade, at indføre iblandt dem stadige og hensigtsmæssige Bestjæftigelser, at give dem stadigt Tilsyn af Læge og overhoved en paa Helbredelse rettet Behandling, forbleve udførte, indtil Hans Kongelige Høihed Kronprindsen under sit Ophold i Norge, som Norges Vicekong, i Aaret 1824 havde taget denne Stiftelse i naadigst Omsyn. H. S. Kongl. Høihed fandt dens Tilstand saadan, at han ansaae en temporair Forbedring som uundgaelig nødvendig, og lovede, at dertil skulde af Statscassen bevilges et Laan af 500 Spd. Paa Grund heraf indleverede Stiftelsens

Læge, Stadsphysikus Döderlein, under 12 November s. A. til Algershuus Stiftsdirection en ved Ingenieur:Capitaine Arenz udført Tegning til en Sidebygning, hvormed Dollshuusbygningen skulde udvides og som, opført af Bindingsværk, efter det medfulgte Overflag skulde koste 1630 Spd.; og efterat herom var under 6 Decbr. indhentet Betænkning fra det medicinske Facultet, som under 7 Januar 1825 erklærede, at en saadan Sidebygning vilde som interimistisk afhjælpe flere af denne Stiftelses store Mangler, men at den, opført af Grundmuur, vilde med mindre Beføstning kunne vedligeholdes, desuden blive ringere og kunne afhændes med mindre Tab, og endelig at den i samme anbragte Arbeidsaal burde til Kjønnenes Adskillelse deles i to Dele, tilkjendegav Departementet i Skrivelse af 28 s. M. til Stiftsdirectionen, at det aldeles billigede den foreslaaede Udvidelse.

Man fik derpaa strax til at gjøre Forberedelser til Udførelsen af denne Resolution, og blev saaledes, under Stadsphysikus Döderleins Overtilsyn, hiin Bygning i Aarene 1825 og 1826 opført og indrettet af Lømmemester Voss. Desuden bleve i den gamle Dollshuusbygning i samme Aar adskillige Forandringer og Forbedringer foretagne, et Brændeskuur af Bindingsværk opført, Stiftelsens Inventarium forøget, en Have til Brug for Dekonomus og de Syge anlagt, en Grøft til Vandets Afledning graven langs med Bygningen, m. m. Den nye Bygning og de her nævnte Forandringer have tilsammen kostet omtrent 3500 Spd., der vel skulle udredes af Hospitalets egne Midler, men hvoraf, da Stiftelsen dengang manglede rede Penge, 1500 Spd. tilveiebragtes ved Laan af Statscassen og Resten ved Laan af Rigets Bank. Desuden bleve de af Stadens dramatiske Selskab i Sparrebanken indsatte 144 Spd., tilligemed de til samme lagte

Renter og Renter's Renter 13 Spd. 62 Sk., tilsammen 157 Spd. 62 Sk., udtagne og anvendte til samme Die: med *).

Dollhuset i Dpslo er anlagt paa en lav, sid Glette, over hvilken Jugtighed fra det nærliggende høie Egebjerg har sit Aflob. Omsluttet af dette Bjerg, af Dpslo Kirke og Høspital samt nogle private Baaninger, har det ingenlunde en saa fri Beliggenhed, som for en saadan Stiftelse medrette ansees nødvendig. Ogsaa maa, ved dens nære Beliggenhed til bemeldte Kirke og Høspital, Andagten under Gudstjenesten og de gamle Qvinders Røe ofte forstyrres, og Kirkens Nærhed kan desuden paa mange Sindsfvage have en skadelig Indflydelse. En offentlig Landevei, paa hvilken der er megen Færdsel, gaaer lige forbi Stiftelsen, hvis Gaardsrum er fra samme adskilt ved et for et Par Aar siden opført tæt Plankeværk af tilstrækkelig Høide.

Den i Aarene 1776—1778 opførte Bygning er aldeles bygget af Steen, har een Etage, ingen Kjelder, og hviler paa en i den nordlige Ende over Jordens Overflade neppe fremragende Grundmuur. I 8—10 Alnes Afstand fra denne Ende befinder sig en Dam, som modtager en betydelig Mængde af det fra Fjeldet nedstrømmede Vand

*) Paa det dramatiske Selskabs Contrabog med Sparebanken er anført, at Bidragene ere bestemte til en forbedret Indretning ved Dollhuset i Christiania; naagter de, ifølge de i Selskabets Generalforsamlinger af 24 Juli 1822 og 8 September 1823 tagne Beslutninger, skulde "henlægges til en ny og vordende Helbredelsesanstalt for Sindsfvage;" men da til en saadan Stiftelse sikkerlig hører meget Mere, end en Bygning, der blot indeholder Voelig for en Dekonom, Badelocale, Arbejdsværelser og Værelse for een Sindsfvag, kan denne Sum ikke egentlig siges at være bleven anvendt til sin Bestemmelse.

og har sit Aflob til Søen igjennem en under Bygningen efter sammes Længde løbende Rende. Men disse Aarsager gjøre ogsaa denne Baaning til et fugtigt Opholdssted, uagtet, til Fugtigheds Afledning, en Groft blev i Aaret 1825 gravet parallel med Bygningens østlige Side.

Bygningen danner en 51 Alne lang og 15 Alne bred eenetage Firkant, gennemskaaen efter Længden af en 3 Alne bred og med Steengulv belagt Gang, i hvilken endog ved høilys Dag hersker Tusmørke og som til begge Sider er forsynet med Døre, der føre ind til de af de Sindsbøge og deres Oppassere beboede Værelser samt til et Privet. I Gangens ene Ende er et Vindue anbragt, i dens anden en Dør, der fører ind til en i Aarene 1825 og 1826 opført og indrettet Tilbygning, og paa dens Midte er en anden Dør, der lige indtil for to Aar siden var Husets eneste Ind- og Udgang.

For Syge ere her 20 Celler indrettede, af hvilke hver er 9 Fod lang, 7 Fod bred og $8\frac{1}{2}$ Fod høi, saaledes holder $535\frac{1}{2}$ Kubikfod og ikke besidder en aldeles tilstrækkelig Størrelse for een Person. De ere alle forsynede med Jernstænger og Ventilatorer i Vinduerne og med Lemmer paa Dørene, samt opvarmes ved Jernovne, der ilægges fra Gangen og hvoraf een opvarmer to Værelser. I nogle Celler ere bevægelige, i andre faststaaende Sengesteder anbragte. Paa den ene Rad er hver Celle forsynet med et faststaaende Natstriin, der i Bunden har en Abning, som fører ned til den forhen omtalte under Bygningen løbende Rende. Denne Rende, som er muret, hvælvet og har et inclineret Gulv, er bestemt til at optage Excrementer og Urin, der igjen skulde bortskyldes af Vand, strømmende der igjennem fra den ved Bygningens nordlige Ende liggende Dam; men denne Hensigt kan i den koldere Aarstid, da baade Vand og Excrementer fryse, aldeles ikke opnaaes

og synes neppe engang i den varmere nogensinde at kunne være bleven tilstrækkelig opfyldt, fordi Vandmassen er for liden til at kunne bortføre Excrementerne strax eller hver Gang de ere nedlagte, og fordi Renden, især med Hensyn til den ringe Vandmasse og de Materiers Consistents, som derigjennem skulle bortføres, mangler den behørig Hældning (nemlig kun omtrent $1\frac{1}{2}$ Tomme paa Alnen).

Til denne Bygning's nordlige Ende, imellem samme og Kirken, blev i Aarene 1825—1826 tilføjet en ny, $26\frac{1}{2}$ Alne lang, 12 Alne bred, af Bindingsværk og tvende Etagers Hvide, foruden en Huusholdningskjelder. Den nederste Etage indeholder Boepæl for Opsynsmanden med Pigekammer og Kjøkken, samt en Badeindretning og en Gang, fra hvilken man igjennem særskilte Døre kan komme ind til den gamle Dollhuusbygning, ud til Haugen og Gaardsrummet, samt endelig ad en Trappe op i anden Etage. Denne Etage indeholder to rummelige Arbeidsværelser, et for hvert Køn, et Kammer til Materialiers Opbevaring og et Værelse til een Sindsvag af muelig bedre Stand. For at komme til dette sidste maa den Syge passere igjennem det ene Arbeidsværelse; det opvarmes ved en Don, som ilægges fra dette samme Arbeidsværelse, hvor for ogsaa dette sidste maa opvarmes, om det end ikke benyttes.

Hver Syg har i denne Stiftelse ordentligviis sin egen Celle; men det indskrænkede Antal, som den kan modtage, nemlig kun 20, gjør en mangesidig Classification overflødig. Her findes derfor ingen anden Classification, end at de Skidenfærdige hensættes i Cellerne i den vestlige Rad og de Renere i dem paa den modsatte Rad. Ei heller tillader denne Bygning nogen streng Afsondring imellem de forskellige Køn, da de baade i den gamle og nye Bygning have samme Gange, Døre og Trapper at benytte.

Om Sommeren sysselsættes de Syge, saavidt mueligt, med Mark- og Haugearbeide i en østfor den gamle Bygning for et Par Aar siden anlagt Hauge. Stadige Beskæftigelser ere endnu ikke indførte og Arbeidsværelserne have hidtil været ubenyttede. Inventariet er i de sidste Aar betydeligen forbedret, men mangler endnu meget i Fuldstændighed.

Om Stiftelsens Indtægter og Udgifter i det opgivne Tidrum, de sidste 10 Aar, har Commissionen kun erholdt saare ufuldstændige Oplysninger, da dens constituerede Forstandere, nuværende Foged Friis og Politiefuldmægtig Smith, paa Grund af, at Forstanderembedets Archiv endnu ikke er blevet overleveret af den suspenderede Forstander, Raadmand Ingstad*), eller Stifteretten i hans under Behandling staaende Bøe, al Umage naaget, ei have kunnet komme i Besiddelse af de Protocoller og Documenter, som formeentlig maae indeholde de forlangte Oplysninger fra ældre Tider. Da Regnskaberne indtil Aaret 1824 incl. ere blevne førte aldeles under Eet med Hospitalets, vil man ei engang ved det nøiagtigste Gjennemsyn af Bilagene kunne erfare hver Indretnings særskilte Udgifter. Dollhusets Indtægter have derimod bestaaet i den af Stiftsdirectionen bestemte daglige Godtgjørelse for hver Sygs Forpleining, Baretægt, Medicin, hvilken Godtgjørelse, i Medhold af Rescript af 21 Juli 1804, fastsættes ved hvert Aars Udgang efter et omtrentligt Overslag af de ubestemte Udgifter i Forening med de aarlige bestemte Lønninger, Hunsleiegodtgjørelse til Hospitalet, m. m. Den daglige Betaling for hver Syg var i Aarene

1817 og 1818.....60 Sk.

1819.....56 —

1820 og 1821.....48 —

*) Denne Mand har siden, nemlig ved naadigst Resolution af 10 September d. A., i Raade og med Pension erholdt Afsked. Udg.

1822, 1823 og 1824.....	60 Sk.
1825.....	56 —
og 1826.....	60 —
Stiftelsens Udgifter have udgjort i Aaret	
1825.....	3215 Spd. 12 Sk.
og 1826.....	3222 — 48 —

Ved Indtagelsen i Stiftelsen maa for enhver Syg stilles Sikkerhed for Betalingen enten af ham selv eller den Commune, til hvilken han eller hun hører. Hospitalscasen staaer imidlertid i Forstod, som siden paa anførte Maade refunderes. Alle Regnskaber, det for forrige Aar iberegnet, ere indsendte til Revision.

De nys anførte Aarsager hindre ogsaa Commisjonen i at kunne angive Antallet af de i det sidste Decennium i Stiftelsen indtagne og deraf udgangne Syge, samt Resultatet af den paa dem anvendte Behandling. Derimod viser Ministerialbogen, at fra 1817 til 1826, begge Aar incl., ere 16 Sindsvage i Stiftelsen døde; ogsaa skulle i samme Tidrum 14 have forladt Stiftelsen som helbredede. Stadsphysikus Døderlein, der lige siden han, som Læge, paatog sig Tilsynet med Stiftelsens Syge, har, efter sine over dem førte Journaler, anmeldt, at fra Begyndelsen af 1824 indtil Midten af Februar d. A. ere i Stiftelsen indkomne.....16 Sindsvage.

af Stiftelsens udgangne.....	7
nemlig fuldkomment helbredede.....	4
forbedret.....	1
sat under privat Opsigt.....	1
og efter Forlangende udtagen.....	1
deri døde.....	6
nemlig af Apoplexie.....	3
Allderdom.....	1
Rachexie.....	2

og at 12—14 af de nu i Stiftelsen værende Syge kunne ansees for aldeles uhelbredelige.

Dollhuset i Throndhjem.

Den nuværende Bygning blev i Aaret 1780 opbygget og indrettet for 5 Sindsvage; i Aarene 1801 og 1802 blev den forsynet med en anden Etage, saa at den kunde modtage 16 Syge. Ifølge en fra Stiftsdirectionen til det Kongelige Danske Cancellie indsendt Forestilling, grundet paa et Andragende til Directionen fra Hospitalspræsten Hr. Støren, og efter dette Collegii Resolution, bleve i Udgangen af Aaret 1810 Præsidenten i Throndhjems Magistrat, Justitsraad Bendeke, Stiftsoverrets-Næstforerne Mandip og nu Statsraad Christian Krohg, samt Regimentschirurg Koll og Hospitalspræst, nu Sognepræst til Frue Kirke, Støren, af Stiftsdirectionen anmodede om at sammentræde i en Commission, for at udarbejde en Plan til Daarekastens hensigtsmæssigere Indretning. Efter at have foretaget de i denne Henseende fornødne Undersøgelser tilfillede Commissionen, under 6 April 1812, Stiftsdirectionen en Beretning om Stiftelsens daværende Tilstand og de derved forefundne Mangler, samt detaljerede Forslage til den daværende Bygnings hensigtsmæssigere Indretning og en ny Bygnings Opførelse, til Bestyrelsen og Økonomien, de Syges Antagelse og Behandling, samt til Omkostningernes Udredelse og nye Indtægtskilders Erhvervelse. Dette Forslag blev derefter af Stiftsdirectionen med dens Betænkning nedsendt til det Kongelige Danske Cancellie, men derpaa faldt ingen Re-

olution, hvortil Grunden mueligen var de indtrufne Krigsuroeligheder og de senere derpaa fulgte Forandringer. Dette Document er efter undertegnede Commissiøns For-
 mening affattet med saa megen Grundighed og Sagskunds-
 skab og indeholder saa fortræffelige Vink til en saadan
 Stiftelses hensigtsmæssige Indretning og Bestyrelse, at
 man høiligen maatte ønske, de vare blevne fulgte.

Da Mandix i Aaret 1815 var kommen til Chris-
 tiania som Assessor i Rigets Høiesteret, gjorde han i
 Skrivelse af 23 October s. A. den Kongelige Norske Re-
 gjering bekendt baade med ovenmeldte Forestilling om Daars-
 rekisten og med tvende andre Forestillinger fra anordnede
 Commissiøner, hvoraf Assessoren ligeledes havde været
 Medlem, angaaende nødvendige Forbedringer i flere an-
 dre af Stadens offentlige Stiftelser. Assessoren foreslog
 i samme Skrivelse tillige for Regjeringen, at disse Fore-
 stillinger maatte forlanges udelivered fra det Kongelige
 Danske Cancellie og at derefter en Commission maatte
 vende udnævnt i Throndhjem for at undersøge, om og
 hvorvidt i dem burde foretages Forandringer. Da han
 derimod havde erfaret, at Stiftamtmand Sibbern havde
 under 16 Marts 1824 til fjerde ordentlige Storthing ind-
 givet et Forslag til Forbedring i Opsto Dollhuus, ind-
 sendte han, af en i det Foregaaende (S. 34) anført Grund,
 under 24 s. M. til Storthingets Bedømmelse og nærmere
 afgivende Resolution en Afskrift af ovenmeldte Forestilling
 om Daarekisten i Throndhjem.

Paa Grund af en Skrivelse fra Kirke- og Under-
 visnings-Departementet af 14 Marts 1825 (S. 36),
 forlangte Throndhjems Stiftsdirection under 24 s. M.
 af Stadens Fattigvæsens-Commission Underretning om den-
 ne Stiftelses Tilstand og om Midlerne til at afhjælpe sam-
 mes Mangler paa, m. m. I sin herpaa under 14 Sep-

tember s. A. afgivne Erklæring erkjendte Commissionen, at den nuværende Dollhuusbygning baade er for indskrænket og isovrigt lider af saa væsentlige Mangler, at den anfaae ethvert Forsøg paa enten at udvide eller forbedre den for aldeles frugtesløst. Commissionen foreslog derfor ogsaa, at en ny Bygning maatte i dens Sted vorde opført, at en, Kræmmer Truttevein tilhørende, og i en af Stadens yderste Kanter beliggende, isoleret Tomt, af en passende Form og holdende 12500 Quadratalne, maatte til dette Niemed vorde kjøbt for den tilbudne Priis 1000 Spd., og angav endelig en Maade, hvorpaa den fornødne Sum kunde bringes tilveie. Men denne Plan var endnu ikke bleven udført og vil ventelig heller ikke blive udført, førend Stortinget har fattet Beslutning i Anledning af undertegnede Commissions Indstilling. Imidlertid ere i denne Stiftelse i de senere Aar dog enkelte smaae Forandringer og Forbedringer foretagne.

Den nuværende Dollhuusbygning er anlagt paa en Hospitalet tilhørende Grund, dog aldeles affondret fra Hospitalet, men dens ene Længdeside vender udad til en Gade og dens med et høit, stærkt Plankværk begrændsede Gaardsrum er tildeels omgivet af beboede Huse og en Hauge. Den har saaledes ingenlunde en Beliggenhed, der kan afbærge Samkvem med uvedkommende Personer indenfor Stiftelsen.

Bygningen danner en Firkant, der er 22 Alne lang, 12 Alne bred, og har tvende Etager, der hver er forsynet med en efter Længden løbende $3\frac{1}{2}$ Alen bred Gang, som erholder Lysning igjennem Vinduer, anbragte ved dens Ender. Fra disse Gange føre særskilte Døre ind til 16 Celler, bestemte for Syge, til Stiftelsens Kjøkken og et Værelse med Pigekammer og Forraadskammer for Episcopemesteren. I hver Celle er et med Jernstænger forsynet

lidet Vindue og til Gangen en Dør, hvori findes en li-
den Abning, der tilsluttes med en med behørig Hængs-
ler og Hæspær forsynet Lem. Hver Celle holder $3\frac{1}{2}$ til
4 Alen i Quadrat og har en Høide af $3\frac{1}{2}$ Alen, og hol-
der saaledes 49 Kubikalne eller 392 Kubikfod. Kjøkkenet
har omtrent samme Størrelse og Spisemesterens Værelse
udgjør kun 66—67 Kubikalne. Alle disse Rum ere saale-
des meget for smaae. Begge Gange staae ved tvende Trap-
per i Forbindelse med hinanden og enhver af dem er ved
en Skillerumsvæg deelt i tvende Dele; men Hensigten
med disse tvende Trapper og Afdelinger, at affondre Kjon-
nene, saaledes at det ene optager den ene, det andet den
anden Ende af Bygningen, kan her kun svagt opnaaes,
da Skillerummet i den nederste Gang er dannet af Sprin-
kelværk, uidentbiel for at Spisemesteren, som tillige er
Opsynsmand, kan have en Art Inspection med den hele
Gang.

Til Gaarden føre fra nederste Etage tvende Ud-
gange, den ene igjennem Kjøkkenet og bestemt for det ene
Kjon, den anden længere hen i Gangen, bestemt for det
andet Kjon; men det er sikkerlig upassende baade iflæng
at tilstede Sindsvage Udgang til Kjøkkenet og at bringe
deres Ureenligheder fra Cellerne igjennem samme. Op-
varmningen skeer ved 4 store eenetage Raffelovne, anbragte
i Gangene og ei omgivne af Gitter, men de formaae in-
genlunde behørigt at opvarme Cellerne. I Gaardsrum-
met, der har en Længde af 36 Alne og en Bredde af 29
Alne, findes et lidet Stabuur af Planter og en med
Skuur bedækket Jordfjelder, begge bestemte til Fødemidlers
Opbevaring, samt en oekonomisk Hauge for Spisemesteren
og et Privat. Men i dette Gaardsrum, som tillige be-
nyttes til de Syges Spadsereplads, ere ingen særskilte
Afdelinger for hvert Kjon.

Stiftelsen besidder ingen Badeindretning, heller ikke nogen Vandledning i Gaarden, hvorfor Vand maa hentes fra en i Gaden beliggende Vandkumme, men derved blive ogsaa Vaskning og Reengjørelse saa meget besværligere.

Nogen streng og flersidig Classification er i denne Stiftelse ikke muelig. Man maa derfor lade sig nøie med, saavidt gjørligt, at affondre begge Køn fra hinanden, i det Mandspersonerne optage den ene og Fruentimrene den anden Ende af Bygningen; ligesaa de Uroeligste og Ureenfærdigste fra de Noeligere og Reenfærdigere, af hvilke hine indsettes i nederste, disse i øverste Etage; men selv denne Affondring mangler i Bygningen den behørigte Strengthed og falder i Gaardsrummet aldeles bort.

De Syge holdes, saavidt mueligt, til at strikke, spinde, plukke Drev, arbeide i Haugen, sauge Brænde, være behjælpelige ved Brygning, Bagning og anden Huusgjerning; men de fleste ere aldeles uirksomme. Stiftelsen mangler imidlertid ganske særegne Arbeidsværelser.

Stiftelsen har, som ovenfor anmærket, 16 for Syge bestemte Celler; men uagtet disse ei besidde den fornødne Størrelse for een Person, har man dog, paa Grund af de mange Søgende, været nødt til at indtage indtil 21, og i nogle Celler at lægge 2 Syge. Derfor har man maattet negte at indtage Adskillige, for hvilke der er bleven ansøgt, og Sindsvage, der enten selv besidde Formue eller formuende Paarørende, har man, formedelt Stiftelsens flette Tilstand ommet sig ved at forlange indlagte. Fra 1817—1825 har det laveste Antal været 16 og det højeste 21.

I de næsten 9 Aar fra 1817 til 24 October 1825 ere i Stiftelsen

Indkomne		Udgangne helbredede	Døde
for første Gang	paany med Recidiver		
43.	3.	21.	11.
46.			

Dette Forhold af næsten 46 Procent Helbredelser synes vist nok at tale til Fordeel for den i Stiftelsen anvendte Behandling; men Fattigcommissionen, der har afgivet Beretningen, erklærer selv at Stiftelsens mange Ufuldkommenheder ei have tilladt de derved ansatte Læger at rette deres Bestræbelser paa at helbrede Sindssvaghed, men at Helbredelsen maa tilskrives andre gavnlige virkende Aarsager, saasom ordentlig Diæt, Afholdenhed fra stærke Drikke og Udsvævelser, Afsondring fra Personer og Gjenstande, hvis Nærberørelse forværrer de Syges ulykkelige Sindssforfatning, m. m.

Stiftelsens Udgifter i de 8 Aar fra 1817—1825 have været 7673 Spd. 20 Sk., af hvilke Aarterne have refunderet 4552 Spd. 54 Sk. I Aarene 1823 og 1824 har hver Sindssvag i Gjennemsnit kostet 60 Spd. 94 Sk. om Aaret eller ikke fulde 20 Sk. i Døgnet. Spisemesteren har heraf faaet 12 og 16 Sk.

Dollhuset i Bergen.

Ifølge daværende Stadsphysikus i Bergen, Dr. Joh. Gottfr. Erichsens Forslag købte Staden af Tobaksspinder Salvor Groll et Locale, som efter hans Død i Aaret 1754 blev indrettet til et Sygehuus, og i en dette Locale tilhørende muret Kjelder blev 4 Værelser indrettede

for Sindssvage. I Aaret 1778 blev bemeldte Locale for medelst Etde nedbrudt og paa den anførte Rjelder opført en ny Etage, i hvilken ligeledes 4 Værelser bleve indrettede. I Aaret 1815 blev ved frivillige Bidrag til Stiftstelsen kjøbt en stor Eng, som blev beplantet med Alleer og nu benyttes til Spadsereplads for Sindssvage og andre Syge. Det tiltagende Antal af anmeldte Sindssvage, som af Mangel paa Plads ei kunde indtages, bewirkede, at man i Aaret 1821 ved en Plankepaneling deelte hvert Værelse i tvende mindre. I Aaret 1823 gjorde Dr. Hallager, som daværende Læge ved Sygehuset, et Forslag, ifølge hvilket det gamle Daarehuus skulde forbedres og for 12 roeligere Sindssvage et nyt opbygges. I over eet Aar circulerede dette Forslag imellem Sygehuus-Committeens Medlemmer, uden at det Ringeste blev foretaget for at forbedre de Sindssvages Kaar.

Da Corpslæge Chr. Zeiberg (nu Reservelæge ved Rigshospitalet) efter Dr. Hallagers Død i Begyndelsen af Aaret 1825 var bleven constitueret til Læge ved Sygehuset, fandt han, at det gamle Daarehuus kunde ei en gang med store Beføstninger saaledes indrettes, at det kunde svare til Hensigten; og da den af Dr. Hallager foreslaaede nye Bygning desuden forekom ham meget for liden og heller ikke i andre Henseender aldeles hensigtsmæssig, indgav han Forslag til Opførelse af en større Bygning, der skulde kunne modtage 35 Syge. Efterat Sygehuus-Committeen og Stiftsdirectionen herover havde under 11 Februar, 2 Marts og 6 Mai 1826 afgivet deres Erklæringer, oversendte Stiftsdirectionen under 12 Mai s. A. Forslaget tilligemed alle derhen hørende Bilage til Kirke- og Underviisnings-Departementet og henstillede til samme, hvad dermed skulde foretages. I Anledning heraf indbad Departementet sig i Skrivelse af 27 s. M. un-

dertegnede Commissiøns Betænkning, og under 14 Juni
 erklærede Commissionen, at den dengang kun for en Deel
 havde modtaget de Oplysninger, der skulde tjene til Grund-
 vold for dens Arbejder, at den saaledes endnu ikke kunde
 forudsee Resultatet af sine Undersøgelser og at den derfor
 maatte udsætte at afgive den forlangte Betænkning, ind-
 til den havde tilendebragt det den i Commissiøriet paalagte
 Hørv. Efterat Stiftsdirectionen var bleven underrettet
 om denne Erklæring, forestillede den i Skrivelse af 15
 Juli for Departementet Nødvendigheden af, at der, saa-
 snart mueligt, blev begyndt med Opførelsen af det fore-
 slaede nye Daarehus og at derfor ogsaa Commissiø-
 nens Betænkning ønskedes saa hastigt mueligt afgiven.
 Paa Grund heraf tilfrev Departementet under 31 s. M.
 Commissionen paany; hvorpaa denne, som da havde mod-
 taget saa mange af de ønskede Oplysninger, at den saa-
 sig bedre i Stand til at kunne opfylde Stiftsdirectionens
 Begjering, under 30 i den følgende Maaned afgav den
 forlangte Erklæring. I denne yttrede Commissionen iblandt
 Andet den Formening, at en Stiftelse, indrettet kun for
 35 Sindsvage, neppe vilde kunne bevirke Andet, end en
 temporair og partiel Forbedring i disse Ulykkeliges Aar
 i Bergens Stift, at den i sin endelige Indstilling formø-
 dentlig vilde foreslaae, at offentlige Foranstaltninger maatte
 i dette Stift træffes for et langt større Antal og at det
 vilde være ønskeligt, om de Sindsvages nuværende Skjæb-
 ne i dette Stift tillod at oppebie Storthingens Beslut-
 ning i Anledning af det Forslag, som fra Commissionen
 vil igjennem Regjeringen blive samme forelagt, for at man
 ikke der skulde bestemme sig til nu at træffe bekostelige For-
 anstaltninger, der om nogle Aar maaskee ei ville svare til
 Hensigten; og til Slutning udbad Commissionen sig Un-
 derretning meddeelt om de Foranstaltninger, som man i

Bergen maatte finde nødvendige, for at den kunde benytte den som Veiledning i sit Forslag angaaende Bergens Stift. Commissionen er senere, nemlig ved Skrivelse af 21 Mars d. A. fra Kirke- og Underviisnings-Departementet, bleven underrettet om, at Bergens Stiftsdirection har formeddelt det nuværende Daarehusets slette Tilstand ei troet at burde oppebie den anførte Tidspunkt, og derfor i et Møde den 30 December f. A. i Forening med Sygehuuscomiteen taget den Beslutning endnu i dette Foraar at begynde Opførelsen af den nye Bygning. Bygningen, der efter Overflag skal koste 6500 Spd., vil saaledes paa Sygehusets Beføstning*) vorde opført, overeensstemmende med Reserveløge Zeibergs Forslag og nogle i samme af underteignede Commission anbefalede Forandringer.

Den nuværende Dollhuusbygning ligger saa Skridt bagved Sygehuusbygningen, med hvilken den ved en bækket Gang er forenet og af hvilken den paa tre Sider er omgivet, dens fjerde Side vender derimod ud til den i Maaret 1815 indkjøbte Eng. Selve Bygningen, opført af Steen, har en Længde af $13\frac{1}{2}$ Alne og en Bredde af $11\frac{1}{2}$ Alne, samt 2 Etager, der staae i Forbindelse med hinanden ved en udenfor Bygningen anbragt Trappe. Den er i begge Etager efter Bredden paa Midten gennemskæret af en tre Alne bred Gang, der til Siderne er forsynet med 4 Døre, som føre ind til de Syges Celler. Cellerne, som her ere 13 i Antal, have hver en Længde af 4, en Bredde af 2 og en Høide af omtrent 4 Alne. De holde saaledes kun 32 Kubikalne eller 256 Kubikfod. Der

*) Jeg er senere bleven underrettet om, at ogsaa Indtægten af den paa Bergens private dramatiske Theater i Maaret 1823 givne Forestilling, til Beløb 300 Spd. (S. 33) foruden Renter, formodentlig vil blive anvendt til samme Niemed.

til kommer, at kun hver anden Celle har Dør til Gangen, saa at den i Naboecellen indlagte Syge maa igjennem samme have sin Ind- og Udgang. Lysningen er i Cellerne ogsaa kun saare sparsom, da den blot modtages igjennem et halvt og meget lidet Vindue. Opsamlingen skeer ved en i Gangens ene Ende anbragt stor Vælgerovn. Stiftelsen mangler aldeles en Badeindretning. Et Privet er indrettet i anden Etage, men i de Syges Celler findes intet Natkriin. Ei heller har den noget eget Inventarium, men hvad deraf behøves tages af Sygehusets. Den eneste Classification, som her finder Sted, bestaaer deri, at Reconvalescenter og de mere Noe- lige affondres fra de øvrige i et eget i Sygehusets nederste Etage beliggende Værelse, der med en Længde af $7\frac{1}{2}$ Alne, en Bredde af $7\frac{1}{8}$ Alne og en Høide af 5 Alne, holder omtrent 300 Kubitalne eller 2400 Kubikfod og saaledes har fornødent Rum kun for 4 Personer, uagtet sædvan- lig det dobbelte, stundom endog henimod det tredobbelte, Antal deri indlægges. Naar undtages, at Enkelte sysselesættes med Haugearbejde, ere de øvrige overladte til en fuldkommen Orkesløshed. Middeltallet af Syge er 18 til 22 daglig. Af dette Antal ligge, som forhen anført, 13 i den egentlige Dollhuusbygning og Resten i Sygehuusbygningen.

Fra Begyndelsen af Aaret 1816 til 20 December 1825 ere i Stiftelsen

Indkomne		Døde	
fra Staden	fra Landet	fra Staden	fra Landet
61.	68.	15.	15.
129.		30.	

Dollhuset i Christiansand.

Paa Grund af en Forestilling fra Stiftsbefalingsmanden og Biskoppen over Christiansands Stift om, at tvende Bærelser for Sindsvage maatte indrettes ved ethvert af de i Christiansand, Stavanger og Arendal værende Hospitaaler, men at disse Stiftelser ei formaaede selv at udrede de dertil medgaaende Udgifter, blev ved Rescript af 24 Februar 1786 bestemt, at tvende Bærelser skulde ved bemeldte Hospitaaler indrettes for Sindsvage, at Hospitaalerne skulde for hver erholde en Betaling af 2 Rdlr. og for hans Pleie, Tilsyn ic. 72 Sk. Ugen, at denne Betaling skulde udredes af den Commune, hvor den Syge horte hjemme, naar han var fattig, men at formuende Syge selv skulde udrede den. Naar dette Rescript er blevet udført i de tre nævnte Steder, har Commissionen ikke kunnet erfare.

Bygningen, paa Hospitalets Grund i Maret 1812 opført af Tommer, er omgivet af Hospitalets Bygning, Gaardsrum, Hauge og Kirkegaard. Den danner en lang Firkant, gennemskæren efter sin Længde af en Gang, til begge Sider af hvilken Døre føre til 7 for Sindsvage bestemte Celler, til Opsynsmandens Bærelse og Spikekammer, samt Gaardsrummet. Af Cellerne ere de 4 $6\frac{1}{2}$ Alne lange, $4\frac{1}{2}$ Alne brede og $4\frac{3}{4}$ Alne høie, og de 3 $4\frac{1}{2}$ Alne lange, $4\frac{3}{4}$ Alne brede og $4\frac{1}{2}$ Alne høie, og holde de saaledes fra 87 til 133 Kubikalne eller fra 702 til 1064 Kubikfod. Deres Døre ere forsynede med en Abning med en Lem for og i Vinduerne ere Jerngitter anbragte. Opvarmningen skeer ved Bilæggerovne. De Sindsvages Antal har næsten aldrig oversteget 4. Ingen Classification finder imellem dem Sted, ingen Beskæftigelse

ere indførte, ei heller findes her nogen Badeindretning. Inventariet, der kun bestaaer i Sengesteder, Straemastrader, Dækkener, Blikspisefopper, er saaledes yderst mangelfuldt.

Daarekisten i Stavanger.

I Stadens Hospital ere toende Afstuffer indrettede, hvert $5\frac{1}{2}$ Alne langt, $2\frac{1}{2}$ Alne bredt og $3\frac{1}{4}$ Alne høit eller holdende omtrent 45 Kubitalne eller 357 Kubikfod, stødende med deres ene Side til den eneste Stue, hvori 11 svage og tildeels syge Lemmer opholde sig, og med deres anden Side vendende udad til en meget besøgt Bei eller Fodstie, som gaaer over en Hospitalet tilliggende Mark. Det ene af disse Afstuffer, bestemt for uroeligere Sindsfvage, er i Vinduet forsynet med en Lem, der efter Behag kan aabnes og tillukkes, det andet Afstuffer, bestemt for roeligere Sindsfvage, har et sædvanligt Glasvindue. Intet kan om Vinteren opvarmes. Sjelden ere i denne Stiftelse flere, end een Sindsfvag.

Daarekisten i Arendal.

Efterat Borgerfabet i Arendal havde for Stiftsbefalingsmanden og Biskoppen erklæret, at Indretningen af en Daarekiste i denne Stads Hospital ei stemmede overeens med denne Stiftelses Fundats, at den vilde medføre Ulemper og at Staden kunde paa en anden og bedre Maade sørge for sine Sindsfvage, blev ved Rescript af 11 Januar

1793 bestemt, at en Anstalt, hvori Sinds svage baade fra Staden og Landet kunde hensættes og bevares, skulde paa Stadens eller dens Fattigvæsens Bekostning indrettes uden for Hospitalet og at Hospitalet skulde sættes i Forbindelse med Stadens almindelige Fattigvæsen. Paa Grund heraf blev i Aaret 1795 i Arendal et toetage Fattighuus opført og en Deel af det i sammes nederste Etage anbragte Kjøkken ved en Plankevæg indrettet til 4 Afstikker for Sinds svage. Ethvert af disse Rum har en Længde af 3, en Bredde af $2\frac{1}{2}$, en Hoide af $3\frac{3}{4}$ Alne og saaledes et Kubitindhold af kun 25 Alne eller 162 Fod. De ere forsynede hvert med sin Dør fra Kjøkkenet, i selve Døren er en Lem og over Døren under Loftet en Skydelem anbragt. De ere ligeledes hvert forsynede med et lidet Vindue, der vender ud til en af Bygningens Bagsider, forbi hvilken ingen almindelig Passage falder. Kun i 3 af disse Afstikker indsættes Sinds svage, da i det fjerde en Bilæggerovn er anbragt, der opvarmer alle Afstikker, hvis Mellemvægge, fra Loftet og omtrent een Alen nedefter, ere, til Varmens Gjennemladning, gitterformigen udstaarne; dog kunne de herved dannede Abninger ogsaa tildækkes ved en til den Ende anbragt Faldlem.

Stadigen ere i disse Afstikker 2 Sinds svage indsatte, der, saavidt mueligt, beskæftiges med Haandarbejde.

I de 10 Aar fra 1816—1826 ere heri behandlede 10 Sinds svage, som fra $\frac{1}{4}$ til 2 Aar vare angrebne af Mania, Melancholia og Dementia og af hvilke de 9 bleve helbrede. Til et saa sjeldent Held i en Stiftelse, der lieder af saa betydelige Mangler, indseer Commissionen ingen Grund.

Dollhuset paa Hedemarken.

I Aaret 1820 blev paa Gaarden Olsrud i Bangs Præstegjæld i Hedemarkens Amt et Daarehuus indrettet for findssvage Personer, som ei uden alt for stor Bekostning for det Offentlige kunde hos deres Frønder eller Andre være i Forvaring og erholde den fornødne Pleie. Denne Bygning, der forhen havde en anden Bestemmelse, er opført af Lommer og har 4 Rum, hvert bestemt for een Sindssvag og holdende noget over 4 Alne i Længden, $2\frac{1}{2}$ Alne i Bredde og $3\frac{1}{2}$ Alne i Høide, eller omtrent 33 Kubikalne eller 260 Kubikfod, samt desuden en Alkove med Kjøkken for en Opvarterstke. Imod Loftet er i hver Celle et lidet Vindue med Jerngitter anbragt, og i Gangen udenfor en stor Døn, fra hvilken Varmen indlades i Cellerne igjennem de gitterformigt udskaarne Døre. Enhver er forsynet med et fast Sengested.

Da Departementet for Kirke- og Underviisnings-Væsenet havde fra Landphysikus Lintrup under 13 (?) Februar 1821 modtaget en Beskrivelse over denne Stiftelses Indretning, forekom det samme, at stadigt Ophold i et saa indskrænket Rum maatte forværre den Syges baade Sjæls- og Legemstilstand. Efterat Departementet havde i denne Anledning i Skrivelse af 6 October s. A. indhentet det medicinske Facultets Betænkning og dette under 24 s. M. havde erklæret, at Rummet især med Hensyn til Hoiden var for indskrænket, at Vinduerne forekom samme for smaae til at give Rummen den nødvendige Lysning, at den ved det indskrænkede Rum forarsagede Ulempe kunde formindskes, naar man ved daglig at aabne Døre og Vinduer, imedens de Syge bevægede sig i fri Luft, sørgede for Luftens Fornyelse, henstillede Departementet under 12

November s. A. til Hedemarkens Amt at træffe de i denne Henseende fornødne Foranstaltninger.

Resultatet af den i det Foregaaende meddeelte Beretning af de Localer, som her i Riget ere Sindsvage anviste til Opholdssteder, bliver saaledes summarisk dette, at de næsten alle have en saare uheldig Beliggenhed, at Celserne i dem alle, med Undtagelse af det i Christianssand, ere mere eller mindre for smaae, at de alle mangle Anledning til behørigt at kunne classificere og beskæftige de Syge, at intet af dem besidder en Promenadeplads, paa hvilken de Syge kunne finde en passende Afvejling, Opmuntring og Afspredelse, at enkelte endog aldeles mangle Anledning til at lade de Syge bevæge sig i fri Luft, at flere af dem ei engang kunne i den koldere Aarstid behørigt opvarmes, at de næsten alle mangle en Badeindretning, at Inventariet i dem alle er ufuldstændigt, i flere endog saare elendig.

Ogsaa med Hensyn til deres indre Organisation have vore Stiftelser for Sindsvage megen Lighed med hverandre. De ere deels forbundne med de i Stæderne anlagte Hospitalet eller Fattighuse for aldersvage, skrøbelige, trængende Personer, saasom i Opslo, Throndhjem, Stavanger, Christianssand og Arendal, deels forenede med et Sygehuus, saasom i Bergen, deels med et Arresthuus, saasom paa Hedemarken. Dollhusene eller Daarekisterne i Stæderne staae samtlige under vedkommende Stiftsdirections Oberbestyrelse, under hvem igjen i Arendal og i Throndhjem, ifølge Rescripter af 11 Januar 1793, 13 August 1790 og 25 Mai 1818, Commissionen for Fattigvæsenet, i Bergen Committeeen

for Sygehuset nærmest har at paasee Stiftelsens Lærb. Over Dollhuset i Hedemarkens Amt fører formodentlig vedkommende Amtmand Overbestyrelsen. De i Stæderne anlagte Indretninger have tildeels samme Embedsmænd og Betjente, som de Stiftelser, hvormed de ere forenede; saaledes er ved enhver af dem ansat:

1) En Inspecteur eller Forstander, der nærmest skal paasee Overholdelsen af Orden og Røe i Stiftelsen, føre dens økonomiske Regnskab, som for flere af disse Stiftelser føres sammen med den Stiftelse, med hvilken de ere forbundne, saa at Indtægter og Udgifter heller ikke særskilt kunne angives. Regnskaberne, forhen reviderede af Stiftesrevisor og deciderede af Stiftsdirectionen, skulle, ifølge Kongelig Resolution af 10 Januar 1824, efterhaanden som de nu levende Stiftesrevisorer afgaae, revideres og decideres af Kirke- og Underviisnings-Departementet. Kun Forstanderen for Dpslo Hospital har for sit Tilsyn med det med samme forenede Dollhuus hidtil havt en særskilt aarlig Godtgjørelse af 200 Spd., hvorimod Forstanderne for de øvrige Stiftelser, hvormed Indretninger for Sinds- svage ere forbundne, ingen særskilt Erstatning nyde for deres Forretninger i og ved disse. Ifølge Rescript af 25 Mai 1818 ere af Thronhjems Fattigcommissions Medlemmer en Assessor i Stiftsoverretten og Hospitalens Præst specielle Inspecteurer ved Hospitalet og saaledes tillige ved Dollhuset. Forstanderen har ingen Instruction og ingen af dem har Voepæl i Dollhuset eller de dermed forbundne Stiftelser.

2) En Præst, af Hans Majestæt ansat for begge Stiftelser, med den Forpligtelse jevnlig at besøge de Sinds- svage og yde dem den aandelige Bistand, de maatte behøve, uden derfor at erholde særskilt Godtgjørelse.

3) En Læge, til hvilken Agershuus, Throndhjem og Christiansands Stiftsdirection for begge Stiftelser sædvanlig ansætter den i Staden boende Stadsphysikus eller Districtslæge, uden særskilt Løn for Tilsynet med de Sinds- svage, men som derimod Hans Majestæt selv beskifter i Bergen; i Throndhjem forretter tillige Stadschirurgen og i Bergen Sygehusets Chirurg og Underchirurg derved Ljæne. Ingen af dem har nogen Instruction. De besøge ikke de Syge i de dem betroede Stiftelser regelmæssigen hver Dag, hvilket formedelsf den lange Afstand neppe endog kunde forlanges af den ved Opslo Dollhuus ansatte, saalænge han boer i Christiania; heller ikke føre de over de Syge Protocol eller Journal, naar alene undtages Opslo Dollhusets nuværende Læge, Stadsphysikus Døderlein, som, uden at være dertil forpligtet ved nogen særegen Instruction, til sin egen Underretning fører Journal.

4) Dollhusene i Opslo, Throndhjem og Christiania have hver en Opsynsmand alene for sig, det derimod i Bergen har ingen, og Daarekisterne i Stavanger og Arendal have en fælles med de med dem forbundne Stiftelser. Denne Opsynsmand er tillige Oekonomus og har i denne dobbelte Egenkab at vaaage over Orden, Røe og Reenlighed, samt at besøge Bespisningen, for hvilken han erholder en vis Betaling for Personen daglig. Denne Opsynsmand har i Opslo en af Lægen og i Throndhjem en af Commissionen for Fattigvæsenet udfærdiget Instruction; om de i de øvrige Stæder have nogen Instruction, kan ei af de Commissionen tilstillede Oplysninger skønnes.

5) Under Opsynsmanden ere i Opslo tillige tvende Oppassere af Mandkjønnet ansatte, der, ifølge en af Lægen dem meddeelt Instruction, føre det specielle Tilsyn med de Syge og skulle, saavidt mueligt, stedse være om dem.

Ved de øvrige Stiftelser ere ingen saadanne særskilt ansatte.

De Syge i Hedemarkens Døllhuus maae formodentlig Præsten i Bangs Sogn, i hvilket Stiftelsen er anlagt, yde aandelig Bistand, naar den maatte behøves. Amtets Physikus er dens Læge, men boer for nærværende Tid en god Hjerding derfra. Arrestforvareren er tillige Opsynsmand ved Stiftelsen og under ham er en Opsærsker ansat. Ventelig har heller ikke nogen af dem Instruction.

Endelig maa her anmærkes, at der ingen Bestemmelse er for, at der ved den Sindsvages Indtagelse i Stiftelsen skal medbringes en Beretning om hans eller hendes Charakter, førend Sygdommen udbrød, om dennes formeentlige Aarsager, Gang, Varighed, m. m.*). Ei heller anstiller man med de Helbredede, førend de udfrikses, Prøver paa, hvorvidt de kunne uden Fare for Recidiv leve i det frie Selskab.

Disse Stiftelsers Bestyrelse er derfor ikke mindre mangelfuld, end deres Bygninger. Deres Forbindelse med andre Stiftelser og det underordnede og afhængige Forhold, hvori de staae til disse, maae unegtelig ogsaa for dem have til Folge, at man skænker dem mindre Opmærksomhed, end dersom de vare uafhængige og alene for sig bestaaende Stiftelser (S. 8:9 og 18:19). — Ingen af de derved ansatte Embedsmænd og kun faa af de derved ansatte Betjente have Instructioner, som bestemme deres

*) Mærkværdigt er det ogsaa, at vore Love heller ikke byde, at, førend Nogen her i Riget formedelst Sindsvaghed erklæres umyndig, skal hans Sygdom ved Læges Attest godtgjøres, uagtet den i de fleste Tilfælde maatte kunne tilveiebringes og sikkerlig maatte anses for et paalideligt Vidnesbyrd, end Ulægkehindiges.

Pligter og Nødtigheder; de have næsten alle saa ubetydelige Indtægter, at man ingenlunde af dem kan fordrø den Opoffrelse for deres byrdefulde Kald, som i deslige Stiftelser er maaskee mere nødvendig, end i andre. — Lægen og Præsten, ved hvis forenede Bestræbelser Saameget kunde virkes til Sindssvages Behandling og Helbredelse og som derfor synes at burde have en vigtig Deel i Stifternes Bestyrelse, ere, saavidt Commissionen har kunnet erfare, kun i Thronhjem deraf Medlemmer. — De Syge mangle dagligt Tilsyn af Læge. — At Opsynsmanden tillige er Dekonomus, kan neppe bifaldes, da han derved bliver sin egen Controlleur og i Stiftelser, der hverken af Læger, Forstandere eller andre høiere Embedsmænd modtage dagligt Besøg, lettelig kan fristes til at begaae Misbrug. — Lavere Betjente enten mangle aldeles eller deres Antal er for lidet. Tilsynet med de Syge kan derfor ingenlunde blive tilstrækkeligt. — Ei heller findes her nogen behørig og streng Classification og stadige Bestjæftigelser ere ikke indførte. — Behandlingen er derfor i de fleste af disse Stiftelser ikke engang rettet paa Helbredelse af mentale Sygdomme, men kun af andre Sygdomsformer, af hvilke de Sindssvage maatte under deres Ophold deri vorde angrebne; og Forsøg til at helbrede Sindssvaghed ville selv i vore bedste Stiftelser af den Art, nemlig Christiansands og Opslos i dets nuværende forbedrede Tilstand, formedelsk uovervindelige Hindringer aldrig have saa mange lykkelige Resultater at opvise, som hensigtsmæssigen indrettede og bestyrede Helbredelsesanstalter. — Noagtige Protocoller og Journaler over de Syge ere ikke paabudne i noget af dem, mangle derfor ganske i enkelte og holdes i intet saa fuldstændige, som synes nødvendigt. — Til Slutning maa her dog tilføies, at

de Syge synes i dem alle at nyde en mild og menneskelig Behandling. Jernlænker synes i dem alle at være affkaffede.

Uf det hidtil Anførte følger da, at intet af de her i Riget værende Dollhuse eller Daarekister kan fortjene Navn af nogen Helbredelsesanstalt for Sindssvage, at de i deres nuværende Tilstand ei engang kunne kaldes passende Depoter for uheldredelige Sindssvage, og at nogle synes endog i en høj Grad at maatte bidrage til at forværre de Syges baade physiske og mentale Tilstand.

Saaledes ere de Stiftelser indrettede, som i Norge ere alene bestemte til Sindssvages Modtagelse. Forfaavidt de ikke ere tilstrækkelige til at rumme de Syge, hvem Venner eller Paarørende ei formaae at yde den fornødne Hjælp og Pleie hjemme i deres egne Boeliger, maae Varetægtsfængsler dertil benyttes (S. 26:27), og hænder det ikke sjældent, at deslige Syge da maae i disse henseende flere Aar, inden Plads kan aabnes for dem i et Dollhus*); men foruden det Uretfærdige i denne Foranstaltning, som Commissionen i det Foregaaende (S. 8:9) har viist, maa her endnu anmærkes, at deres Helbred derved

*) Uf denne Marsag blev en Sindssvag indsat i Christianias Raadhuisarresten den 27 Juni 1820 og derfra udflyttet i Arbeidsanstalten i Mængelsgaarden den 13 Marts 1822; men da han her begyndte at blive for uroelig, blev han paany indsat i Raadhuisarresterne fra 20 Januar 1823 til 7 Juli 1825, da han atter blev afleveret i Mængelsgaarden. Denne Person har altsaa som Sindssvag tilbragt 4 Aar 2 Maanedes i Fængsel. En anden Sindssvag sad i samme Fængsel fra 15 December 1820 til 2 August 1822, eller i 19½ Maanedes, inden han kunde erholde Plads i Opslo Dollhus.

gaaer ofte endog for stedse tabt, inden Forsøg gjæves paa
sammes Gjenerholdelse.

Commissionen troer paa denne Maade at have
viist Nødvendigheden af en total Reform i de Foran-
staltninger, som her i Riget findes for Sindsbvage, af
en Reform, som bør omfatte baade deres Indretning og
Bestyrelse.

Tredie Afdeling.

Forflag til Forbedring i Sindsvoages Kaar i Norge.

Denne Deel af det Commissionen paalagte Hvers har været den vanskeligste og tillige den vigtigste. Den har været den vanskeligste, baade fordi den skulde bygges paa Materialier, som vare saare vanskelige at erholde, vanskelige at benytte og ei kunde tillægges nogen fuldkommen Naalidelighed, og fordi dens rigtige Udførelse udfordrer en Kundskab om Statens Kræfter, som Commissionen ikke tiltroer sig at besidde. Den er den vigtigste, fordi den nærmest angaaer Forbedring i en hos os hidtil meget forsømt Classe af lidende Medborgeres Etiling, og fordi denne Forbedring ei blot gjælder de nulevende Ulykkelige af denne Classe, men selv omfatter kommende Slægter.

Men hvorledes nu vel iværksætte denne Forbedring? Erfaring viser tilfulde, at Glifkerie og Udbedring af Gammelt, som oftest, fordre meget betydelige Summer og sædvanlig dog kun bevirke en temporair Forbedring, der om kort Tid ansees utilstrækkelig og afløses af en anden, som atter koster mange Penge, uden derfor at frembringe nogen varigere Bedring, og saaledes kan man endnu mange Gange vedblive. Det lader sig derfor neppe vente, at Hensigten kan hos os i dette Tilfælde opnaaes

ved blot halve Forholdsregler. Dette synes ei heller at have været enten Stortingets eller Hans Majestæts Mening, da baade Stortinget anmoder Regjeringen og det Kongelige Commissorium paalægger Commissionen at udarbejde fuldstændige Planer; og Commissionen har ved, ligesom Stortinget (S. 35), at betegne de Foranstaltninger, som i Norge bør træffes til Forbedring i Sindsvages Kaar, med Ordet Reform villet give tilkjende, at dens Anskuelse har været den samme.

For at kunne nogenlunde tilfredsstillende besvare hiint vigtige Spørgsmaal, har Commissionen troet at burde skaffe sig Kundskab om Antallet af samtlige Sindsvage i det hele Rige, da den, uden denne Kundskab, hverken saae sig i Stand til at kunne bedømme, hvor Stifter for Sindsvage her i Riget paa seligst anlægges, eller bestemme disse Stifters Størrelse.

De Celler, der i Rigets samtlige Dollhuse ere anviste Sindsvage til Boeliger, holde tilsammen omtrent 31,000 Kubikfod og afgive saaledes fornøden Plads for 51—52 Syge, naar endog blot 600 Kubikfod antages som det mindste Rum, der bør tilstaaes nogen Sindsvage; men de Syges daglige Middeltal kan i dem alle tilsammen anslaaes til 70, og Antallet er endog enkelte Gange steget til over 80. Allerede dette viser, at de anførte Localer ere utilstrækkelige til deres Diemed; men naar fra deres ovenfor angivne Kubikindhold trækkes 7040 Kubikfod, som udgjøre Kubikindholdet af Daarehusene i Christianssand og Hedemarkens Amt, hvoraf hiint sædvanlig er belagt med Færre, end det kan modtage, og dette siden dets Oprettelse aldrig er blevet benyttet, da falde paa de øvrige Dollhuse 24000 Kubikfod, der afgive fornødent Rum kun for 40 Syge, naagtet de sædvanlig ere belagte med 66 og stundt

om endog med 75. Hertil kommer, at mange anmeldte Syge maae vente længe, inden de kunne indtages i et Dollhuus, og at saaledes ofte den til deres Helbreds Gjen-
erholdelse fordeelagtigste Tid gaaer uigjenkaldelig tabt; og Commissionen er desuden tilfulde forviiset om, at et endnu meget betydeligere Antal skulde attraaes indlagt i Rigets nuværende Dollhuse, dersom ikke deres elendige Tilstand, de betydelige Beføstninger, som desuagtet sæd-
vanlig ere forbundne med de Syges Underholdning i sam-
me, og endelig Erfaringen om det ringe Antal af Helbre-
delsler og de saare mange Forværrelser, de have at opvise, afholdt Mangen fra at sende sin sindssvage Paarørende eller Ven fra Hjemmet, fordi han troer, at ham der kunde ydes en med Mennekehedens billige Fordringer mere over-
eensstemmende Hjælp og Pleie.

Commissionen troede altsaa at have Grund til at antage, at den, for at erholde en nogenlunde paalidelig Oplysning om Antallet af samtlige Sindssvage her i Riget, ikke kunde lade sig lede af det i de nuværende Doll-
huse sig befindende Antal. Den ansaae det derfor i dette Niemed nødvendigt, at en nøiagtig Tælling i det hele Rige blev foretagen*), uagtet den tillige erkjendte, at en saadan Tælling, om end i det hele Rige foretagen paa een og samme Dag af de kyndigste Mænd med den største Nøiagtighed, ei kunde lede til noget aldeles paalideligt Resultat; thi derved kunde vel Kundskab erholdes om det paa denne Dag værende Antal af Sindssvage, men dette Antal

*) En lignende Tælling lod ogsaa den i Throndhjem i Aaret 1810 nedsatte Commission ligeledes ved Præsterne optage i Throndhjems Stift, og ifølge de indkomne Lister fandtes dengang i begge Throndhjems Amt og Nomsdals Amt kun 50 Sindssvage; men selve Commissionen erklæ-
rer Tællingen for ufuldstændig.

kunde maaskee for forskjellige Dage og endnu mere for forskjellige Aar være saare forskjelligt, da mangehaande Aarsager, saasom politiske Omvæltninger, Krig, Misvæxt, Hungersnød og derved bevirket Sorg og Bekymring sikkerlig kunne i eet Aar gjøre Antallet af Sindsvage større, end i et andet. Men Commissionen har i det sidste Decennium ingen deslige almindeligt virkende Aarsager kunnet opdage i Norge og den troer derfor at kunne antage, at i samme Tidsrum maa Antallet af Sindsvage i det ene Aar have været det i et andet omtrent lig. Den indsaae end videre, at en saadan Tælling kun, dersom den blev udført af Læger, vilde kunne erholde en fuldkommen Nøiagtighed og Paalidelighed; men deels var nogen streng Nøiagtighed til Commissionens Hensigt ei absolut nødvendig, deels lod Tællingen sig hos os ikke, uden særdeles mange Vanskeligheder og Bekostninger, udføre af Læger. Norge har nemlig, ifølge en af Kirke- og Underviisnings-Departementet i Aar udfærdiget Fortegnelse, kun 120 auctoriserede Læger, og af dem have omtrent de to Trediedele deres Boepæle i Kjøbstæder og Ladestæder og blot een Trediedeel boer paa Landet. Norge har saaledes et alt for ringe Antal Læger og dette ringe Antal er oveni købet i samme saare ulige fordeelt. Derimod var Commissionen af den Formening, at Præsterne maatte, hver for sit Sogn, kunne baade langt lettere og sikkrere foretage denne Tælling og desuden gjøre den saa nøiagtig, som den til sit Arbeide attraaede. Den foreslog derfor ogsaa i Skrivelse af 15 Juli 1825 for Kirke- og Underviisnings-Departementet, at Præsterne maatte paalægges dette Arbeide, og tilfillede Departementet tillige følgende Schema (S. 4):

e

of

189

189

De
e
i
e

189

189

Fortegnelse

over Sindssvage i

Sogn,

Provstie,

Stift den

182

De forskjellige Arter af Sindssvage.

De Sindssvages
Navne.

Anmærkninger.

Maniaci					Melancholici					Dementes					Idiota																								
eller saadanne, der lide af en almindelig langvarig Forstyrrelse i alle Forstandens Handlinger, forbunden med mere eller mindre Hestighed, Vrede eller periodisk Raserie.										eller saadanne, der plages af fixe Ideer eller lide af en partiel Sindsförvirring, udelukkende henvendt paa en eneste Gjenstand eller paa en særdeles Række af Gjenstande, udenfor hvilke Fornuften synes mere eller mindre sund.										eller saadanne, der lide af en almindelig Svækkelse i eller Ophævelse af de intellectuelle Evner og altsaa oprindelig have besiddet disse, endog paa sædvanlig Maade udviklede.										eller saadanne, der lide af en medfødt større eller mindre Mangel paa Udvikling af de intellectuelle Evner. N.B. Døvsomme regnes ikke nødvendig heriblandt.									
Hoor gam- mel?	Hoor læng- ge syg?	Om de til- førn have lidt af el- ler for nærværen- de Tid lide af Epilep- sie (Fang- faldende Synge)?	Om behandlet af Læge, af hvem og med hvad Held?	Ar.	Hoor gam- mel?	Hoor læng- ge syg?	Om de til- førn have lidt af el- ler for nærværen- de Tid lide af Epilep- sie (Fang- faldende Synge)?	Om behandlet af Læge, af hvem og med hvad Held?	Ar.	Hoor gam- mel?	Hoor læng- ge syg?	Om de til- førn have lidt af el- ler for nærværen- de Tid lide af Epilep- sie (Fang- faldende Synge)?	Om behandlet af Læge, af hvem og med hvad Held?	Ar.	Hoor gam- mel?	Hoor læng- ge syg?	Om de til- førn have lidt af el- ler for nærværen- de Tid lide af Epilep- sie (Fang- faldende Synge)?	Om behandlet af Læge, af hvem og med hvad Held?	Ar.																				

Uagtet Commissionen har bestræbt sig for at gjøre den meddeelte Charakteristik af enhver af de efter Pinel og Esquirol almindeligen antagne 4 Arter af Sinds-
 svaghed: Mania, Melancholia (Monomania), Dementia og Idiotia saa fattelig, at den ogsaa af Uægelyndige kun-
 de forstaaes, maa den dog beklage, at denne Hensigt ikke tilfulde er bleven opnaaet; thi mange Præster have aa-
 benbarligen forvevlet de forskjellige Arter af Sinds-
 svaghed, især Mania, Dementia og Idiotia, med hverandre; men da mange af dem tillige have tilføiet en kort Angi-
 velse af de hos de Syge bemærkede Symptomer, har Com-
 missionen ofte kunnet rette denne Forvevling. Alligevel synes man med Sikkerhed at kunne antage, at de i be-
 meldte Fortegnelser opførte Personer virkelig lide af Sinds-
 svaghed, skjønt ikke alle af den Art, hvormed de ere an-
 førte.

Bestemmelsen af Sygdommes Helbredelighed el-
 ler Uhelbredelighed horer overhoved til de saare vanske-
 lige Opgaver i Lægevidenskaben; men hvad Sinds-
 svagheder angaaer, maa den unegtelig henregnes til en af de aller-
 vanskeligste, og dog ansaae Commissionen det nødvendigt
 at kunne, om mueligt, bestemme, hvilke af det her i Riget
 opgione Antal Sinds-
 svage kunde ansees for helbredelige
 og hvilke for uhelbredelige, da, efter hvad i første Afde-
 ling (S. 67) er vliist, helbredelige og uhelbredelige Sinds-
 svage bor indtages i særskilte Stiftelser. For i denne Hens-
 seende at have nogle Regler at gaae efter, har Commis-
 sionen forlangt, at paa Schematet enkelte Omstændigheder
 maatte anføres, af hvilke man sædvanlig pleier at ulede
 Prognosis i mentale Sygdomme, nemlig enhver Sygs
 Alder, Sygdommens Varighed, Aarsag, om den Syge
 tilføren har lidt af eller for nærværende Tid lider af Epi-
 lepsi og om han har været behandlet af Læge, af hvem

og med hvad Held; men Commissionen maa ligeledes her beklage, at den om et stort Antal Syge ikke har faaet alle disse Oplysninger fuldstændigen meddeelte. De Oplysninger, den har modtaget, har den benyttet paa den Raade, at den med Pinel, Esquirol, Georget, Heinroth, Cox, Hallaran, Rush, Crowther*) og flere i Almindelighed har antaget Sindsbøge, der ere anførte at have en Alder af 60 Aar og derover, at have været syge i 15 Aar og derover, hvis Sygdom tilskrives arvelig Disposition, Apoplexie, Lamhed, Typhus, Slag paa Hovedet, Epilepsie eller er forbunden med en af disse Sygdomme, eller som i flere Aar ere blevene stadigen behandlede uden Held af en erkjendt erfaren Læge, og Idioter for uhelbredelige.

*) *Traité médico-philosophique sur l'aliénation mentale.* Par Ph. Pinel. Paris 1809. — *Dictionnaire des sciences médicales.* Art. Folie. — *De la Folie. Considérations sur cette maladie.* Par M. Georget. Paris 1820. — *Lehrbuch der Störungen des Seelenlebens oder der Seelenstörungen und ihrer Behandlung.* Von J. C. A. Heinroth. 2 Th. Leipzig 1818. — *Anweisung für angehende Irrenärzte zu richtiger Behandlung ihrer Kranken.* Von Heinroth. Leipzig 1825. — *Practical observations on Insanity.* By Joseph Mason Cox. 3d. Ed. London 1813. — *Practical observations on the causes and cure of insanity.* By Wm. Saunders Hallaran. 2d. Ed. Cork 1818. — *Medicinishe Untersuchungen und Beobachtungen über die Seelenkrankheiten.* Von Benjamin Rush. A. d. E. v. Georg Schönig. Leipzig 1825. — *Hints towards forming a Prognosis in cases of mental derangement.* By C. Crowther. *Edinburgh medical and surgical Journal.* No. lxxxvi, January 1826. — *Esquirols allgemeine u. specielle Pathologie u. Therapie d. Seelenstörungen.* Frei bearbeitet v. Hille. Nebst einem Anhang v. Heinroth. M. 10 lithogr. Taf. Leipzig 1827.

For i denne Henseende at komme til et Resultat, har Commissionen maattet særskilt gennemgaae hver enkelt paa Præsternes Lister anført Sindsvage med Hensyn til de fem paa Schematet opførte Punkter, nemlig Alder, Sindsvagheds Art, Varighed, Aarsag, om den Syge har havt eller lider af Epilepsie og været behandlet af Læge. Commissionen har, for at samtlige disse Angivelser kunde med Lethed oversees, troet at burde benytte den tabellariske Fremstilling; og den har derfor af de for hvert Præstegjæld indkomne Lister først dannet Tabeller for hvert Præstegjæld, af disse igjen andre for hvert Provstie og af disse atter andre for hvert Stift. Dette Arbejde har, som alle af den Art, været saare trættende, forbundet med mange Vanskeligheder og har, siden Commissionen egentlig kunde begynde at lægge Haand paa Udførelsen af det den paalagte Hverv, stikkerligen optaget tre Fjerdedele af dens Tid. Da Commissionen ei kan skønne, at Tabellerne for de enkelte Præstegjæld kunne have nogen Interesse, saa meget mindre, som Indberetninger aldeles mangle for 2 Præstegjæld og 48 andre skulle, efter Præsternes Opgivelser, ingen Sindsvage have, anseer den det tilstrækkeligt her kun at vedlægge dem for Rigets Provstier og Stifter, og ville saaledes for disse findes

- 1) Tabeller, som vise Antallet af samtlige Sindsvage, de forskjellige Arter af Sindsvaghed, hvoraf de maatte lide, samt hvor mange der kunne ansees for helbredelige og hvor mange for uhelbredelige, samt deres Forhold til Folkemængden (A, B og C).
- 2) Tabeller, som vise de Syges Alder (D og E).
- 3) Tabeller, som vise deres Sygdoms Varighed (F og G).
- 4) Tabeller, som vise Sygdommens Aarsager og disses indbyrdes Forhold (H, I og K).

5) Tabeller, som vise Antallet af Epileptiske og de af Læger Behandlede (L og M).

Commissionen tillader sig nu i Anledning af disse Tabeller at gjøre følgende Bemærkninger og dertil især at benytte de for Stifterne udførte.

Tabellerne A, B og C.

De Syges Antal og Forhold til Folkemængden, m. m.

Det Antal Sindssvage, som ifølge disse Tabeller skal findes i Norge, overstiger mange Gange ei blot det, der findes i Rigets nuværende Dollhuse, men sikkerlig ogsaa det, som Mangen vilde formode. Commissionen har derfor ikke troet det upassende at benytte denne Leilighed til at undersøge dette Antals Forhold til Norges Population og derefter at sammenligne dette Forhold med Forholdet i andre Lande, i hvilke lignende Undersøgelser ere anstillede; naagtet den heller ikke negter, at en saadan Sammenligning ikke kan lede til noget aldeles tilfredsstillende Resultat, da dertil udfordres, at det eller de Lande, med hvilke Norge i denne Henseende skulde sammenlignes, maatte have nogenlunde samme physiske Bestaafenhed, samme Regjeringsform, deres Indvaanere drive samme Næringsveie, staae paa samme Trin af aandelig, religiøs og moralsk Uddannelse og overhoved befinde sig i samme udbortes og indvortes Forholde. Everige er maastee det eneste Land, som i disse Henseender har en mærkelig Lighed med Norge, men Commissionen har ikke kunnet bringe i Erfaring, om deslige Undersøgelser ere gjorte i samme, og den har derfor maattet tye til andre Lande, med hvilke Ligheden er mindre.

For at undersøge Forholdet imellem Antallet af Sindssvage i Norge og Folkemængden, har Commissionen

fra Finants-, Handels- og Sold-Departementets Labels-comptoir erholdt Opgivelser efter den den 27 November 1825 foranstaltede almindelige Folketælling; og bestemtere kunde dette Forhold vel være blevet angivet, dersom Tællingen af Sindsbøge var bleven foretaget paa samme Dag, i Stedet for, som nu er Tilfældet, i de sidste Maaneder af 1825, i Løbet af hele Aaret 1826 og de fire første Maaneder af Aaret 1827; men denne Forskjel i Tiden, paa hvilken disse Tællinger ere udførte, kan ikke bevirke nogen synderlig Forskjel i hiint Forhold. I Anledning af den almindelige Folketælling maa Commissionen anmærke, at Folkemængden i de til Ristrands Præstegjæld i Vestfinmarken hørende Annexer Kautokeino og Ufjuvara er, af Mangel paa indkomne Lister, anført efter Folketællingen i Aaret 1815 og at den, da Præsternes Anmeldelse om Sindsbøge angik Præstegjæld, har maattet benytte den geistlige Inddeling, i Stedet for den verdslige i Thinglaug og Skibreder, hvilken sidste i offentlige Forhandlinger sædvanlig følges. Den geistlige og verdslige Inddeling stemmer, som bekjendt, i intet Stift med hinanden, fordi Dele af enkelte Præstegjæld og Annexer, der i geistlig Henseende høre til et Stift, i verdslig høre til et andet. Imidlertid er den deraf følgende Forskjel i Stifternes geistlige og verdslige Folkemængde ikke betydelig*).

*) Saaledes fandtes ved Tællingen den 27 November 1825 Folkemængden i hvert Stift:

a) Efter den geistlige Inddeling:			b) Efter den verdslige Inddeling:			
Stift.	Mdf.	Qvdf.	Tilsam.	Mdf.	Qvdf.	Tilsam.
Agershuus.....	220262	231306	451,568	220336	231397	451,733
Christiansands..	82231	87459	169,690	82026	87216	169,242
Bergens.....	89219	94340	183,559	89397	94551	183,948
Thronhjems....	78980	83357	162,337	79304	83732	163,036
Nordlandenes og Finmarkens Amt.	40341	43823	84,164	39970	43389	83,359
	511033	540285	1,051,318	511033	540285	1,051,318

og Forholdet af Sindsfvage til Stifternes Folkemængde maa derfor ogsaa blive nogenlunde det samme, hvad enten man følger deres geistlige eller verdslige Inddeling.

For at lette Oversigten af samtlige Sindsfvage i Riget og vise deres Forhold til Folkemængden samt Forholdet imellem de helbredelige og uhelbredelige af dem har Commissionen af Tabellerne A og B udarbejdet Tabel C.

Denne Tabel viser saaledes:

1) Det opgivne Antal af Sindsfvage i det hele Rige udgjør 1909 af begge Kjønn eller omtrent 1 af 551.

En sørgelig Erfaring synes at vise, at Sindsfvage heder gaae Skridt i Skridt med en Nations Civilisation, saa at, jo større denne er, jo hyppigere støder man ogsaa paa Sindsfvage. Ifølge Rush (Profesfor ved Universitetet i Philadelphia) er Sindsfvaghed en sjelden Sygdom iblandt de Vilde; den berømte A. v. Humboldt erklærer, at han iblandt de uciviliserede Indianere i Sydamerika ei har hørt tale om et eneste Tilfælde af denne Sygdom*), og Cop beretter, at den heller ikke skal findes iblandt Afrikanerne**), I Europa skal Sygdommen træffes sjældnest i Rusland, Tyrkiet og Spanien***), men disse Staters

*) Rush l. c. S. 48.

**) Practical observations on Insanity. By J. M. Cox. London 1813. S. X. Det hedder her; "the Africans are also said to be free from the diseases of the intellect;" men Forfatteren har dog dermed neppe tillige meent de Nordafrikaanske Christiane, Mohrerne og andre af denne Jorddeels Folkeslag, der maatte have modtaget nogen Grad af aandelig Dannelse.

***) Rush l. c. S. 51. — Casper l. c. S. 344. — Esquiv

Indbyggere staae i aandelig Udvikling endnu meget tilbage for de øvrige Nationer i denne Verdensdeel; og sædvanlig har man hidtil antaget Frankrig og England for de Lande, i hvilke den forekommer hyppigst, men i disse Lande synes ogsaa den nyere Civilisation at have naaet sin høieste Spids. Skotland er, saavidt Commissionen har kunnet erfare, imidlertid hidindtil det eneste Land, hvori en ordentlig Tælling af Sindssvage er bleven foretagen. Den blev i Maret 1818 der ogsaa udført af Rigets Geistlighed, og fandtes dengang 4650 Sindssvage og naar dertil lægges de Sindssvage i 50 Sogne, fra hvilke ingen Indberetninger vare indløbne, kan det hele Antal, efter Burrows's Formening, anslaaes til 5000, af hvilke kun 600 vare indsatte i offentlige eller private Dollhuse*), som, naar Landets Folkemængde anslaaes til 2,000,000, gjør 1 af 400. Dunston, Inspecteur ved St. Luke i London, angav for vedkommende Committee i det Britiske Underhuus i Maret 1815 Antallet af Sindssvage i og i Nærheden af London (London med Grevskaberne Middlesex og andre nærliggende) til omtrent 6-7000**), og saafremt denne Angivelse kun stemmer nogenlunde med Sandheden, kan man alene deraf danne sig en Formodning om det betydelige Antal, som desuden maa findes i Rigets øvrige Dele. For samme Underhuus blev i Maret 1819 de Sindssvages Antal i de offentlige og private Dollhuse, Hospitaller og Fængsler i England og Wales angivet til 4041, af hvil-

---

rols allgemeine u. specielle Pathologie u. Therapie der Seelenstörungen. Frei bearbeitet v. Hille. ic. S. 50.

*) An inquiry into certain errors relative to insanity &c. By G. M. Burrows. London 1820. S. 103, 104, 294, 295.

**) Report & Minutes &c. 1815. S. 166.

ke London alene skulde have 2005, og naar til dette Antal endnu føies de Sindsvage, som vare indsatte i Arbeids- og Fattighuse og opholdt sig hjemme i deres egne Boeliger, hos Paarørende eller Venner, skulde, efter et løst Overflag af Burrows, i de anførte Dele af det forenede Britiske Rige kun findes 6000 saadanne Ulykkelige*), hvilket for en Folkemængde af 12,000,000 gjør kun 1 af 2000. Burrows's Overflag ansees almindeligen og sikkert lig medrette for meget for lavt, og skulde det ansees endog blot for nogenlunde rigtigt, da bliver i denne Henseende imellem England og Skotland et saa uhyre ulige Forhold, at det vel neppe lader sig begribe. Cox erklærer endog ligesvem mentale Sygdomme for endemiske i England**). Paa en Reise, Esquirol foretog sig igjennem hele Frankrig, for at undersøge de Sindsvages Raar, fandt han i dette Rige i Dollhuse, i almindelige Sygehuse, i Forsørgelsesanstalter og i Fængsler tilsammen 5153 Sindsvage; men han erklærer tillige, at i dette Land bør offentlige Foranstaltninger træffes for 9200 deslige Syge***), og man maa uden tvivl dertil lægge et endnu betydeligere Antal, som han har antaget at kunne forsværes hjemme hos Paarørende og Venner.

2. I Forhold til Populationen i Norges forskjellige Stifter, skulle de fleste Sindsvage findes i Christiansands Stift (1: 458 $\frac{2}{3}$), dernæst i Throndhjems (1: 505 $\frac{2}{3}$), saa i Agershuus (1: 546 $\frac{2}{3}$), derpaa i Bergens (1: 582 $\frac{2}{3}$) og endelig i Nordlandenes og Finnmarkens

*) Burrows n. S. 96—101 og 287—293.

***) Cox l. c. S. IX.

***) Des établissements des aliénés en France et des moyens d'améliorer le sort de ces infortunés. Mémoire présenté à S. E. Ministre de l'Intérieur par le Dr. Esquirol. A Paris 1819. S. 8, 33—39.

Amter (1:1093), i hvilket sidste Antallet endog kun skal være det Halve imod det i de sydligere Stifter.

Alligevel bør det her anmærkes, at dette Forhold er i Agerøhuus, Bergens og Thronhjems Stifter næsten lige; men at det angivne Antal af Sindsøve i Christianiansands Stift er omtrent $\frac{1}{4}$ høiere, end i hine, uagtet alle disse Stifters Klima og deres Indbyggere's aandelige og moralske Dannelse ikke synes at kunne være væsentlig forskjellige. Men flere Grunde synes at berettige Commissionen til den Formodning, at de indløbne Anmeldelser i denne Henseende neppe kunne ansees for aldeles fuldstændige. Saaledes have enkelte Præster endog anmærket, at deres Almuer have ugjerne opgivet deres Sindsøve, af Frygt for, at disse skulde indsættes i Dollhuse. Man kunde derfor maaskee endog antage, at samme Frygt kan have foranlediget enkelte Familier til ei at opgive deres Sindsøve. Lægges desuden til de anmeldte Sindsøve de, som formodes at være i de Præstegjæld, fra hvilke Indberetninger mangle eller som ingen Sindsøve skulde have (Tabel N. S. 85—87), da følge Stifterne vel ogsaa nu paa hinanden i den nyligen anførte Orden, men Forskjellen imellem dem bliver derved meget betydeligen formindsket. Nordlandenes og Finmarkens Amter stikke vel endnu meget af imod de 4 Stifter, og dertil turde maaskee en ringere Grad af Oplysning hos Almuen i hine i det Mindste for en Deel bidrage.

Betragte vi desuden Tabellerne over Probstierne, da finde vi i denne Henseende i hvert Stift imellem dem en endnu betydeligere Forskjel. Saaledes varierer Forholdet i Probstierne

i Agerøhuus Stift	fra 1: 350 $\frac{1}{2}$ til 1: 939
i Christianiansands	1: 225 $\frac{1}{3}$ — 1: 1135 $\frac{1}{2}$
i Bergens	1: 406 — 1: 1198

i Throndhjems Stift ..... fra 1 : 342 $\frac{1}{2}$ — 1 : 827
og i Nordlands og Finmarkens

Amter ..... 1 : 729 — 1 : 10,471

Men de samme Tabeller vise tillige, at naar et eller flere nærliggende Provstier have faa Sindsvage, have Naboev provstierne gjerne flere, og Tabel N, hvorom i det Følgende skal handles Mere, vil desuden vise, at i de Provstier, som skulle have de færreste Sindsvage, i Almindelighed ogsaa findes de Præstegjæld, fra hvilke enten Indberetninger mangle eller i hvilke ingen Sindsvage skulle være.

3. Antallet af sindsvage Mandspersoner i Norge forholder sig til det af sindsvage Fruentimre, hvert Kjønn i Forhold til sin Population, som 1 af 508 $\frac{1}{2}$ til 1 af 597 $\frac{1}{2}$, eller her gives henimod en Sjettedeel flere Sindsvage af Mandkjønn, end af Qvindekjønn.

Uagtet der i alle Rigets Stifter gives forholdsviis flere sindsvage Mandspersoner, end Fruentimre, er dette Forhold dog ikke i to Stifter lige. Saaledes er det:
i Agershuus Stift som 1 af 519 $\frac{1}{2}$ til 1 af 575 $\frac{1}{2}$
i Christiansands Stift som 1 af 428 $\frac{1}{2}$ til 1 af 491 $\frac{1}{2}$
i Bergens Stift som 1 af 518 $\frac{1}{2}$ til 1 af 659 $\frac{1}{2}$
i Throndhjems Stift som 1 af 439 til 1 af 591
og i Nordlandenes og Finmarkens Amter som 1 af 1090 $\frac{1}{2}$ til 1 af 1095 $\frac{1}{2}$.

Man skulde maaskee formode, at Fruentimmeret, formedelst Menstruationen, Svangerskabet, Barselsengen, Diegivningen og overhovedet en høiere Sensibilitet, maatte være mere udsat for mentale Sygdomme, end Manden, og at man derfor i alle Lande vilde træffe et større Antal Sindsvage af Qvindekjønnet, end af Mandkjønnet. Men i denne Henseende gives i forskjellige Lande en mærkelig Forskjel, maaskee fornemmelig en Følge af Mandens

og Qvindens forskjellige Opdragelse, Sæder og Sysler i forskellige Lande, og Rush har maaskee Ret, naar han siger, at naturlige Aarsager frembringe oftere Sindssvagehed hos Fruentimre, kunstige derimod hos Mænd¹⁾. Saaledes antages Forholdet imellem sindssvage Mandspersoner og Fruentimre i Frankrige af Dogle som 2 til 3²⁾, af Andre som 5 til 7³⁾, i England og Wales som 7 til 6⁴⁾ og i Skotland omtrent lige⁵⁾; ogsaa i Spanien, Neapel og Rusland gives flere sindssvage Mænd, end Qvinder⁶⁾.

4. De helbredelige Sindssvage forholde sig i Norge til de uhelbredelige som 487 til 1422 eller omtrent som 1 til 3 eller 33 til 100. Dette Resultat er vel blot et formodet Resultat. Det vil kun sige, at, dersom samtlige Sindssvage i Norge kunde nyde en planmæssig Behandling, vilde omtrent Tredivedelen kunne helbredes. Commissionen kunde ei bygge samme paa Resultater fra vore egne Dollhuse, da disses Formaal hidtil ei har været Helbredelse; men det er alene bygget paa de i det Foregaaende opstillede prognostiske Sætninger, hvis Rigtighed Erfaring synes at have bekræftet. Alligevel synes hiint formodede Resultat for Norge ei at kunne frastjendes al Vaalidelighed, men endog at maatte vinde i

¹⁾ Rush l. c. S. 43.

²⁾ Casper l. c. S. 352—353. — Henkes Zeitschrift f. d. Staatsarzneykunde. 3 Ergzbl. Erlangen 1824. S. 123.

³⁾ Esquirols Pathologie u. Therapie d. Seelensstörungen. Frei bearbeitet v. Hille u. Leipzig 1827. S. 39

⁴⁾ Burrows l. c. S. 287—293.

⁵⁾ Burrows l. c. S. 294—295.

⁶⁾ Esquirol Etablissement des aliénés en France &c. S. 8. — Note statistique sur la maison des insensés de Matti, à Aversa, dans le royaume de Naples i Archives générales de Médecine. T. XII. Octobre 1826. S. 195—202.

Sikkerhed og at kunne tjene som Rettefærd i at bestemme Størrelsen af vore tilkommende Helbredelsesanstalter for mentale Syge, naar det sammenlignes med Resultatet for lignende Stiftelser i andre Lande, i hvilke man søger at helbrede disse Ulykkelige og over Behandlingens Udfald har i en Række af Aar ført Protocoller. Saaledes helbredes i samtlige Helbredelsesanstalter for Sindssvage i og ved Paris, baade offentlige og private, i hvilke Sindssvage af alle Arter og enhver Sygdommens Varighed optages, i Gjennemsnit 45 af 100, imedens derimod Kongeriget Neapels eneste Helbredelsesanstalt for deslige Ulykkelige, i Aversa, har af 100 blot 30 og de vigtigste deslige Stiftelser i England og Skotland have af 100 kun $37\frac{1}{2}$ Helbredelser at opvise, uagtet Personer, der have været mere end eet Aar Sindssvage (old cases), ere af andre Stiftelser udførelse som uhelbredelige, lide af Dementia senilis o. s. v., ere udelukkede fra de fleste af dem. Men vi skyldes her ogsaa Sandheden at bemærke, at Paris i heldig Behandling af Sindssvage langt overgaaer det vore rige Frankrig og at enkelte Stiftelser i England, saasom i Nottingham, Exeter og Wakefield*), have fuldkomment ligesaa lykkelige Resultater at opvise, som selo de Stiftelser i Paris, der forholdsviis have helbredet de fleste. Efter Haslams**) Erfaring helbredes af Maniaker 62 af 100 og af Melancholske 27 af 100, hvilket, anvendt paa

*) Burrows l. c. S. 20. Tabellen. — Caspers l. c. S. 398 Tabellen. — Edinburgh medical and surgical Journal. No. LXXXVI. January 1826. S. 54—63. — Esquirols Pathologie u. Therapie d. Seelenstörungen u. Bearbeitet v. Hille. S. 92. Tabellen. — Esquirol Note statistique &c. i Archives générales de Médecine. XII. Octobre 1826. S. 195—202.

**) Casper l. c. S. 409.

Norge, giver 317 helbredelige Maniaker og 102 helbredelige Melancholiske, og antages nu, at af 100 Dementer 20 helbredes, kan til anførte Antal føies 68, der tilsammen udgjør 487, netop det Antal, som, ifølge de prognostiske Grundsætninger, der have ledet Commissionen, er anseet for helbredeligt i Norge. Og ville vi følge Esquirol, der endog antager een Trediedeel af Sindssvage for absolut helbredelige*), skulde i Norge gives endog 633 helbredelige Sindssvage. Disse Resultater synes altsaa at vise, at det Resultat, vi ovenfor have antaget i Norges vordende Helbredelsesanstalter for deslige Ulykkelige, ikke er for høit anslaaet.

Endelig viser Tabel B,

at i samtlige Stifter det største Antal er Idioter (680), dernæst Maniaker (512), saa Melancholiske (376) og det laveste Dementer (341).

Heller ikke disse Resultater ere uvigtige at kjende, da mangehaande baade physiske og moralske Aarsager sikkerlig kunne gjøre en Nation mere modtagelig for en, end for en anden Art Sindssvagheit, og saare interessant vilde det være, om man i denne Henseende havde endog blot nogenlunde paalidelige Angivelser. Imidlertid synes dog de Angivelser, man har for flere af de vigtigste Stiftelser for Sindssvage i Frankrig og England, samt den forhen (Side 75) anførte Tælling i Skotland at vise, at Frankrig har det største Antal af Maniaker, England af Melancholiske og Dementer og Skotland af Idioter. Af de i sidste Land anmeldte Sindssvage, nemlig 4650, ere 3495 eller omtrent de tre Fjerdedele endog udtrykkeligen angivne som Fatui**) (Dementes og Idiotæ), hvorimod af 5961

*) Dictionnaire des sciences médicales. Art. Folie.

**) Burrows. l. c. S. 294—295 est. S. 167.

Sindsfvage, optagne i Bicetre og Salpetrieren, der ere bestemte for alle Arter af Sindsfvaghed, kun 203 ere anførte som Idioter, eller $3\frac{2}{3}$ af 100*).

Man tynde i Anledning af ovenfor anførte Forhold i Norge maaskee gjøre den Bemærkning, at Mere end en Trediedeel her lider af en Art af Sindsfvaghed, som i Regelen ansees for uhelbredelig, og at alligevel omtrent en Trediedeel af samtlige Sindsfvage i Niget ere opførte som helbredelige. Men vi lægge paa den anden Side Mærke til, at mange Præster have tillagt Idiotia en langt mere udstrakt Betydning, end baade Læger i Almindelighed og Commissionen paa det opgivne Schema har givet samme. Præsterne have derfor aabenbarligen ofte forvekslet Idiotia med Mania og uagtet Commissionen ved mange Sindsfvage, for hvilke en Beskrivelse over deres Sygdom er tilføjet, har været i Stand til at rette deslige feilagtige Angivelser, har den dog Grund til at formode, at flere Præster have feilet ligesaa og at derfor et end større Antal Idioter burde være anført i Maniakernes Klasse. Desuden — lader os antage det i hver Klasse opgivne Antal for nogenlunde rigtigt, saa synes de i det Foregaaende (S. 79—81) meddeelte og paa Erfaring byggede Resultater at vise, at det formodede Antal af helbredelige Sindsfvage i Norge ikke vel kan nedsættes.

Tabellerne D og E.

De Syges Alder.

Et Blik paa denne Tabel viser, at Antallet af Sindsfvage er lavest i Børnealderen under 5 Aar, at det

*) Esquirols Pathologie u. Therapie d. Geelenstörungen u. S. 511 og 512. Paa dette Sted anføres vel, at af 7950 Sindsfvage vare 203 Idioter, altsaa 0,225 af 100; men dette er en aabenbar Regningsfeil.

stiger opad til det 30 Aar, at det største Antal af Sinds-
svage befinder sig i en Alder af 30—40 Aar, at Antallet
aftager efter det 40 Aar, at Mania saavel som Demen-
tia og Idiotia udvikle sig ligesaa den tidligere og tidligste
Barndom, Melancholia derimod først med Pubertetsaarene.
Dette stemmer ogsaa paa det Nærmeste med Jagttagelser,
som herover ere gjorte i Frankrig, England*) og Ne-
apel**).

Tabellerne F og G.

Sygdommens Varighed.

Denne Tabel er kun udført for Maniaci, Melancholici og Dementes, da hos Idioterne Sygdommen antages at være medfødt og dens Varighed derfor er anført paa forrige Tabel. For et betydeligt Antal Syge er Sygdommens Varighed ei opgiven og Tabellen mangler derfor Meget i Fuldstændighed. Alligevel vise de derover meddeelte Angivelser, at endog Mere, end Fjerdedelen har været Syge fra 0 til 5 og Mere end Halvdelen fra 0 til 15 Aar — en Periode, der uden tvivl vilde være bleven meget forkortet, dersom en planmæssig Behandling var itide bleven anvendt.

Tabellerne H, I og K.

Sygdommens Aarsager.

Disse Tabeller mangle endnu Mere i Fuldstændighed, end de forrige, da Aarsagerne ere for et endnu større Antal Syge anførte som ubekjendte, ja denne Rubrik for

*) Esquirols Pathologie u. Therapie d. Seelenstörungen u. Bearbeitet v. Hille. S. 34—38, 215, 436, 447.

**) Esquirol Note statistique &c. i Archives générales de Médecine. Tom. XII. Octobre 1826. S. 195—202.

Idioterne endog er ladet aldeles aaben, uidentviol fordi man har staaet i den Formening, at, da den Art Sinds-
svaghed, hvoraf de lede, var medfødt, var Undersøgelse om
dens Aarsager overflødig, uagtet flere af de Aarsager, der
frembringe Idiotia, saasom en usædvanlig Form af Hjer-
nefallen, Vand i samme, o. fl., ere temmelig iøinesak-
dende. Imidlertid ere Tabellerne dog udførte for 568
Syge, et Antal, tilstrækkeligt nok til, at Bemærkninger
derover kunne gjøres. Til at lette Oversigten baade over
Aarsagernes gjensidige Forhold til hverandre og deres For-
hold til de Arter af Sinds-
svaghed, for hvilke de ere an-
gibne, tjener Tabel K.

Bed næiere at betragte denne Tabel finde vi, at
de psykiske Aarsager ere i alle Sygdommens Arter de
overveiende, i det Mere end Halvdelen af Syge skulde
dem deres ulykkelige Tilstand. Iblandt de psykiske Aar-
sager ere arveligt Anlæg, Drif, Barselseng og Dnanie,
iblandt de psykiske derimod haabløs Kjærlighed, Sorg og
Skæk de hyppigste. Apoplexie, Feber, Slag paa Hove-
det og Dnanie synes oftere at frembringe Dementia, end
nogen af de øvrige Arter, imedens derimod haabløs Kjæ-
rlighed og Skæk synes oftere at foranledige Mania og
Sorg Melancholia; ligesaa bør det her anmærkes, at
haabløs Kjærlighed, ulykkeligt Ægteffkab, Jaloufie og Arrig-
hed bevirke mentale Sygdomme hos tre Gange saa mange
Fruentimre, som Mandspersoner, hvorimod Drif, Dnanie,
Skæk, SamvittighedsKrupler og krænket Ærefølelse ere en
hyppigere Aarsag iblandt disse, end hine. Disse Resultater
stemme temmelig overeens med dem, som havees for Frank-
rig, England og Neapel*).

*) Sammenlign hermed, iblandt Andet, de Tabeller, der, S.
69, 439—440, 225, 479, i Esquirols Pathologie II.

Til Slutning maae vi endnu tilføie, at Mange angives hos os at være blevne sindssvage, fordi Modrene under Svangerskabet skulle have havt strækkende Drømme, at Mange ere opvaagnede sindssvage efter at have sovet i Hoelader (mon ikke en ved Leie i fugtigt og kjøligt Høe bevirket pludselig standset Hududdunstning efter anstren- gende og søveddrivende Legemsarbeide her kan i de fleste Tilfælde antages som Uarsag?) og at Mange synes at være blevne fra Maniaker til Dementer, efter hyppige og stærke Nareladninger, det første Middel, vor Menigmand i mentale, som legemlige, Sygdomme gjerne griber til.

Tabellerne L og M.

Epileptiske og af Læger Behandlede.

Antallet af dem, der enten lide af eller have lidt af Epilepsie, nemlig 243, synes, i Forhold til de Sindssvages Antal, ikke at kunne ansees for betydeligt. I Forhold til Populationen gives deraf noget over een Trediedeel flere af Mandkjønnet, end af Qvindeskjønnet, hvilket synes at burde være ombendt.

Kun lidet over $\frac{7}{8}$ af det hele Antal Sindssvage er bleven behandlet af Læger, hvilken Omstændighed vel maa tilskrives deels Mangelen paa Læger, deels Besværlighe- den af at kunne benytte dem, som ere ansatte; men den viser ogsaa Utilstrækkeligheden af Rigets nuværende Doll- huse.

Therapie d. Seelenstörungen etc. i denne Henseende fin- des for Salpatrieren, Bicetre og Esquirols Privatanstalt for Sindssvage i Paris. — Esquirol Note statisti- que &c. i Arch. générales de Médecine. T. XII. Oc- tobre 1826. S. 195—202.

Ifølge den i det Foregaaende omhandlede Angi-
 velse skulde altsaa Norge have et Antal af 1909 Sinds-
 svage, vist nok et saare betydeligt Antal, og alligevel sy-
 nes man med Grund at kunne formode, at her gives end-
 nu flere, baade fordi Commissionen her i Staden kjender
 flere Sindsvage, som ei ere opførte paa Præsternes Lister,
 og formoder, at det ligeledes er Tilfældet med flere Egne
 i Riget, fordi Anmeldelser fra 2 Præstegjæld aldeles
 mangle, naagtet Departementet endog 3 Gange (S. 4) har
 gjentaget det under 19 August 1825 gjorde Forlangende
 til de i dem ansatte Præster, og fordi fra 48 Præstegjæld
 Anmeldelser ere indløbne om, at i dem ingen Sindsvage
 findes. Commissionens Formodning, at selv i disse findes
 Sindsvage, synes at bestyrkes derved, at de ellers maatte
 gjøre en ligesaa sær, som lykkelig, Undtagelse, og at en-
 kelte Præster, allerede Dagen efterat Departementets For-
 langende var dem ihændekommet, have gjort deres An-
 meldelse; thi en saa detailleret Kundskab om hans Menig-
 heds Individier synes vanskeligen at kunne forudsættes hos
 nogen Præst, at han skulde, uden foregaaende Undersø-
 gelse, være i Stand til at kunne bestemt angive, om der
 iblandt samme findes nogen Sindsvag eller ikke. Com-
 missionen troer derfor at kunne antage, at de fleste af de
 anførte Præstegjæld i denne Henseende ingen Undtagelse
 gjøre fra de øvrige og at Antallet af Sindsvage maa i
 hine være forholdsvis det samme, som i disse. Tabel N
 vil vise dette Forhold.

De anførte 50 Præstegjæld, der tilsammen have
 en Folkemængde af 121,784 Indbyggere, skulde efter den
 Beregning have 207 Sindsvage; men antages endog,
 at i flere af disse Præstegjæld virkelig ingen Sindsvage
 findes, fordi de dem omgivende Præstegjæld have desto
 flere, synes dette dog neppe at kunne være Tilfælde med

dem alle. Hiint Antal kan maaskee nedsættes til det Halve, hvilket, lagt til det opgivne 1909, gjør 2012 eller 1 af 522 $\frac{1}{2}$, hvorved Forholdet vel nærmer sig mere det i Frankrig og Skotland, men, til Held for Norge, dog endnu bliver derfra meget affikkende. Af dette Antal kunne omtrent 500 ansees for helbredelige og 1512 for uheldelige.

Førend vi forlade disse Sammenligninger, ville vi sammenstille de Resultater, hvori vi have kunnet sammenligne Norge, Frankrig, England og Skotland med hverandre:

	I Norge.	I Skotland	I England og Wales.	I Frankrig.
De Sindsbøge forholde sig til Folkemængden som	1 til 551	1 til 400	.....	.....
De Sindsbøge af Mandfjøn forholde sig til dem af Qvindfjøn som	6 til 5	1 til 1	7 til 6	{ 2 til 3, 5 til 7 }
De fleste Syge have en Alder af....	30—40	30—40	30—40	30—40
De hyppigste Aarsager ere.....	psychiske	psychiske	psychiske	psychiske
Helbredelige Sindsbøge.....	33 af 100	.....	37 $\frac{1}{2}$ af 100	45 af 100
Sørges for eller bør sørges for....	416	600	4041	9200
Gjør af Folkemængden.....	1 af 2527	1 af 3333	1 af 2969	1 af 3261

Denne Tabel viser baade Ligheder og Uligheder; men de lode sig begge allerede forudsæe netop i de Punkter, hvori de virkelig findes; men disse Omstændigheder gjøre ogsaa, at vi i disse Punkter maae tillægge de fra vor Geistlighed indløbne Angivelser en større Paalidelighed, end vi havde turdet regne paa.

Vi have i det Foregaaende hørt, at helbredelige og uheldredelige Sindssvage ei bør lægges i samme Stiftelse, at større Helbredelsesanstalter for Sindssvage ere at foretrække for mindre, men at uheldredelige Sindssvage ei nødvendigens behøve at pleies i større Stiftelser. Saa enig man nu i Almindelighed er om de større Stiftelsers Fortrin for de mindre, baade fordi i dem en fleersidigere Classification lader sig udføre, fordi de ere mindre beforsyede baade at indrette, vedligeholde og bestyre, og fordi dnelige Embedsmænd og Betjente kunne lettere erholdes til dem, saa kan det dog heller ikke negtes, at de kunne indrettes for et saa betydeligt Antal Syge, at de høiere Embedsmænd (Directionen, Lægen, Inspecteuren) vanskeligen kunne med Nøiagtighed opfylde de dem paaliggende Pligter. I Aaret 1813 bleve tvende Klostre i Nærheden af Neapel indrettede for samtlige Sindssvage i Kongeriget Neapel, det ene for dem af Mandkjønnet, det andet for dem af Qvindeskjønnet; og deri fandtes i Efteraaret 1826 600 deslige Syge*). Esquirol**) foreslaaer, at de for Frankrig skulde indrettes for 4—500 Syge. Men skulde dette tages til Følge i et saa sparsomt befolknet Land, som Norge, da behøvedes her kun at anlægges een saadan Stiftelse. I dette Tilfælde maatte man udsøge alle Rigets helbredelige Sindssvage og endda vilde man maaskee neppe faae Stiftelsen fyldt. Transporten af det største Antal af Syge vilde derved blive saare langvarig og besværlig og derfor ogsaa den til deres Helbreds Gjenerholdelse heldigste Tid gaae tabt, inden engang Jor søg dertil kunde gøres. Alligevel var Commissionen dog

*) Esquirol Note statistique &c. i Archives générales de Médecine. XII. Octobre 1826. S. 195—202.

**) Etablissement des aliénés en France etc. S. 38.

engang af den Formening, at Norges Trang vilde bedst blive afhjulpen, dersom i samme tvende Helbredelsesanstalter for Sindsfvage bleve indrettede, nemlig en ved Christiania for Agershuus og Christiansands Stifter og en ved Throndhjem for Throndhjems og Bergens Stifter, samt Nordlandenes og Finmarkens Amter; men Transporten, som ligeledes derved forekom Commissionen at maatte for et betydeligt Antal af Syge blive for lang og besværlig, bevægede den snart til at forandre denne Mening. Commissionen troer derfor, at Agershuus, Christiansands og Bergens Stifter bør have hver sin Stiftelse og at Throndhjems Stift, Nordlandenes og Finmarkens Amter bør have een tilfælles og at samtlige disse Stiftelser bør have deres Sæde ved Christiania, Christiansand, Bergen og Throndhjem. Hvad derimod Stiftelserne for uheldredelige Sindsfvage angaaer, da formener Commissionen, at to eller flere Amter kunne erholde een Stiftelse tilfælles, som da maatte anlægges paa et saadant Sted, at deres Bestyrelse kunde med samme føre et stadigt og aarvaagent Tilsyn og at de Sindsfvage kunde i paakommende Sygdomstilfælde faae fornøden Hjælp af den i Amtet ansatte eller en anden duelig auctoriseret Læge. Endelig bør ogsaa Stiftelserne for heldredelige og uheldredelige Sindsfvage, hvor det er mueligt, anlægges ved samme Sted, hvorved Transporten af de Syge fra hine til disse vilde blive mindre bekostelig og besværlig og hvorved desuden det store Gode vilde opnaaes, at de i de sidste Stiftelser indlagte Syge, paa hvilke Spor til Bedring maatte opdages, kunde strax werde indtagne til Behandling i hine.

Vi have allerede flere Gange anmærket, at ifølge de fra Præsterne indløbne Fortegnelser, gives her i Riget 1909 Sindsfvage, og vi have nyligen (S. 86-87) vist, at

naar hertil lægges de Sindsvage, som formodes at være i de Præstegjæld, hvorfra slige Fortegnelser endnu mangle, eller som ifølge vedkommende Præsters Indberetninger ingen Sindsvage skulle have, da kan det hele Antal anslaaes til 2012. Alligevel synes ikke hele dette Antal, paa Meget nær, at kunne blive en Gjenstand for offentlig Omfarg, da mange Sindsvage ventelig ville herefter, ligesom hidindtil, forblive hos deres Paarørende og Venner og Manges Sindsvaghed ei er af den Natur, at de, for at gjøres uskadelige for sig og Samfundet, behøve at berøves Friheden og indsættes i særegne Stiftelser, hvilket især vil blive Tilfældet med de Uhelbredelige, af hvilke Iddoterne alene udgjøre over een Trediedeel. Commissionen holder endog for, at det kunde være tilstrækkeligt, naar offentlige Foranstaltninger bleve gjorte for omtrent Halvdelen af det opgivne Antal helbredelige og for omtrent Ottendedelen af det opgivne Antal uhelbredelige Sindsvage, og efter Commissionens Formening kunde samtlige disse Stiftelser fordeles i Riget paa følgende Maade:

1. For helbredelige Sindsvage:	Antal af helbredelige Sindsvage.	For
En ved Staden Christiania for Agershuus Stift	207 Pers.	100 Pers.
En ved Staden Christiansand for Christiansands Stift	86 —	50 —
En ved Staden Bergen for Bergens Stift	73 —	40 —
En ved Staden Throndhjem for Throndhjems Stift, Nordlandenes og Finnmarkens Amt .	121 —	60 —
	487 —	250 —

2. For uheldbredelige Sindsvage:	Antal af uheldbredelige Sindsvage.	For
En ved Christiania for Agershuus og Smaalehnenes Amt	223 —	26 —
En i Vangs eller Totens Præstegjæld for Hedemarkens og Christians Amt	224 —	26 —
En ved Tønsberg for Budskeruds, Jarlsbergs og Laurvigs samt Bradsbergs Amt	237 —	28 —
En ved Christiansand for Nedernes, Listers og Mandals samt Stavangers Amt	219 —	26 —
En ved Bergen for Søndre og Nordre Bergenshuus Amt	242 —	28 —
En ved Throndhjem for Søndre Throndhjems, Nordre Throndhjems samt Romsdals Amt	228 —	26 —
En ved Tromsøe for Nordlandenes og Finmarkens Amt	49 —	6 —
	1422 —	166 —

I Norge skulde altsaa offentlige Foranstaltninger træffes for 250 heldbredelige og 166 uheldbredelige, eller i Alt for 416 Sindsvage, og vi kunne derfor nu danne os et foreløbigt Begreb om Storheden af de Ansirengelser, som denne Plans Udførelse kræver i et Rige, hvis nuværende Indretninger for saadanne Ulykkelige kun have fornøden Plads for lidet over 50 og desuden ere aldeles uskikkede til at opfylde deslige Stiftelsers ædlestes Formaal, de Syges Helbredelse.

Af Rigets nuværende Dollhuse besidder intet en
 saadan Størrelse, som efter Commissionens Formening
 de fire vordende Helbredelsesanstalter bør besidde, og det
 er af anden Afdeling desuden klart, at de samtlige besidde
 andre saa væsentlige Mangler, at de ikke, om end nok
 saa betydelige og bekostelige Forandringer blive i dem for-
 retagne, vilde blive i Stand til at kunne opfylde de væ-
 sentlige Fordringer, som i vore Dage medrette gjøres af
 en saadan Etiftelse. Bestyrelserne af Dollhusene i Thron-
 hjem og Bergen have allerede længe erkjendt Nødvendig-
 heden af for Thronhjems og Bergens Stifter at opbyg-
 ge nye Dollhuse, og det er forhen (S. 52) anmærket, at
 man i Bergen agter, endog i dette Foraar, at begynde
 Opførelsen af et saadant*), hvilket dog formedelst sin For-
 bindelse med og underordnede Stilling til Sygehuset i
 Bergen, Mangel paa Anledning til Inspection og fleersfi-
 dig Classification, efter Commissionens Formening, bør
 benyttes blot for uheldredelige Sinds svage fra Nordre og
 Søndre Bergenhuus Amt. De nuværende Daarekister
 i Stavanger og Arendal, som de elendigste af alle i Nor-
 ge, bør ligeledes aldeles skæffes og samme Skjæbne synes
 at maatte ramme det paa Hedemarken. Tilbage blive
 saaledes kun Dollhusene i Christianssand og Christiania,
 hvilke, ligesom det nu paatænkte i Bergen, kunde benyt-
 tes til uheldredelige Sinds svage, hiint for Nedens, E-
 sters og Mandals samt Stavangers Amt, dette for
 Agershuus og Smaalehnens Amt, til hvilket Niemed
 de dog begge maatte undergaae betydelige Forandringer.
 I Norge bør, efter Commissionens Formening, altsaa

*) Jeg er senere bleven underrettet om, at man i afvigte
 Sommer virkelig har begyndt dette Arbejde.

tilveiebringes 4 Stiftelser for helbredelige og 4 for uhelbredelige Sindsfvage.

Commissjonen har i første Afdeling omhandlet de vigtige Egenstaber, en til en Helbredelsesanstalt for Sindsfvage bestemt Bygning bør besidde, og den anseer det der ved ligeledes godtgjort, at flere af disse Egenstaber, nemlig Inspection, Classification og Sikkerhed, vanskeligen ville behørigen kunne tilveiebringes, saafremt ikke Bygningen har en samme begunstigende Form og Indretning, og at en saadan Form og Indretning aldrig lade sig vente, dersom Bygningen ikke vorder opført for Niemedet. Commissjonen har i denne Anledning stræbt at gjøre sig bekendt med Formen og Indretningen af de Helbredelsesanstalter i Europa, som nu almindeligen erkjendes for de hensigtsmæssigste; men den har ikke fundet nogen, der i den Grad tilfredsstiller alle Fordringer, som den saa kaldte Veirmølleform, radiaire Form eller Straaleform, saa kaldet, fordi den bestaaer af en Centralbygning, fra hvilken i forskellige Retninger udgaae andre Bygninger, ligesom Radier fra Centrum. Denne Form har, saavidt Commissjonen har kunnet erfare, en Engelsk Architect, ved Navn William Stark, efter forud at have besøgt og noie undersøgt mange af de bedste Britiske Asyler, i Aaret 1810 først foreslaaet for en ny Helbredelsesanstalt for Sindsfvage i Glasgow*). Efterat Committeen, der i Anledning af denne Stiftelses Organisation var nedsat, over Starks Plan havde fra flere af Stadens meest agtede og oplyste Læger, fra Directeurerne ved forskellige lignende Stiftelser i Riget og andre sagkyndige Mænd

*) Remarks on the construction of public Hospitals for the cure of mental derangement. By William Stark. Glasgow 1810, 8. With 2 Engr.

modtaget saare anbefalende Erklæringer og efterat flere af dens Medlemmer selv havde benyttet Leiligheden til at gjøre sig bekendte med deslige Indretninger i Riget, tog den heller ikke i Betænkning at foretrække denne Plan for alle øvrige og derefter at lade Bygningen opføre*).

En anden Britisk Architect, ved Navn James Bervans, der ligeledes havde henvendt sin særdeles Opmærksomhed paa Constructionen af deslige Stiftelser, foreslog i Aaret 1815 i det Britiske Underhuus fortrinsviis samme Form til en lignende Anstalt i London**). En af dette Husets Medlemmer, ved Navn S. G. Bennet, der ligeledes havde besøgt og nøiagtigen undersøgt en Mængde deslige Asyls for Sindssvage, erklærede i Huset det i Glasgow for det bedste, han havde seet***). I Edinburgh Review, et literairt Tidsskrift, der ikke ødsler med Roes, findes en Afhandling om Dollhuse, i hvilken denne Glasgower Stiftelse erklæres for den bedst konstruerede af den Art, ei blot i Storbritannien, men maaskee i hele Europa****). Commissionen er desuden underrettet om, at man siden har i Limerick valgt den samme Form og at en oplyst Læge i Hamburg agter for denne Stads Senat at foreslaae samme.

Commissionen troede paa denne Maade at have tilstrækkelige Grunde til at bestemme sig for Straaleformen og anmodede derfor Architect Grosch om derefter at udarbeide

*) Report of the general Committee appointed to carry into effect the proposal for a Lunatic Asylum at Glasgow. Glasgow 1814. 8.

***) Report with Minutes of Evidence on Madhouses in England &c. London 1815. S. 367—370.

****) Third annual Report of the Glasgow Asylum for Lunatics. Glasgow 1817. S. 18.

*****) Edinburgh Review. No. LVI. S. 460.

Legninger med Overslag til en Helbredelsesanstalt for 100 Sindssvage, hvilket han paatog sig. Af disse af ham paa 6 Blade udførte Legninger, der ledsagede Commissionens Indstilling, vil det her være tilstrækkeligt kun at meddele Facaden og Grundtegningen (Første Tavle). Da Commissionen til Slutning agter at optage Architect Grosch's egne og fuldstændige Beskrivelse og Overslag over disse Legninger, behøver den blot at tilføie enkelte Bemærkninger.

Straaalebygningerne kunne i Antal vist nok være flere, end fire, og derved give Anledning til, at der paa samme Areal kunde bygges for et større Antal Syge, og at disse Syge kunde endnu fleersidigere classificeres; men disse Fordelse synes ingenlunde at kunne opveie de Mangler, som deraf tillige vilde flyde. Saaledes vilde i samme Forhold Bygningerne komme til at ligge tættere sammen og derved tillige mindre frit, og de imellem dem anbragte aabne Rum (Fig. II. nnnnnnnn), bestemte til de Syges Spadsereplads, vilde blive trangere og mindre luftige. Ogsaa kunde Noget spares, dersom samme Antal Syge var givne Plads i Bygninger med endnu flere Etager; men Sygehuse med flere Etager anses medrette for ikke at være saa bekvemme, som de, der alene besidde een, og mange erfarne Mænd, som Esquivol*), Spurzheim**) og Flere***), tilraade for Sindssvage, enten alene eller for en stor Deel, Bygninger med

*) Etablissements des aliénés en France etc. S. 31—34.
— Pathologie u. Therapie d. Seelenstörungen u. S. 171—172.

**) Observations sur la Folie etc. Par G. Spurzheim.
Paris 1818. S. 333—336.

***) Henke's Zeitschrift f. d. Staatsarzneykunde. 3 Ergzbl.
Erlangen 1824. S. 124.

kun een Etage, da disse, efter deres Formening, skulle være baade bequemmere og sikkrere. Commissionen har her troet at burde gaae Middelveien, nemlig at forensaae tvende Etager. Mindre bekvæmligt vilde Anlægget desuden blive, dersom man i Straalebygningerne havde anbragt Gangene i Midten og Celler paa begge deres Sider, i Stedet for at de nu findes paa den ene Side (dd,dd,dd,dd,) med kun een Rad Celler (e,f,g); thi Fløisbygningerne kunde da have være meget kortere; men dette erstattes for en stor Deel ved en forholdsmæssig Formindkelse i deres Bredde, og Gangen, anlagt i Midten, vilde i disse lange Bygninger blive skummel, mindre luftig og ei saa vel kunne benyttes til Spadsfering for Syge, som vel maae forlade deres Celler, men dog ikke kunne tilstedes Afgang i den frie Luft. I Stiftelser med kun een Rad Celler hersker ogsaa meget mindre Støj og Allarm, end naar Cellerne ere anlagte baade lige overfor og ved Siden af hinanden, og behørig Røe virker ofte saare velgjørende til den Syges Bedring.

For det lavere Opsynspersonale er i Centralbygningen Boepæle (ccccc) paa saadanne Steder anbragte, at Enhver derfra vil kunne have et bekvemt og nøjagtigt Tilsyn med den til ham betroede Afdeling af Syge, baade imedens den befinder sig inde i Arbejdsværelserne, i den udenfor Cellerne værende Gang og ude paa Promenadeplassene. De boe samtlige saaledes i Nærheden af hverandre, at de strax kunne staae hverandre bje, om voldsomme Udbrud hos en Enkelt eller hos enkelte Syge skulde gjøre gjensidig Hjælp nødvendig.

For Overlægen ere Værelser indrettede i Centralbygningens øverste (tredie) (Fig. III. cccccc) Etage, hvor han, boende i Centrum af sin Virketreds, kan med Lethed baade tilsee de Syge og føre Dvertilsynet over det

Hele. I samme Bygning kunne end videre et Par Underlæger have deres Boelig.

De Syge kunne her affondres i 8 forskjellige Classer, hvoraf hver har sine særegne Celler (Fig. II. e, f, g), Arbeidsværelse (t), Spiseværelse (h), Badeværelse (i), Gang (d), Trappe ned til Gaarden (l), Privet (k), Spadsereplads (n), og Værelse for Opsynsmanden (c). En hver Klasse optager saaledes en fra Stiftelsens øvrige Dele aldeles affondret Afdeling.

For Inspecteuren, Dekonomen, Oldfruen, nogle af Stiftelsens Underlæger og Portneren er i Fronten af det hele Anlæg en særegen Bygning (CC) opført. I samme findes desuden et Værelse, hvori den indtrædende Syge modtages, førend hans Plads i Stiftelsen bestemmes, et andet Værelse, hvori de Klæder, han medbringer, glemmes indtil hans Udgang af Stiftelsen, fornødent Locale for Badskeriet, og til samme stode tvende fra de Syges Spadsereplads aldeles affondrede Gaardsrum, det ene bestemt til Rjokkengaard (a), det andet for Badskeriet (r). Paa denne Maade kunne de af Stiftelsens Betjente, der ei føre det specielle Tilsyn med de Syge, saasom Dekonomen, Portneren, Badskerpersonalet, ei komme i nogen Berørelse med de Syge, og Fremmede, som, i Stiftelsens Anliggender, maatte med Inspecteuren have Forretninger at afgjøre, kunne komme til ham, uden at behøve at inklades igjennem de af Syge optagne Dele af Stiftelsen. Heller ikke boer Inspecteuren længere fra disse, end han mageligen kan, naarsomhøest, indfinde sig i den i Centralbygningens Midte værende cirkelrunde Inspectionsgang (bb), fra hvilken han baade vil være i Stand til at erfare, hvorvidt Betjentene opfylde deres Pligter, og kunne letteligen begive sig didhen, hvor han maatte troe sin personlige Nærværelse nødvendig. Ved en ber

dækket Gang (ss) staaer denne Frontbygning i Forbindelse med Centralbygningen.

Ifølge Architect Grosch's Oerflag, vil en efter denne Plan i Nærheden af Christiania for 100 Sinds: spage opført Bygning, med Tomt af 30 Maal Jord, efter her nu gjældende Priser paa Tomter, Materialier og Arbeidsløn, komme til at koste omtrent 95,800 Spd.

Vist nok er dette en langt betydeligere Sum, end en Bygning for samme Antal legemlige Syge vilde koste; men vi ville ogsaa lægge Mærke til, at en Helbredelsesanstalt for Sindspace kræver en Deel nødvendige Requifiter, som deels ere i mindre Grad nødvendige, deels overflødige, deels endog skadelige i en for legemlige Syge. Saaledes behøver hiin en meget større Tomt, i det, foruden Bygningen og Spadsereplads, ogsaa Engeland og Hauge derpaa skulle anbringes. Selve Bygningen maa være meget større, i det det største Antal af de Syge maa have deres egne Celler, i det deri maae indrettes egne Arbeidsværelser, Spiseværelser, ogsaa Cellerne maae være noget større, i Tegningen stedse antagne 640 Kubikfod for en enkelt Syg, og Gangen meget bredere; Skillevæggene imellem de Syges Celler maae være tykkere og af blot Muur; Bygningen maa desuden have en særegen Form og Construction, der kan begunstige en streng Inspection og en fleersidig Classification. Vinduerne i de af Syge optagne Dele af Stiftelsen bør, i Stedet for Træ, være af smedet Jern, for at hindre Uudvigelse og uhykkelige Tilfælde. Men disse større Omkostninger, som det første Uslæg udfordrer, ville snart dækkes ved det færre Antal Opsynsmænd, der ville behøves, ved de hurtigere og sikrere Helbredelser og overhoved derved, at Stiftelsen bedre vil opfylde sin Bestemmelse.

Alligevel synes Straaleformen ikke at frembyde samme Fordele for ethvert Antal af Syge. Er Antallet meget under 100, f. Ex. kun 60, 50 eller 40, da er sædvanlig en saa mangesidig Classification mindre nødvendig, og naar den stundom skulde behøves, vilde paa hver Klasse kun falde 8 til 5 Syge, hvilke i Almindelighed ikke kunde give en Opsynsmand tilstrækkelig Beskjæftigelse.

Commissionen troede derfor, at en anden Form burde vælges for de Helbredelsesanstalter, der skulde opføres i Rigets øvrige Stifter, i hvilke de formeentlig ei behøvede at indrettes for et større Antal, end 40, 50 eller 60 Syge. Den anmodede derpaa Architect Grosch om at gjøre Udkast til en Helbredelsesanstalt for 50 Sinds- svage, vel efter en anden Plan, men dog med stadigt Hensyn til de for saadanne Stiftelsers Construction i første Afdeling opstillede Grundsetninger. Udkast til en saadan Bygning udførtes af ham paa 4 Blade, der ledsagede Commissionens Indstilling, men af hvilke det ligeledes her vil være tilstrækkeligt blot at meddele de Tegninger, som forrestille Facaden og Grundplanen (Anden Tavle). Da Commissionen agter til Slutning ogsaa over dem at tilføie Architect Grosch's Beskrivelse og Overslag, indskrænker den sig her kun til følgende Bemærkninger.

En Bygning (Fig. II. A), hvori findes Boepæle for Stiftelsens Inspecteur, Læger, Dekonom, Portner, Modtagelsesværelse for de Syge, et Værelse til de af dem medbragte Klæders Opbevaring m. m., er anlagt i Midten og til begge Sider af samme, i 35 Alnes Afstand, er, parallele dermed, tvende andre Bygninger (Bog C) opførte, den ene bestemt for det ene, den anden for det andet Køn. For hver Syg er i denne regnet samme Rum, som i den forrige Tegning, nemlig 640 Kubikfod. Ganz

gen er her anbragt i Midten og har Celler (ddd &c.) paa begge Sider, men de Syge ville derved ogsaa foruroliges af hverandre og erholde en Gang med mindre Lysning og flettere Luft. Centralinspection mangler her aldeles, da her ikke gives noget enkelt Punkt, fra hvilket Lægen eller Inspecteuren kan overse det Hele; men en saadan Inspection er i denne mindre Stiftelse ogsaa mindre nødvendig, da Opsynspersonalet i samme kan med mindre Møie passere igjennem den hele. For at lette Forbindelsen imellem disse tre Bygninger og derved tillige Inspectionen er imellem dem bagertil en bedækket Gang (qq) anbragt; men fra samme kan man blot have Tilsyn med Spadserepladsene (rrrr) og Gangene i Bygningernes nederste Etager. De lavere Opsynsbetjente boe hverandre her ikke saa nær (bb), at de ville saa hurtigt kunne hjælpe hverandre, som, for sielikkelig at frembringe Lydighed, Orden og Ro, ei sjelden behøves. De Syge kunne her blot afføndres i 4 Classer, nemlig hvert Køn i tvende; men enhver af disse kan efter denne Plan i alle Henseender holdes ligesaa strengt afføndret, som efter den forrige.

En efter denne Plan opført Bygning tilligemed Tomt af 15 Maal Jord for 50 Syge vil, ifølge Architect Grosch's Overflag, ligeledes grundet paa nu gjældende Priser paa Tomter, Materialier og Arbeidsløn, her ved Christiania, koste 47,910 Spd. Udvidet til 100 Syge, nemlig ved Tilfoining af tvende Bygninger, aldeles lige de for Syge forhen bestrevne, ville Omkostningerne, efter samme Plan, beløbe til 81,570 Spd. eller henimod $\frac{1}{3}$ (15 Procent) mindre, end en Stiftelse for samme Antal Syge, opført efter Straaleformen, hvortil Aarsagen især maa søges i Mangel af en Centralbygning, i Anbringelse af en dobbelt Rad af Celler, med en imellem dem lø-

bende Gang og et færre Antal Vinduer. Derved vil Classificationen kunne blive ligesaa mangesidig, som i Straaleformen, men Lægen og Inspecteuren blive her og; saa endnu mere fjernede fra de Syges nærmeste Vogtere og ville derfor endnu vanskeligere kunne controlere dem, end i en Stiftelse, efter samme Plan bygget kun for 50 Syge.

Hvorvidt Overslaget over de til begge Bygninger formeentlig medgaaende Udgifter kunne ansees for rigtige, bliver Commissionen, af hvis Medlemmer ingen er bygningskyndig, ei at bedømme; men samtlige dens Medlemmer have ved flere Leiligheder havt Beviser for, at Bygningsarbejder virkelig ere blevne udførte for de af Architect Grosch dertil i Anslag bragte Summer, og den troer derfor at have Grund til at antage, at de af denne Mand over Omkostningerne til dette Arbeide meddeelte specielle Beregninger bør tages til Følge. Commissionen finder sig saa meget mere foranlediget til at antage dette, naar den sammenligner hans Overslag med andre Architects Overslag over samme Arbeide i andre Lande. Saaledes angav James Bevans for det Britiske Underhuus i Maret 1815*), at en saadan Bygning, opført efter Straaleformen for 100 Syge, vilde, naar de enkelte Celler bleve 80 Kvadratfod

store og Gangene 10 Fod brede,	
i Yorkshire koste	£. 16942 St.
i Nærheden af London	£. 22019 —
og naar Cellerne kun bleve 63 Kvadratfod	
store og Gangene 9 Fod brede,	
i Yorkshire	£. 15074 —
i Nærheden af London	£. 19697 —

*) Report with Minutes of Evidence on Madhouses in England &c. London 1815. S. 360.

og til at bygge Glasgows Lunatic Asylum, der aabnedes i Aaret 1814 og kan modtage noget over 100 Syge, er medgaaet henimod . . . . . L. 18000*) St. Tomter ere i ingen af disse Beregninger tagne med.

Med Hensyn til Stiftelser for uehelbredelige Sinds- svage har Commissionen i det Foregaaende ligeledes baa- de antydnet de Grundtræk, hvorefter de bør være indret- tede (S. 21—22) og derhos (S. 92) viist, at det nuvæ- rende Dollhuus i Opslo kan benyttes for Agerhuus og Smaalehnenes Amt, det i Christiansand for samtlige Am- ter i Christiansands Stift og det, som man nu er i Færd med at bygge i Bergen, for begge Amtene i Bergens Stift. Men man maa i dem alle træffe Foranstaltning- ger til, at de Syge kunne holdes strengt affondrede, ef- ter Køn og Sindsvagheds Art, baade inde i Bygning- gerne og ude i Luften, at i dem særegne Arbeidsværelser kunne indrettes, og man maa desuden behørigen udvide de tvende første; endelig maae de alle forsynes med det nødvendige Inventarium. For de øvrige 10 Amtene maae derimod i Alt tilveiebringes 4 deslige Stiftelser, og saare ønskeligt vilde det være, om i det Mindste de tre største iblandt disse, nemlig den for Hedemarkens og Chri- stians Amt, den for Budskeruds, Jarlsbergs og Laurvigs samt Bradsbergs Amt og den for Amtene i Thron- hjem's Stift, kunde vorde byggede for Hensigten.

Til samtlige disse Stiftelser vilde efter foransførte, paa Priser i og ved Christiania grundede, Beregning med- gaae følgende Summer:

---

*) Annual Reports of the Directors of the Glasgow Lu-
natic Asylum.

Til en Helbredelsesanstalt efter Straalesfor- men for Agershuus Stift for 100 Syge	95800 Spd.
Til en Helbredelsesanstalt efter den anden Form for Christiansands Stift for 50 Syge	47910 —
Til en Helbredelsesanstalt efter samme Form for Bergens Stift for 40 Syge . .	42710 —
Til en Helbredelsesanstalt efter samme Form for Throndhjems Stift, Nordlandenes og Finmarkens Amter for 60 Syge. . .	53610 —
Altsaa til dem alle for 250 Syge	<u>240,030 Spd.</u>

Fra denne Sum maa for de tre sidste Stiftel-
ser, da Tomter, Arbejdsløn og maaſtee tillige
Materialier formodes at være billigere i
Christiansand, Bergen og Throndhjem, end
i og ved Christiania, formeentlig afgaae
Noget, som, efter Architectens Forme-
ning, kunde anslaaes til . . . . . 15030 Spd.

Over Inventariet kan Commissionen vel
ikke meddele noget paa en detailleret Be-
regning grundet Overslag. Directionen
for Rigs-hospitalet antager, ifølge sine
hidtil haavte Udtællinger, at fuldstændigt
og godt Inventarium til 100 legemlige
Syge vil omtrent koste 12000 Spd. Vel
behøve mange Sindsbøge ikke et saa
godt Inventarium, som legemlige Syge
i Almindelighed; men de behøve paa den
anden Side en Deel Inventariiforter,
som for disse ere overflødige, saasom en
Samling af Bøger, Apparater til gym-
nastiske Øvelser, visse Instrumenter, Ar-
bejdsredskaber og Udgifterne til disse Sa-

225000 Spd.

Transport 225,000 Spd.

ger turde maaskee fuldelig opveie hvad et mindre godt Inventarium vil koste mindre. Commissionen troer derfor ogsaa, at Inventarium for 100 Sindssvage ei vil erholdes under 12000 Spd. og at det saaledes for 250 Syge maa anslaaes til

30,000 —

255,000 Spd.

Til denne Sum maatte endnu lægges hvad Bygningerne med Inventarium for de uheldbedelige Sindssvage vilde koste, men Commissionen har, af Grunde, som siden (S. 109—110) skulle anføres, anseet det overflodigt at indhente Oplysninger om hvad dertil i Rigets forskjellige Egne vil medgaae.

Trangen til Helbredelsesanstalter for Sindssvage kan vel i alle Rigets Stifter ansees at være lige. Paa eengang at tilveiebringe de dertil nødvendige betydelige Summer vilde meget overstige Rigets Kræfter og Summerne maae derfor fordeles paa en lang Række af Aar.

De nye Stiftelses Opførelse og Indretning kan derfor heller ikke i alle Stifter begyndes og udføres paa eengang, men Begyndelsen bør gjøres i et, og Spørgsmaal kunde da naturligtvis opstaae, hvilket Stift dette bør være. Uden tvivl bør den større Nytte her lede Valget, og da den for Agershuus Stift foreslaaede Stiftelse desuden vil medføre den Nytte, at Lægevidenskabens yngre Dyrkere derved kunde gives Anledning til ogsaa at gjøre sig bekendte med mentale Sygdommes Natur og Behandling, synes det heller ikke ubilligt, at denne Stiftelse bliver den første, som anlægges.

Underledes forholder det sig med de foreslaaede Stiftelser for uheldbedelige Sindssvage og det vil snart

(E. 109—110) blive viist, at disse, hvor de mangle, synes at kunne letteligen indrettes paa eengang over det hele Rige.

Commissariets Forlangende, at Commissionen skulde gjøre Forslag til Forandringer og Forbedringer i Riegts nuværende Dollhuse, har Commissionen antaget at gjælde især deres Bygninger, og den har derfor ligesaa lidt for disse, hvis Bestyrelse er ligesaa mangelfuld, som deres Indretning (see anden Afdeling), som for de vordende Stiftelser her troet at behøve at udarbejde noget detailleret Forslag til den Maade, paa hvilken de efter Commissionens Formening maatte kunne hensigtsmæssigen bestyres; men i denne Anledning blot at kunne henvise til de for slige Stiftelsers Bestyrelse i første Afdeling opstillede almindelige Grundsetninger. Commissionen antager en Reform i deslige Stiftelsers Bestyrelse her i Riget for endog saa nødvendig, at de hensigtsmæssigt byggede Stiftelser ville uden samme ikke, eller dog kun saare vanskeligen, føre til Maalet, og den skulde derfor meget tilraade, at det maatte snarest mueligt vorde sagkyndige Mænd overdraget at gjøre Forslag til fuldstændige Reglementer, efter hvilke begge Arter af Stiftelser for Sindsbøge kunde bestyres.

Heller ikke kan Commissionen antage, at Storthingets Mening med at forlange Planer og Tegninger til nye Bygninger for Sindsbøge udarbejdede og sig samme forelagte har været at approbere den ene eller anden Plan, for derefter at lade Bygningerne opføre; men den antager, at Storthinget med denne Anmodning ene har havt til Hensigt at kunne sættes i Stand til at bedømme, hvorvidt de i Anslag bragte Summer kunne anses for at ville virkelig medgaae. Commissionen finder det endog at være sin Pligt, førend den forlader denne Afdeling,

at tilføie den Bemærkning, at, uagtet de her anbefalede tvende Former ere efter dens nuværende Overbeviisning de fortrinligste, som til Helbredelsesanstalter for Sindssvage kunne benyttes, Forsigtighed dog synes at byde, at man ikke ubetinget bestemmer sig til at bygge efter dem. Den psykiske Lægevidenskab er især i det sidste Decennium i Europas cultiverede Stater med fortrinligt Udbytte bleven bearbejdet, og den Opmærksomhed, som baade Regjeringer og Nutidens meest oplyste og erfarne Læger skjenke samme, lader med Grund formode, at den endnu stedsse vil fuldkommengjøres. Det kunde derfor maaſke blive Tilfældet, at, inden den her foreslaaede Reform i Norge kan begyndes, Bygninger af en endnu hensigtsmæssigere Construction kunde vorde anbefalede, og disse burde da sikkerlig ogsaa foretrækkes. Saaledes turde man muligens da ansee det rigtigst at lade Børelsernes Opvarmning*) skee alene ved ophedet Luft eller ved Vanddamppe, hvilke Methoder, baade fordi de synes at kunne lettere anvendes, at være mere betryggende i Ildbrandstilsælde og brændebesparende, unegtelig maae antages at besidde Fortrin for den ved sædvanlige Raffelobne; men da hverken Commissionen eller Architect Grosch endnu har havt Anledning til at gjøre sig saa noie bekjendte

---

*) En Mængde paa Theorie og Erfaring byggede Oplysninger om denne vigtige, men hidtil kun lidet forstaaede, Gjenstand har P. L. Meisner, Professor i den techniske Chemie ved d. K. K. polytechniske Institut i Wien, meddeelt i sit udførlige Verk: "Die Heizung mit erwärmter Luft als das wohlfeilste, bequemste, der Gesundheit zuträglichste und zugleich die Feuersgefahr am meisten entfernende Mittel zur Erwärmung der Gebäude aller Art. Mit 6 Tabellen und 22 Kupft. 3 Aufl. Wien 1827. 8"; hvilket synes at kunne ikke nok anbefales Architecter til noie Studium.

med hine Metoder, som udfordres for at kunne give et Overflag over de med sammes Udførelse forbundne Udgifter, har man i de fremsendte Planer maattet holde sig til denne sidste, hvorved dog tillige er sørget for, at reen atmosfærisk Luft kan i opvarmet Tilstand strømme ind i den Syges Celle og den i Cellen afbenyttede slettere Luft udledes, saaledes at disse Dyne tillige kunne tjene som fortrinlige Luftrensere. Alligevel synes ikke andre Opvarmningsapparater, om de maatte findes mere hensigtsmæssige, at kunne have betydelige Forandringer i Overslaget til Følge. Apparaterne til at opvarme det nye Bethlem i London ved Damp skulde efter Contract koste omtrent £. 1100 St. *) , men Commissionen har ikke høvet at benytte dette Overflag, da denne Stiftelse er bygget for 260 Sindsbæge og saaledes for mere end 2½ Gang flere Syge, end den største af de af Commissionen foreslaaede Stiftelser i Norge, og Commissionen har desuden Grund til at formode, at disse Apparater, ligesom alt Dyrigt i det nye Bethlem i London, er langt kostbarere, end det behøver at være **).

---

*) Report with Minutes of Evidence &c. London 1815. S. 146.

**) Det nye Bethlem kostede £. 125,000 St. (Caspers Charakteristik ic. S. 466); men Bygningen er ogsaa et af de pompeuseste Palladser i London. Naagter denne Stiftelse er en af de yngste i de forenede Britiske Riger og naagter Præmier af £. 50—100—200 St. bleve udsatte for de bedste Tegninger til samme (Report with Minutes &c. London 1815. S. 149), maa man dog beklage, at den er en af de mindre hensigtsmæssige.

Fjerde Afdeling.

Om Maaden, paa hvilken de til Forbedringer i
Sindsvages Kaar i Norge fornødne Summer
kunne udredes.

Rescriptet af 14 Juli 1736, ifølge hvilket et eller to Bærelser skulde i det Ringeste ved alle Hovedhospitaller i Riget indrettes for fattige sindsvage Personer, saaledes at de deraf ei lettelligen kunne udbryde, kan ikke mere benyttes som Hjemmel for at paalægge disse Stiftelser denne Byrde, dersom Forslaget til den i forrige Afdeling anbefalede Form antages; thi Hensigten med denne Foranstaltning har sikkerlig ingenlunde været Sindsvages Helbredelse, men uidentviol alene deres sikke Opbevaring og Ustkadeliggjørelse; desuden gives her i Riget hverken saa mange Hovedhospitaller, som Commissionen har foreslaaet sær egne Stiftelser for Sindsvage, eller ere de tilsvarende Hospitaller saa bemidslede, at de formaae at udrede de betydelige Udgifter, som Udførelsen af denne Plan vil kræve; og sæt, at de dertil endog besadde Midler nok, vilde de nye Stiftelser til dem komme i samme Afhængigheds Forhold, som er dadlet ved de gamle (S. 61). Heller ikke synes noget af de senere om Dollhuse udfærdigede Rescripter eller andre Lovbud at paabinde Hospitalerne nogen saadan Forpligtelse. Det bliver derfor tilbøisfe nødvendigt i dette Niemed at tye til andre Kilder.

Af det Foregaaende er det indlysende, at Helbredelsesanstalterne for Sinds svage bør bygges for deres Bestemmelse, og at Norge for nærværende Tid ikke eier en eneste saadan, hvis Construction opfylder Nutidens endog billigste Fordringer. Det hele Rige trænger derfor i lige Grad til ordentligt byggede Helbredelsesanstalter. Da de alle ere bestemte for større Dele af det hele Rige og desuden have et høiere Formaal, ere de unægtelig de vigtigere Stiftelser, og Staten kan med større Væthed og Kraft paasee, at de vorde hensigtsmæssigere indrettede og bestyrede, naar den selv overtager de dertil medgaaende Udgifter. Stiftelserne for uheldredelige Sinds svage behøve derimod ikke nødvendigen at bygges for Hensigten, for 7 Amtter habes allerede Baaninger, som, efter at have modtaget de fornødne Forandringer (S. 92 og 102), dertil fremdeles kunne benyttes, og i andre Amtter ville maaskee findes private Boeliger, som dertil kunne passende indrettes, og Udgifterne ville i de forskjellige Amtter derfor ogsaa blive saare ulige.

Af disse Grunde forekommer det Commissionen rigtigt, at Staten selv paatager sig Omkostningerne til den første Indretning af Helbredelsesanstalterne, og at Amtterne selv besørge sig Stiftelserne for uheldredelige Sinds svage. De til hine nødvendige Summer maatte, efter en af Stortinget paa sædvanlig Maade bestemt Ligning paa det hele Rige, udredes af Statscassen, til disse af Amtterne ved Ligning, ligesom i andre Communeanliggender. Derimod er Commissionen af den Formening, at begge Arter af Stiftelser maatte vedligeholde sig selv, i det nemlig for Syge bestemtes en Betaling, af hvilken Bygningernes og Inventariets Vedligeholdelse kunde bekostes, Stiftelsens Embedsmænd og Betjente lønnes, de Syges Kost, Medicin &c. udredes. Denne Betaling er,

ifølge Rescript af 27 Juli 1804, hidtil bleven lignet paa hvert enkelt Præstegjæld, fra hvilket Sindsfvage ere indlagte i Dollhuset; men da paa denne Maade enkelte Præstegjæld komme til at udrede en meget høi Afgift, imedens mange andre vorde aldeles befriede derfor, synes det billigt, at ogsaa den, ligesom den for Radesyges og Veneriske Behandling i de for dem i Amtene indrettede Sygehuse, lignedes paa det hele Amt*).

*) Man har uden tvivl bestemt at fordele Udgifterne for anførte Amtsygehuse paa Amtscommunen, fordi de Sygedomme, for hvis Behandling de ere indrettede, nemlig Radesyge og venerisk Syge, ere smitsomme og de derfor Angrebne ved at udbrede Smitten ei blot kunne blive farlige for det enkelte Præstegjæld, hvori de høre hjemme, men selv for det hele Amt. Men denne Grundserning kan ogsaa med lige Føie anvendes paa Sindsfvage, iblandt hvilke en stor Mængde er farlig for den offentlige Sikkerhed og derfor ei synes at burde falde alene de Præstegjæld, hvor de have deres Hjem, til Byrde. Denne Byrde er for det enkelte Præstegjæld saa meget mere følelig, da Sindsfvaghedens Behandling sædvanlig er meget langvarigere, end legemlige Syges, og mange af de i Dollhuset engang indsatte Syge der tilbringe Næsten af deres Dage. Som Beviis for hvor trykkende en saadan Afgift til Dollhuset kan blive for enkelte Præstegjæld, kan her anføres, at fra Christianias Commune have i de senere 3—4 Aar stadigen lagt 7 Sindsfvage i Opslo Dollhus og at af 22 Sindsfvage, der for nærværende Tid (November 1827) findes i bemeldte Stiftelse, endog 9 ere indlagte for Christianias og 7 for Agers Sogns Commune. Dersom for hver Sng i denne Stiftelse fremdeles maa erlægges samme høie Betaling, som i afvigte Aar, 60 Sk. i Døgnet (S. 43), maa Christiania alene til deri indlagte Sindsfvages Underholdning for nærværende Tid daglig udrede 4 Spd. 60 Sk. og Agers Sogn 3 Spd. 60 Sk.; hvilket, saafremt anførte Antal i Løbet af et Aar forbliver uforandret, gjør for hiin 1642 Spd. 60 Sk. og for dette 1277 Spd. 60 Sk. for et Aar. Udg.

I Anledning af Ligningen til Stiftelsernes Opbyggelse og Indretning opstaaer især det Spørgsmaal, om den bør udføres eens eller lige over det hele Rige.

Vi have forhen (S. 76 — 77) seet, at de fire Stifter i Riget kunne ansees for at have forholdsvis et omtrent lige stort Antal af Sindsvage; vi have desuden seet, at Nordlandenes og Finnmarkens Amter skulde i Forhold til hine have omtrent kun det halve Antal, men vi have der ogsaa fremsat Grunde, der synes at gjøre det rimeligt, at Antallet maa være noget større, og vi kunne maaskee forøge det opgivne Antal med en Fjerdedeel, saaledes at det virkelige blev blot en Fjerdedeel mindre, end i de øvrige Stifter. Under denne Forudsætning maatte altsaa, naar hvert af de fire Stifter skulle paalignes 100, Nordlandenes og Finnmarkens Amter tilsvare 75.

De Aarsager, der frembringe Sindsvaghed, ere i Stæderne langt flere, end i Landdistricterne, og derfor er ogsaa de Sindsvages Antal sædvanlig større i hine, end i disse. At en saadan Forskjel ligeledes maatte finde Sted imellem Norges Stæder og Landdistricter, var derfor let at formode, men for nøiere at kunne undersøge Forholdet af denne Forskjel har Commissionen udarbejdet Tabel O, som viser Antallet af Sindsvage i Kjøbstæder og Ladesteder og deres Forhold til Folkemængden.

Ifølge denne Tabel skulle samtlige Kjøbstæder og Ladesteder, der tilsammen have en Folkemængde af 114,198 Indbyggere, have 229 Sindsvage, nemlig 121 af Mandkøn og 108 af Kvindkøn, og ved at trække dette Antal fra det i hele Riget forhen Opgivne udfindes, hvorledes dette forholder sig til Landdistricterne.

Følgende Tabel letter i denne Hensigt Sammenligningen:

	Sindsvages Antal.			Folkemængde.			Forhold til Folkemængden.		
	Mdf.	Qdf.	Tilsam.	Mdf.	Qdf.	Tilsam.	Mdf.	Qdf.	Tilsam.
Kjøbstæder og Ladestæder.....	121	108	229	54,371	59,827	114,198	1 af 449 $\frac{1}{3}$	1 af 554	1 af 498 $\frac{2}{3}$
Landdistricterne	884	796	1680	456,662	480,458	937,120	1 af 516 $\frac{2}{3}$	1 af 603 $\frac{2}{3}$	1 af 557 $\frac{2}{3}$
	1005	904	1909	511,033	540,285	1,051,318	1 af 508 $\frac{1}{2}$	1 af 597 $\frac{1}{2}$	1 af 551

Sindsvage af Mandkjøn i Byer forholde sig altsaa til dem af Mandkjøn paa Landet
 som $\frac{1}{449\frac{1}{3}} : \frac{1}{516\frac{2}{3}} = \frac{1}{100} : \frac{1}{115} = 115 : 100.$

Sindsvage af Qvindkjøn i Byer forholde sig altsaa til dem af Qvindkjøn paa Landet
 som $\frac{1}{554} : \frac{1}{603\frac{2}{3}} = \frac{1}{100} : \frac{1}{109} = 109 : 100.$

Samtlige Sindsvage i Byer forholde sig altsaa til samtlige Sindsvage paa Landet
 som $\frac{1}{498\frac{2}{3}} : \frac{1}{557\frac{2}{3}} = \frac{1}{100} : \frac{1}{112} = 112 : 100.$

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50

Norges Kjøbstæder og Ladesteder skulle altsaa have 12 Procent flere Sindsbøge, end Landdistricterne, en Forskjel, som vel er meget større i Frankrige og Storbritannien og andre Lande, i hvis Stæder en langt talrigere Mennekemasse er sammenpakked, Lykkens Omvæltninger og flere af de Laster, Lidenskaber og andre Aarsager, der især fremable mentale Sygdomme, ogsaa ere meget hyppigere, end i de Norske. Men nægter Norges Kjøbstæder og Ladesteder kun have 12 Procent flere Sindsbøge, end Landdistricterne, synes det dog rimeligt, at hine til de vordende Stiftelser for Sindsbøge bidrage i samme Forhold, som til andre Skatter, Møer, end disse.

Med Hensyn til Tiden, i hvilken de til disse Anlæg fornødne Summer maatte udredes, er Commissionen af den Formenting, at Erangen til den foreslaede Reform visseelig gjør det saare ønskeligt, at Reformen kunde snart begynde og i en kort Tid fuldføres; men den troer tillige at forudsæe, at Udførelsen af dette Ønske, uidentviol ei blot Commissionens, men hoer Dens, der har gjort sig endog blot noget bekjendt med Sindsbøges nuværende mislige Kaar her i Riget, vil for nærværende Tid møde betydelige Hindringer i Rigets mindre heldige finansielle Stilling. Dette synes dog Alle at maatte erkjende, at Absættelse i at foretage Noget, eller, med andre Ord, en fortsat Uvirkosomhed i dette vigtige Anliggende, kun vil tjene til at forlænge og forværre de Ulykkeliges Lidelser. Begyndelsen bør derfor gøres strax og af Statscassen i en Række af paa hinanden følgende Aar, der dog bør være saa faa, som mueligt, en vis Sum aarligen udredes.

Commissionen tillader sig til Slutning summarisk at gjentage de forskjellige Punkter, paa hvilke dens Forslag til Forbedring i Sindsvages Raar her i Riget gaaer ud. De ere følgende:

1. At Norge erhoder særskilte Stiftelser for helbredelige og uheldredelige Sindsvage.

2. At en Helbredelsesanstalt anlægges paa hvert af følgende Steder, nemlig:

	<u>Sindsvage.</u>
En ved Christiania for Agerhuus Stift for	100
— — Christiansand for Christiansands Stift	50
— — Bergen for Bergens Stift . . .	40
— — Throndhjem for Throndhjems Stift, Nordlandenes og Finmarkens Amter	60

og at en Pleiestiftelse for uheldredelige Sindsvage indrettes paa hvert af følgende Steder, nemlig:

En ved Christiania for Agerhuus og Smaa: lehnenes Amter for	26
— i Vangs eller Totens Præstegæld for Hedemarkens og Christians Amter .	26
— ved Tønsberg for Budskeruds, Jarlsbergs og Laurvigs samt Bradsbergs Amter .	28
— — Christiansand for Nedenes, Listers og Mandals samt Stavangers Amter	26
— — Bergen for Søndre og Nordre Ber: genhuus Amter.	28
— — Throndhjem for Romsdals, Søn: dre og Nordre Throndhjems Amter	26

En ved Tromsøe for Nordlandenes og Fin-
markens Amter 6

3. At Omkostningerne til Helbredelsesanstalterne udredes af Statskassen, efter en af Stortinget paa sædvanlig Maade bestemt Ligning paa det hele Rige, men at de til Pleiestiftelserne udredes af Amterne, efter Ligning, som i andre Communeansiggender.

4. At til Bygninger og Inventarium for de fire Helbredelsesanstalter gjøres til Norges nu forsamlede femte ordentlige Storting naadigst Forslag til, at paa Budgettet for de følgende tre Skatteaar (fra 1 Juli 1827 til 1 Juli 1830) opføres en Sum af 10000 Spd. om Aaret og at fremdeles til de følgende Storting gjøres naadigst Forslag til, at i det Mindste en lignende Sum maatte til anførte Diemed anvises, indtil samtlige Stiftelser ere færdige.

5. At saasnart Stortinget har fattet en hermed overeensstemmende Beslutning, den Kongelige Norske Regjering strax lader de herved indsendte Tegninger af sagkyndige Mænd nøiere undersøge, for derefter at approbere samme og at lade Bygningerne opføre.

6. At Begyndelsen skeer med Helbredelsesanstalten ved Christiania.

7. At den Kongelige Norske Regjering ligeledes træffer Foranstaltninger til, at de foreslaaede Pleiestiftelser for uhelbredelige Sindssvage kunne, snarest mueligt, werde indrettede.

8. At en Commission af sagkyndige Mænd maatte, snarest mueligt, worde nedsat for at udarbeide Forslag til fuldstændige Reglementer baade for Helbredelsesanstaltnernes og Pleiestiftelsernes Bestyrelse.

Christiania, i Commissionen til Dollhusenes Undersøgelse m. m., den 27 April 1827.

Sibbern. Langberg. Thulstrup.

N. Sørensen. F. Holst.

Beskrivelse

over

Tegninger til Helbredelsesanstalter for Sindssvage.

Begge Plantegninger ere ved en paa Midten optrukken Vertical linie deelte i to Halvdele, af hvilke den høire foreskilder Stiftelsernes første, den venstre deres anden Etage. De ere derved blevene mindre bekvemlige og have ei tabt i Tydelighed for dem, som ere vantte til at benytte architectiske Tegninger.

Første Tavle

forestiller Facade (Fig. I) og Plantegning (Fig. II) af den saa kalte Straaleform. Til en efter samme opført Bygning for 100 Sindssvage udfordres en Tomt, der har Form af en Octagon og et Areal af 41664 Alne, hvilket bør være aldeles plant eller fra Midten imod alle Sider have en Hælding af ikke over en halv Grad. Paa Midten af denne Tomt ligger en Bygning, Central- eller Inspectionsbygningen kaldet (AA), fra hvilken i modsatte Retninger udgaae fire Fløie, de radiaire Bygninger eller Straalebygningerne kaldede (BBBB). Imellem de to forreste af disse Bygninger ligger Oekonomiebygningen (CC). Den hele Tomt er endelig indsluttet af en fire Alne høi Muur (DDDDDDDD).

Centralbygningen.

Den har Form af en Octagon af 39 Alnes Gjennemsnit, er 19 Alne høi og har tre Etager. I sammes

Midte er anbragt en Trappe (aa), der fører op igjennem alle Etager og ned til Kjelleren. Rundt om denne Trappe findes en Gang (bbb), der, ligesom Trappen, erholder sin Lysning igjennem en Dom.

Fra denne Gang kommer man i de tvende Etager igjennem Gitterdøre ind i Straalebygningernes Gange (dd,dd,dd,dd) og desuden ind i Opsynspersonernes Værelser (cccc), fra hvilke man igjennem særskilte Vinduer kan see ud til Promenadeplassene (n,n,n,n &c.) ind i Arbejdsværelserne (tttt) og Straalebygningernes Gange (dd,dd,dd,dd).

Den tredje Etage (Fig. III), hvori ligeledes findes baade Trappen (a) og Gangen (bbb), er bestemt til Boepæl for Overlægen (cccccccc) og indeholder desuden en Sal (d), der kan benyttes til Capel eller Forelæsninger.

Straalebygningerne.

Enhver af disse er $92\frac{1}{2}$ Alne lang og kun to Etager høi. I hver Etage findes en Gang (dd,dd,dd,dd), der er forsynet med Vinduer ud til Promenadeplassene, og de Syges Celler, af hvilke syv ere bestemte for enkelte Syge (eeeeeee), en for 2 Syge (ffff), og en for 3 Syge (gggg). Hver enkelt Celle er 4 Alne lang, 4 Alne bred, 5 Alne høi, og har altsaa et Kubikindhold af 640 Fod; Cellerne for 2 Syge have det dobbelte, de for 3 Syge det tredobbelte af dette Indhold. Hver Celle har sin egen Dør, der, for at optage mindre Plads, er anbragt i Cellens ene Hjørne. Samme Gang fører desuden til et Spiseværelse (hhhh), til et Badeværelse (iiii) og et Privet (kkkk), hvilket sidste ved sin Beliggenhed imellem Badeværelset og Trappen (III) er affondret fra alle behøvede Værelser.

Ved disse Straalebygninger afdeles den ottokantede Plads i fire Gaardsrum, der atter ved Mure (mmmm), opførte i en Hvide af 4 Alne fra Centralbygningen udad til Ydermuren, ere afdeelte i 8 mindre (nnnnnnn), bestemte til de Syges Promenadeplads. Enhver af dem er forsynet med en bedækket Gang (oo,oo,oo,oo), hvis Tag hviler kun paa Træepiller og som er bestemt til Promenade i Regnveir, og med en Port (pppp) ud til Marken.

Oekonomiebygningen

er 66 Alne lang og 20 Alne bred, har en Kjel deretage, der er 3 Alne under Jorden og 1 Alen over Jorden, og bestemt til Husholdningsbrug og til at bevare Brænde, og to Etager over Jorden.

I første Etage findes en Vestibule med Trappe til anden Etage, et Portnerværelse, et Modtagelsesværelse for Syge, et Opbevaringsværelse for Klæder og Andet, som den Syge medbringer, Boelig for Oekonom, Kjøkken, Madbod, Vadskerie, Kullebod og en Gang, der gennemskjærer hele Bygningen efter Længden og aabner sig til begge Ender, af hvilke den ene fører ud til en Kjøkkengaard (q), den anden til en Gaard for Vadskeriet (r); den fører desuden igjennem en paa sin Midte anbragt Tvergang ud i en bedækket Gang (ss), ved hvilken Oekonomiebygningen og Centralbygningen staae i Forbindelse med hinanden.

I anden Etage, ligeledes forsynet med en efter Længden anbragt Gang, findes et Værelse for Directionen, Boelig for en Reservelæge, en Inspecteur, en Mstrone og Candidater.

Cellernes Opvarmning har jeg tænkt mig at kunne skee ved Ovne, af hvilke hver varmer to Celler. De

nen staaer i en Art Niche, som fremkommer derved, at
 Dørmuren ei gaaer heelt hen til Langmuren, men er af-
 staaeren i en Vinkel og med Hvælving paa begge Sider
 forenet med et Udsnit i Langmuren. Da den samme
 Hvælving ogsaa findes i anden Etage, dannes ovenover
 den en Glade, paa hvilken Piberne, som ikke ere murede
 op fra Grunden, komme til at hvile. Dønene ere satte
 saaledes, at den af deres Glader, hvor Flægningen skeer,
 vender ud imod Gangen. Denne Glade bør være saa
 stor, at den paa alle Sider staaer fem Tommer udenfor
 Dønenes Legeme. Ved Indmuringen komme kun disse
 fremstaaende Kanter i Berørelse med Muren, imedens Dør-
 nen selv staaer aldeles fri. Paa denne Maade vil Dør-
 nens Varme især afgives til Cellerne og ei saa meget ind-
 sluges af de nærstaaende Mure. For at kunne desuden
 benytte den Varme, der sædvanligen gaaer bort med Rør-
 gen, kan Dørsrøret, førend det naaer Piben, føres forbi
 eller i den i anden Etage lige ovenfor staaende Dør. De
 Hvælvinger, hvori Dønene staae, ere i Cellerne lukkede
 ved et tæt Gitter, for at forebygge, at de Sindsøge
 skulle paa Dønene tilføie sig eller Andre Skade. Luftens
 Rensning i Cellerne skeer ved Rør, der ere anbragte fra
 Gangen igjennem Dønene ind i Cellerne og modtage fra
 Gangen kold Luft, der opvedet strømmer ind i Cellerne.
 Den i Cellerne værende bedærvende Luft bortledes igjennem
 andre i Delingsmurene lagte Rør (Sugerør), der begynde
 ved Cellerens Gulve og, efter at være trukne i Murene,
 aabne sig i Piberne i Taget. Igjennem disse Rør vil
 en Deel bedærvet Luft stadigen bortføres fra Cellerne og
 derved vil tillige gives Rum for den opparmede rene atmo-
 sphaeriske Luft, der trænger ind igjennem de i Dønene an-
 bragte Rør. Ogsaa om Sommeren vil denne Virkning

vedbære, kun med den Forskjel, at de sidste Rør, som da ere kolde, ville tilføre affjølet Luft.

I Etedet for Jerngitter i Vinduerne, der hos mange Sindsvage vækker Ideen om, at de befinde sig i et Fængsel, ere Vinduesrammerne i Cellerne og Gangene i de af Syge optagne Dele af Stiftelsen antagne af høidmaalet smedet Jern.

Udvidelse af denne Bygning, efterat den er opført, kan kun finde Sted ved Fløienes Forlængelse, og hvis denne skulde være betydelig, vilde den medføre den Uleilighed, at i hver Klasse kom et for stort Antal Syge, og at de i det tilbyggede Stykke boende Syge kom saa langt fra Centralbygningen, at Opsyn over dem vilde blive meget vanskeligere. Indhegningsmuren maatte da tillige nedtages og flyttes. At bygge endnu een Etage paa Fløiene vilde have til Følge, at Bygningen ei kunde bruges, imedens dette skede, at Inddelingen i Centralbygningens tredie Etage maatte aldeles forandres og paa samme bygges endnu een Etage. Gaardsrum for den tilbyggede Etage kunne imellem Straalebygningerne ikke erholdes. Derimod kunne de tvende forreste Fløie, Centralbygningen og Dekonomiebygningen meget godt opføres først og de øvrige Fløie tilføies siden.

Overflag over Omkostninger.

Beregningen har jeg, for at lette Sammenligningen med det følgende Forslag, udført særskilt for hver af Bygningens Hoveddele. Tomten har jeg antaget at ligge udenfor Christiania og at maatte besidde en Størrelse af 30 Maal Jord (75000 Quadratalne), hvorved tillige Plads vil erholdes til Hanger og Marke. Grunden, paa hvilken Bygningen skal opføres, har jeg antaget god, om ikke Sjæld, saa dog fast Leer. Værelser og Gange ere antag-

ne pudsede, uden Gesimser. Dekonomiebygningens Mure have en Tykkelse af 2 og $1\frac{1}{2}$, Centralbygningens 3, $2\frac{1}{2}$ og 2, Straalebygningernes $2\frac{1}{2}$ og 2 og Indhegningsmuren 2 Steen.

For at skaffe det fornødne Vand til Bygningen er Jttet anslaaet, da Vandet mueligen kunde findes paa Tomten selv. Derimod er til Gaardenes Beplantning en Sum ansat.

Centralbygningen.

100 Kubikfavn Graasteen, à 6 Spd. pr. Fv.	600 Spd.
714000 Muursteen, à $5\frac{1}{2}$ Spd.	3927 —
1000 Gesimssteen, à 8 Sk. pr. Stk.	67 —
10000 Tagsteen, à 11 Spd. pr. Mille	110 —
240 Mønstrepander, à 8 Sk. pr. Stk.	16 —
150 Læster Steenkalk, à 6 Spd. pr. Læst	900 —
450 Læster Muursand, à 2 Spd. Læst	900 —
4 Tylter 8 Stk. Furtonner, 14 Alne langt, 9 Tommers Top, à 18 Spd.	84 —
9 Tylter 4 Stk. Grantommer, 14 Alne langt, 9 Tommers Top, à 12 Spd.	112 —
5 Tylt. Do. 10 Alne langt, 9 Tommers Top, à 8 Spd.	40 —
5 — — 16 — — 9 — — à 14 Spd.	70 —
5 — — 8 — — 9 — — à 6 Spd.	30 —
$4\frac{1}{2}$ — — 6 — — 9 — — à 4 Spd.	18 —
3 — — 10 — — 5:6 — — à 5 Spd.	15 —
700 Taglægter, à 5 Spd.	35 —
900 Gulvplanker, à 40 Spd.	360 —
300 Bragplanker, à 24 Spd.	72 —
3600 Bragbord, à 7 Spd.	252 —
8 Fag Kjeldervinduer med Karme, à 2 Spd.	16 —
	<hr/> 7624 Spd.

Transport 7624 Spd.	
28 Fag Vinduer, 4 Kammer og Karme, à 4 Spd.	112 —
4 Fag store halbrunde Vinduer, à 8 Spd.	32 —
40 Stkr. enkelte Døre med Karme, à 4 Spd.	160 —
Beslag til 8 Fag Kjeldervinduer, à 1 Spd.	8 —
Beslag til 28 Fag Vinduer, à 1 Spd. 72 Stk.	45 —
Beslag til 40 enkelte Døre, à 3 Spd.	120 —
Beslag til 4 runde Vinduer, à 5 Spd.	20 —
Smedearbejde til Ankere rc., med Lillæg af Jern	580 —
23 Jernovne, à 30 Spd.	690 —
For diverse Spiger	500 —
For nødvendig Pudsning og Gids- ning, med Materialier	635 —
Muurarbejdsløn	1557 —
Tømmerarbejdsløn	440 —
Snedkerarbejde, hvoriblandt Trappen	900 —
Glarmesterarbejde med Lillæg . . .	150 —
Gjortlerarbejde med Lillæg	80 —
Malerarbejde	400 —
Grundgravningen	450 —
Uforudsede Udgifter	497 —
	<hr/>
	15000 Spd.

Til een Straalebygning.

105 Kubikfodne Graasteen, à 6 Spd.	
pr. Favn	630 —
	<hr/>
	630 Spd.

Transport 15000 Spd.

Transport 630 Spd.

615000 Muursteen, à 5½ Spd. pr.	
Mille	3383 —
11000 Tagsteen, à 11 Spd. pr. Mille	121 —
160 Monnepander, à 8 St. pr. Stk.	12 —
142 Læster Steenkalk, à 6 Spd.	
pr. Læst	852 —
426 Læster Muursand, à 2 Spd.	852 —
3 Tylter 4 Stkr. Furutommer, 11 Alne langt, 9 Tommers Top, à 12 Spd.	40 —
1 Tylt 8 Stkr. Do., 15 Alne langt, 9 Tommers Top, à 18 Spd.	30 —
10 Tylter Grantommer, 11 Alne langt, 9 Tommers Top, à 8 Spd.	80 —
3 Tylter Do., 15 Alne langt, 9 Tom: mers Top, à 12 Spd.	36 —
8 Tylter Do., 8 Alne langt, 9 Tom: mers Top, à 6 Spd.	48 —
4 Tylter Do., 10 Alne langt, 8 Tom: mers Top, à 7 Spd.	28 —
2 Tylter Do., 10 Alne langt, 5:6 Tom: mers Top, à 5 Spd.	10 —
8 Tylter Ræffer, 3 Tom. Top, à 3 Spd.	24 —
1000 Stkr. Taglægter, à 5 Spd. pr.	
Hundrede	50 —
1200 Gulvplanter, à 40 Spd.	400 —
600 Dragplanter, à 24 Spd.	120 —
6000 Dragbord, à 7 Spd.	350 —
16 Sag Kjeldervinduer, à 2 Spd.	32 —

7098 Spd.

15000 Spd.

Transport 15000 Spd.

Transport 7098 Spd.

82 Vindueskarne, à 2 Spd.	164 —
6 dobbelte Døre med Karne, à 6 Spd.	36 —
22 enkelte Do. med Do. à 4 Spd.	88 —
2 Kjelberdøre med Do. à 4 Spd.	8 —
Rammer af smedet Jern med Beslag til 82 dobbelte Vinduer, à 5 Spd.	410 —
Beslag til 16 Kjelbervinduer, à 1 Spd.	16 —
— — 6 dobbelte Døre, à 5 Spd.	30 —
— — 22 enkelte Døre, à 3 Spd.	66 —
— — 2 Kjelberdøre, à 3 Spd.	6 —
Smedearbejde, med Tillæg af Mate: rialier til Jerngitter, Muurankere, Korsdøre ic.	600 —
For diverse Spiger	500 —
16 Raffelovne, af egen Form, med Røg: rør og Ventilationsrør, à 35 Spd.	560 —
For Gibsning med Tillæg af Mate: rialier	600 —
Muurarbejdsløn	1600 —
Tømmerarbejdsløn	400 —
Snedkerarbejdsløn	500 —
Glarmesterarbejde med Tillæg af Ma: terialier	300 —
Gjortlerarbejde	60 —
Malerarbejde	400 —
Uforudseede Udgifter	358 —
Grundgravningen	400 —

 14200 Spd.

For fire Straalebygninger, à 14200 Spd. 56800 Spd.

 71800 Spd.

Oekonomiebygningen.

Transport 71800 Spd.

100 Kubiffavne Graasteen, à 6 Spd.	600 Spd.
405000 Muursteen, à 5½ Spd. pr.	
Mille	2228 —
1500 Gesimssteen, à 8 Sk. pr. Stk.	100 —
12000 Tagsteen, à 11 Spd. pr. Mille	132 —
240 Stkr. Mønnepander, à 8 Sk. .	16 —
110 Læster Steenkalk, à 6 Spd. pr. Læst	660 —
330 Læster Sand, à 2 Spd.	660 —
3 Tylter 4 Stkr. Furutømmer, 12	
Alne langt, 9 Tommers Top, à 15 Sp.	50 —
3 Tylter, 4 Stkr. Do., 8 Alne langt,	
9 Tommers Top, à 9 Spd.	30 —
14 Tylter Grantømmer, 12 Alne langt,	
9 Tommers Top, à 10 Spd.	140 —
7 Tylter Do., 8 Alne langt, 9 Tom-	
mers Top, à 6 Spd.	42 —
4 Tylter Do., 9 Alne langt, 9 Tom-	
mers Top, à 7 Spd.	28 —
6 Tylter Do., 10 Alne langt, 5/6 Tom-	
mers Top, à 5 Spd.	30 —
2 Tylter Rækker, à 3 Spd.	6 —
500 Taglægter, à 5 Spd.	25 —
800 Gulvplanker, à 40 Spd.	320 —
300 Bragplanker, à 24 Spd.	72 —
3200 Bragbord, à 7 Spd.	224 —
42 Fag Vinduer med Rårmé og 4	
Rammer, à 4 Spd.	168 —

5531 Spd.

71800 Spd.

Transport 71800 Spd.

Transport 5531 Spd.

12 Fag Kjeldervinduer, à 2 Spd.	24 —
34 enkelte Døre, à 4 Spd.	136 —
3 store Indgangsdøre, à 10 Spd.	30 —
Beslag til 42 Fag Vinduer, à 1 Spd. 72 St.	58 —
Do. til 12 Fag Kjeldervinduer, à 1 Spd.	12 —
Do. til 34 enkelte Døre, à 3 Spd.	102 —
Do. til 3 Indgangsdøre, à 6 Spd.	18 —
For øvrigt Snedkerarbeide	400 —
For diverse Spiger	450 —
21 Jernoone, à 30 Spd.	630 —
For Gibsningen, med Tillæg af Ma: terialier	500 —
Muurarbeidsløn	1236 —
Tømmerarbeidsløn	400 —
Snedkerarbeide	400 —
Glarmesterarbeide	150 —
Gjortlerarbeide	50 —
Malerarbeide	300 —
Grundgravningen	300 —
Uforudsede Udgifter	273 —
	<hr/>
	11000 Spd.

Indhegning og Gang.

166 Kubikfavn Graasteen, à 6 Spd.	996 Spd.
218000 Muursteen, à 5½ Spd. pr. Mille	1199 —
16000 Tagsteen, à 11 Spd. pr. Mille	176 —
105 Læster Steenkalk, à 6 Spd.	630 —
315 Læster Sand, à 2 Spd.	630 —
	<hr/>
	3631 Spd.
	<hr/>
	82800 Spd.

	Transport	82800 Spd.
	Transport	3631 Spd.
18 Tylster Grantømmer, 8 Alne langt,		
9 Tømmer's Top, à 6 Spd.	108	—
20 Tylster Do., 8 Alne langt, 6 à 7		
Tømmer's Top, à 4 Spd.	80	—
20 Tylster Do., 10 Alne langt, 6 à 7		
Tømmer's Top, à 5 Spd.	100	—
1000 Lægter, à 5 Spd. pr. Hundrede	50	—
200 Guloplanker, à 40 Spd.	80	—
200 Bragplanker, 24 Spd.	48	—
800 Bragbord, à 7 Spd.	56	—
12 Fag smaae Binduer, à 3 Spd.	36	—
10 Porte med Fylbninger, à 20 Spd.	200	—
Beslag til 12 Fag Binduer, à 1½ Spd.	18	—
Beslag til 10 Porte, à 20 Spd.	200	—
For Smedearbeide og Spiger	380	—
Muurarbeidsløn	1044	—
Tømmerarbeidsløn	348	—
Snedkerarbeidsløn	60	—
Gibsnig	30	—
Glarmesterarbeide	18	—
Malning	20	—
Grundgravning	382	—
Uforseede Udgivter	111	—
	<hr/>	7000 —
For Byggetomten, 30 Maal Jord, omtrent à 100		
Spd.	3000	—
For Haveanlæg i Gaardene	1000	—
For Regnskabers Førelse og Bestyrelse af alle		
Forretninger under Bygningen, Lønninger ic.	2000	—
	<hr/>	Summa 95800 Spd.

Anden Table

forestiller Facade (Fig. I) og Plantegning (Fig. II) til en Helbredelsesanstalt for 50 Sindsvage. Efter denne Plan skulde Stiftelsen bestaae af 3 Bygninger, opførte parallelt med hverandre. Den mellemste (A) kaldes Oekonomiebygningen og er bestemt til Boeliger for Stiftelsens Embedsmænd og Betjente samt til oekonomiske Indretninger; de to andre (B og C), opførte paa hver sin Side af og i 35 Alnes Afstand fra samme, ere bestemte til Boeliger for Sindsvage.

Oekonomiebygningen

er 49 Alne lang, $19\frac{1}{2}$ Alne bred, $13\frac{1}{2}$ Alne høi over Jordfladen og $3\frac{1}{2}$ Alne under samme. Den har en Kjelderetage, bestemt til Huusholdningsbrug, og to Etager over Jorden, hvilke begge ere gennemskaarne af en efter Længden løbende 3 Alne bred Gang (a), til begge Sider af hvilken ere anbragte Værelser, der i begge Etager ere de samme, men have i hver Etage en forskjellig Bestemmelse og efter denne paa forskjellig Maade staae i Forbindelse med hverandre.

I første Etage findes Vestibule (b), Værelser for Portneren (cc), for Oekonomen (dd), Madbod (e), Kjøkken (f), Værelse til Medicamenters Opbevaring (g), Boelig for en Inspecteur (h, i, k), Værelse til Modtagelse deels af nykomne Syge, deels af Fremmede, der maatte ønske at tale med de Syge (l), Værelse til Opbevaring af de Syges Loi (m) og Trappe til anden Etage (n).

I anden Etage ere ligeledes Vestibule (b), Boeruel for 2 Candidater (cc), for en Reservelæge (dd), for en Overlæge (e, f, g, h, i) og for en Matrone (k, l, m).

Bygningerne B og C

have samme Længde, Bredde og Høide, som Dekonomierbygningen. Ogsaa ere de efter Længden gennemskaarne af en 5 Alne bred Gang (a), der erholder sit Lys igjennem store Vinduer, anbragte i begge dens Ender.

Begge Etager ere hinanden lige. I enhver af dem findes Børelse for en Opsynsperson (bb), der igjennem særskilte Vinduer kan have Tilsyn med den til hans Klasse hørende Promenadeplass (rrrr) og Arbejdsvørelse (cc); 9—10 Celler for een Syg (ddddd &c.) og een for 3 Syge (ee), Spisevørelse (ff), Privat (gg), og Badevørelse (hh).

Disse Bygninger ere fortil forenede med Dekonomiebygningen ved Mure (oo), der i Forening med Træpiller bære et Tag, hvorved dannes bedækkede Gange (pp) til Brug i Uveir; bagtil ved en til begge Sider bedækket og med Tag forsynet Gang (qq), der staaer i Forbindelse med Gangene i Bygningernes nederste Etager (aa) og fra hvilken man kan have Tilsyn med de Syge, naar de befinde sig paa Spadserepladsene (rrrr). Pladsen bag denne Inspectionsgang er indhegnet ved en Muur, der ligeledes i Forening med Træpiller og et let Tag danner en bedækket Gang (ss) til Brug i Uveir. Om trent den mellemste Trediedeel af denne indmurede Plads optages af 3 lave eenetage Bygninger, af hvilke den ene (t) er bestemt til Vadskerie og Kullebod, de to andre (u og v) til at opbevare Brænde, og som tilsammen indslutte en Gaard, Kjøkkengaarden (x), der staaer i Forbindelse med Inspectionsgangen (qq) og Gangen i Dekonomiebygningens nederste Etage (a).

Paa denne Maade dannes fem Gaardsrum, af hvilke de fire (rrrr) ere bestemte for hver sin Klasse af Syge og forsynet med en Udgang til Marken (y), den femte (x) for Dekonomien.

Ceffernes Opvarmning og Luftens Rensning i samme foregaaer paa samme Maade, som i Straaleformen. Ogsaa ere Vinduesrammerne antagne af smedet Jern.

Udvidelse kan her finde Sted ved at bygge en Fløi til paa hver Side, hvorved Trappen til Fløienes øverste Etager maatte lægges længere tilbage. Denne Tilbygning kunde uden Uleilighed foretages, endog imedens den øvrige Bygning er i Brug. Hver ny Fløi er holder sin egen Opsynsperson og sine egne tvende Gaarde, og de Sindsfuges Antal vil ei tiltage i de allerede inddeelte Classer. Derimod lader sig, af de ved Straaleformen anførte Grunde, nogen tredie Etage vanskeligen tilføie.

Overslag over Omkostninger.

Tomten har jeg ligeledes her antaget at ligge udenfor Christiania og at maatte for Bygninger, Haver og Marke besidde en Størrelse af 15 Maal Jord (37500 Quadratalne). Grunden, paa hvilken Bygningerne skulle opføres, har jeg antaget af samme Beskaffenhed, som ved Straaleformen. Den behøver ei at være ganske plan; Oekonomiebygningen kan ligge endog betydelig høiere, end begge Fløie, og de bagerste Gaarde kunne ligge paa Bakkehæld. Værelser og Gange har jeg tænkt mig pudsede, uden Gestuser. Alle Mure have en Tykkelse af $2\frac{1}{2}$ til 2 Steen.

Til Slutning er tilføiet, hvad en efter denne Plan bygget Stiftelse for 40, 60 og 100 Syge vil koste.

Oekonomiebygningen.

83 Kubikfavn Graasteen, à 6 Spd.

pr. Favn . . . . . 498 Spd.

490000 Muursteen, à $5\frac{1}{2}$ Spd. pr. Mille 2695 —

3193 Spd.

Transport 3193 Spd.

1150 Gefimssteen, à 8 St. pr. Stk.	77 —
9000 Tagsteen, à 11 Spd. pr. Mille	99 —
200 Monnepander, à 8 St. pr. Stk.	14 —
113 Læster Steenkalk, à 6 Spd. pr. Læst	678 —
339 Læster Sand, à 2 Spd. pr. Læst	678 —
2½ Tylter Furutommer, 9 Alne langt, 9 Tommers Top, à 10 Spd.	25 —
2½ Tylter Do., 12 Alne langt, 9 Tommers Top, à 15 Spd.	38 —
5 Tylter Grantommer, 9 Alne langt, 9 Tommers Top, à 7 Spd.	35 —
10 Tylter Do., 12 Alne langt, 9 Tom- mers Top, à 10 Spd.	100 —
2½ Tylter Do., 8 Alne langt, 9 Tom- mers Top, à 6 Spd.	15 —
4 Tylter Do., 10 Alne langt, 9 Tom- mers Top, à 9 Spd.	36 —
4 Tylter Do., 10 Alne langt, 5 à 6 Tommers Top, à 6 Spd.	24 —
3 Tylter Rækker, à 3 Spd.	9 —
800 Taglægter, à 5 Spd. pr. Tylt	40 —
800 Guloplanker, à 40 Spd.	320 —
300 Bragplanke, à 24 Spd.	72 —
4000 Bragbord, à 7 Spd.	280 —
14 Sag Kjeldervinduer, à 2 Spd.	28 —
45 Sag Winduer med Karme og 4 Kam- mer, à 4 Spd.	180 —
1 Indgangsdør	40 —
2 Kjelderdøre, à 4 Spd.	8 —
34 enkelte Døre, à 4 Spd.	136 —
Beslag til 14 Kjeldervinduer, à 1 Spd.	14 —

6109 Spd.

Transport 6109 Spd.

Beslag til 45 Vinduer, à 72 Sk.	72 —
Do. til 1 Indgangsdør, à 6 Spd.	6 —
Do. til 2 Kjelberdøre, à 2 Spd.	4 —
Do. til 34 enkelte Døre, à 3 Spd.	102 —
Øvrigt Smedearbejde	400 —
For diverse Spiger	450 —
21 Jernovne, à 30 Spd. pr. Stk.	630 —
For Gibsning med Materialier	520 —
Muurarbejdsløn	1300 —
Lømmerarbejdsløn	305 —
Snedkerarbejde ved Gulvene, Trap: pen ic.	400 —
Glarmesterarbejde, med Tillæg af Ma- terialier	160 —
Øjortlerarbejde, med Do.	50 —
Malerarbejde	300 —
For Grundgravning	300 —
Uforudsæete Udgifter	392 —
	<hr/>
	11500 Spd.

En Floi.

400 Kubikfavnne Graasteen, à 6 Spd.	600 Spd.
600000 Muursteen, à 5½ Spd. pr. Mille	3300 —
1200 Gefimssteen, à 8 Sk. pr. Stk.	80 —
9500 Tagsteen, à 11 Spd. pr. Mille	105 —
200 Stkr. Monnepander, à 8 Sk.	14 —
135 Læster Steenkalk, à 6 Spd. pr. Læst	810 —
405 Læster Sand, à 2 Spd. pr. Læst	810 —
2 Tylter Furutømmer, 11 Alne langt, 9 Lømmer's Top, à 14 Spd.	28 —
	<hr/>
	5747 Spd.
	<hr/>
	11500 Spd.

Transport 11500 Spd.

Transport 5747 Spd.

3 Tylter Do., 10 Alne langt, 9 Tom: mers Top, à 13 Spd.	39 —
1 Tylt Do., 6 Alne langt, 9 Tom: mers Top, à 7 Spd.	7 —
4 Tylter Grantommer, 11 Alne langt, 9 Tommers Top, à 9 Spd.	36 —
12½ Tylter Do., 10 Alne langt, 9 Tom: mers Top, à 8 Spd.	100 —
1 Tylt Do., 6 Alne langt, 9 Tom: mers Top, à 4 Spd.	4 —
3 Tylter Do., 15 Alne langt, 9 Tom: mers Top, à 13 Spd.	39 —
4 Tylter Do., 10 Alne langt, 5 à 6 Tommers Top, à 5 Spd.	20 —
3 Tylter Kæffer, à 3 Spd.	9 —
800 Stfr. Taglægter, à 5 Spd.	40 —
900 Gulvplanker, à 40 Spd.	360 —
400 Dragplanker, à 24 Spd.	96 —
4500 Dragbord, à 7 Spd.	315 —
16 Fag Kjeldervinduer med Karme, à 2 Spd.	32 —
49 Fag Vindueskarme, à 2 Spd.	98 —
1 dobbelt Dør	6 —
34 enkelte Døre, à 4 Spd.	136 —
Beslag til 16 Kjeldervinduer, à 1 Spd.	16 —
49 Fag Jernrammer med Beslag, à 5 Spd.	245 —
1 Port af smedet Gitter	20 —

7365 Spd.

11500 Spd.

Transport 11500 Spd.

Transport 7365 Spd.

Beslag til 1 dobbelt Dør	5 —
Beslag til 34 enkelte Døre, à 3 Spd.	102 —
For øvrigt Smedearbejde	600 —
For Spiger	500 —
For 16 Jernovne, af egen Form, à 35 Spd.	560 —
For Gibsning, med Tillæg af Mate: rialier	550 —
Muurarbejdsløn	1400 —
Lommerarbejdsløn	320 —
Snedkerarbejde	450 —
Glarmesterarbejde	170 —
Gjortlerarbejde	50 —
Malerarbejde	350 —
Grundgravning	300 —
Uforudsæete Udgifter	218 —
	<hr/>
	13000 Spd.

For 2 Floie, hver à 13000 Spd. . . . . 26000 —

Vadskeskuur og Brændeskuur.

70 Kubikfavne Graasteen, à 6 Spd.	420 Spd.
99000 Muursteen, à $5\frac{1}{2}$ Spd.	541 —
7000 Tagsteen, à 11 Spd.	77 —
240 Monnepander, à 8 Sk.	14 —
52 Læster Steenkalk, à 6 Spd.	312 —
156 Læster Sand, à 2 Spd.	312 —
6 Lyster Grantømmer, 10 Alne langt, 9 Tommers Løp, à 9 Spd.	54 —
	<hr/>
	1780 Spd.

37500 Spd.

Transport 37500 Spd.

Transport 1730 Spd.

5 Tylster Do., 10 Alne langt, 6 à 7	
Lommers Top, à 6 Spd.	30 —
500 Taglægter, à 5 Spd.	25 —
200 Bragbord, à 7 Spd.	14 —
5 Jag Vinduer, à 4 Spd.	20 —
10 enkelte Døre, à 4 Spd.	40 —
1 dobbelt Dør	6 —
Beslag til 5 Jag Vinduer, à $1\frac{3}{4}$ Spd.	8 —
Do. til 10 enkelte Døre, à 3 Spd.	30 —
Do. til 1 dobbelt Dør	6 —
Smedearbeide	150 —
1 Don af støbt Jern	30 —
Muurarbeidsløn	200 —
Lommerarbeidsløn	100 —
Snedkerarbeide	50 —
Glarmesterarbeide	20 —
Gjortlerarbeide	20 —
Malerarbeide	50 —
Grundgravning	200 —
Uforsete Udgiøster	171 —

 2900 —

Gaardens Indhegning og Gangen.

83 Kubikfavne Graasteen, à 6 Spd.	498 Spd.
126000 Muursteen, à $5\frac{1}{2}$ Spd.	693 —
11000 Tagsteen, à 11 Spd.	121 —
70 Læster Steenkalk, à 6 Spd.	420 —
210 Læster Sand, à 2 Spd.	420 —

 2152 Spd.

 40400 Spd.

Transport 40400 Spd.

Transport 2152 Spd.

10 Tylter Grantommer, 11 Alne langt, 9 Tommers Top, à 9 Spd.	90 —
10 Tylter Do., 10 Alne langt, 5 à 6 Tommer's Top, à 6 Spd.	60 —
50 Guloplanker, à 40 Spd.	20 —
400 Dragbord, à 7 Spd.	28 —
1200 Taglægter, à 5 Spd.	60 —
12 Fag Vinduer, à 4 Spd.	48 —
4 dobbelte Døre, à 6 Spd.	24 —
4 Porte med Fylbninger, à 20 Spd.	80 —
Beslag til 12 Fag Vinduer, $1\frac{1}{2}$ Spd.	18 —
Beslag til 4 dobbelte Døre, à 5 Spd.	20 —
Do. til 4 Porte, à 20 Spd.	80 —
Smedearbejde	100 —
Snedkerarbejde	150 —
Muurarbejde	300 —
Tommerarbejde	200 —
Glarmesterarbejde	40 —
Gjortlerarbejde	40 —
Malerarbejde	30 —
Spiger	100 —
Grundgravningen	300 —
Uforudsæete Udgifter	100 —
	<hr/>
	4010 Spd.
For Byggetomten med Hauge, 15 Maal Jord, à 100 Spd.	1500 —
For Haugeanlæg i Gaardene	500 —
For midlertidig Indhegning, Regnskabsførelse, Bestyrelse af Byggeriet ic.	1500 —
	<hr/>
	Summa 47910 Spd.

Til en Helbredelsesanstalt, efter denne anden Plan,
for 40 Syge ville følgende Summer medgaae:

Til Oekonomiebygningen, som for 50 Syge, 11500 Spd.	
2 Floie, der blive $\frac{1}{2}$ mindre, end for 50 Syge, 20800 —	
Til Badstehuset	2900 —
Til Indhegningen	4010 —
For Byggetomten, der omtrent kan antages, som for 50 Syge, ...	1500 —
For Haugeanlæg i Gaarden	500 —
Udgiøter under Byggeriet	1500 —
	<hr/>
	Summa 42710 Spd.

Til en Helbredelsesanstalt, efter samme Plan, for
60 Syge ville følgende Summer medgaae:

For Oekonomiebygningen	12000 Spd.
For 2 Floie, $\frac{1}{2}$ større, end for 50 Syge, ...	31200 —
For Badstehuset	2900 —
For Indhegningen	4010 —
For Tomten	1500 —
For Haugeanlæg i Gaardene	500 —
Udgiøter under Byggeriet	1500 —
	<hr/>
	Summa 53610 Spd.

Til en Helbredelsesanstalt for 100 Syge, saaledes,
at Floiene beholde den Længde, de have efter den sidste
Plan for 50 Syge, men at der byggedes endnu 2 Floie til,
ville følgende Summer medgaae:

Et Dekonomiebygningen, der maatte gjøres
noget længere, med Boelig for flere

Candidater	12650 Spd.
For 4 Floie, hver à 13000 Spd., ...	52000 —
For Badstehuset	2900 —
For Indhegningerne ic.	8020 —
For Byggetomten, 30 Maal Jord, à 100 Spd.	3000 —
For Haugeanlæg i Gaardene	1000 —
For Bestyrelse og Udgifter under Byggeriet	2000 —

Summa 81570 Spd.

Christiania den 26 Februar 1827.

C. H. Grosch.

On the 1st of June 1800
I received from the
Honble Board of Directors
of the Bank of England
the sum of £100000
in full of the
loan of £1000000
which was made
in the year 1790
and which was
to have been repaid
in the year 1800
and which was
to have been repaid
in the year 1800
and which was
to have been repaid
in the year 1800

£100000

A. Sindspages Antal, Sygdoms Art og Forhold til Folkemængden — i Provstier.
a. Agershuus Stift.

Provstier.	Maniaci.						Melancholici.						Dementes.						Idioti.						Tilsammen.				Total.		Folkemængde.			Sindspages Forhold til Folkemængden.				
	Antal.		Helbrede- lige.		Uhelbrede- lige.		Antal.		Helbrede- lige.		Uhelbrede- lige.		Antal.		Helbrede- lige.		Uhelbrede- lige.		Antal.		Helbrede- lige.		Uhelbrede- lige.		Helbrede- lige.		Uhelbrede- lige.		Mand- Køn.	Qvinde- Køn.	Af begge Køn.	Af Mand- Køn.	Af Qvin- defkøn.	Af begge Køn.				
	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.							Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.
Christiania.....	10	7	4	3	6	7	11	9	9	8	2	1	7	6	5	1	2	5	4	9	3	3	1	1	7	7	4	6	13	10	32	31	12991	12743	25734	1:406	1:411	1:408½
Drammen.....	3	4	1	3	2	1	4	4	3	3	1	1	3	1	3	3	1	1	7	7	7	7	7	7	7	7	4	6	13	10	17	16	11241	12129	23370	1:661	1:758	1:708
Rongsberg.....	5	7	1	3	2	9	6	11	3	6	3	5	9	6	4	5	5	1	13	27	13	27	8	11	23	42	15788	17057	32845	1:509	1:322	1:391						
Farlsberg.....	11	13	5	7	6	6	12	7	8	7	4	3	1	8	5	1	3	4	16	11	16	11	13	19	27	20	13448	14234	27682	1:336	1:365	1:350½						
Laurvig.....	2	3	1	1	2	2	2	2	2	2	3	3	4	5	1	1	3	4	10	7	10	7	3	4	15	13	14814	10434	20048	1:534	1:614	1:573						
Nedre Tellemarken....	9	9	2	2	7	7	9	4	4	1	5	3	6	1	6	1	1	3	11	11	11	11	6	5	18	19	17903	19553	37456	1:663	1:889	1:764						
Hadeland.....	7	8	3	4	4	4	3	3	3	3	3	3	3	5	2	2	2	2	18	12	18	12	5	3	32	22	15500	16130	31630	1:646	1:672	1:659						
Toten og Valders....	11	7	1	1	12	5	2	4	2	1	1	4	6	7	3	6	4	19	18	19	18	3	6	32	37	17875	18515	36390	1:483	1:712	1:577½							
Guldbrandsdalen.....	7	14	1	2	6	12	3	5	2	1	2	2	4	4	2	3	2	1	7	11	7	11	7	7	18	16	17909	18571	36480	1:512	1:422	1:462						
Hedemarken.....	10	5	3	3	7	2	4	3	2	1	2	2	4	4	2	3	2	1	8	4	8	4	3	4	15	10	13354	14337	27691	1:534	1:623	1:577						
Osterdalen.....	5	5	2	2	3	3	4	3	1	2	3	1	1	2	1	1	2	6	14	15	14	15	7	7	39	26	8371	8806	17177	1:465	1:629	1:537						
Øvre Rommerige.....	12	4	1	1	11	4	11	4	5	3	6	1	9	10	1	4	8	2	8	3	8	3	3	1	9	9	9320	9787	19107	1:776½	1:979	1:868½						
Nedre Rommerige.....	2	5	1	1	1	5	2	1	2	1	1	3	2	1	1	1	1	1	3	4	3	4	4	1	13	6	7918	8065	15983	1:466	1:1152	1:666						
Øvre Borgesyssel.....	6	3	4	2	3	1	1	1	1	1	1	1	4	2	2	1	2	1	6	12	6	12	7	4	11	14	8761	9022	17783	1:487	1:501	1:494						
Mellem Borgesyssel..	7	3	4	2	3	1	1	1	1	1	1	1	2	3	1	1	1	1	3	3	3	3	3	3	9	7	9152	9302	18454	1:762½	1:930	1:839						
Vestre Borgesyssel....	6	1	3	3	3	1	1	3	3	1	1	1	2	3	1	2	3	3	7	2	7	2	4	4	11	12	7726	7909	15635	1:515	1:494	1:504½						
Nedre Borgesyssel....	4	10	2	3	2	7	2	2	2	1	1	1	2	2	1	2	2	3	3	2	3	2	4	4	11	12	7726	7909	15635	1:515	1:494	1:504½						
I hele Stiftet.....	117	105	34	29	83	76	84	66	53	42	31	24	66	67	23	26	43	41	157	164	157	164	110	97	314	305	424	402	220262	231306	451568	1:519½	1:575½	1:546½				

b. Christiansands Stift.

Provstier.	Maniaci.						Melancholici.						Dementes.						Idioti.						Tilsammen.				Total.		Folkemængde.			Sindspages Forhold til Folkemængden.			
	Antal.		Helbrede- lige.		Uhelbrede- lige.		Antal.		Helbrede- lige.		Uhelbrede- lige.		Antal.		Helbrede- lige.		Uhelbrede- lige.		Antal.		Helbrede- lige.		Uhelbrede- lige.		Helbrede- lige.		Uhelbrede- lige.		Mand- Køn.	Qvinde- Køn.	Af begge Køn.	Af Mand- Køn.	Af Qvin- defkøn.	Af begge Køn.			
	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.							Mdf.	Ddf.	Mdf.
Christiansand.....	2	4	1	2	2	2	6	3	1	1	6	2	1	1	1	1	1	1	1	3	1	3	1	3	3	9	7	9	10	9	10	4426	4918	9344	1:492	1:492	1:492
Mandal.....	6	6	3	2	3	4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	5	3	4	4	9	9	7	6366	6780	13146	1:707	1:968½	1:821½
Lister.....	10	14	7	10	7	4	6	8	2	3	4	5	10	13	4	3	6	10	21	12	21	12	6	13	41	34	47	47	13148	14178	27326	1:280	1:301½	1:290½			
Dalerne.....	4	7	1	1	3	7	4	9	1	6	3	3	4	4	3	4	4	4	6	4	6	4	5	10	13	14	18	24	6717	7020	13737	1:373	1:292½	1:327			
Tvederen.....	2	4	1	1	1	4	2	5	1	3	1	2	6	2	2	2	4	2	12	10	12	10	4	3	18	18	22	21	4749	4943	9692	1:216	1:235½	1:225½			
Stavanger.....	1	3	1	1	1	2	6	4	3	4	3	1	5	4	3	1	2	3	3	4	3	4	7	6	8	9	15	15	5611	6265	11876	1:374	1:417½	1:396			
Nyefylke.....	7	5	1	1	6	4	3	3	3	2	3	1	2	1	1	1	1	1	4	5	4	5	2	3	14	11	16	14	8268	8623	16891	1:786	1:2009½	1:1135½			
Karmsund.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	3929	4019	7948	1:1001	1:818	1:897			
Nedenæs.....	3	7	1	1	3	6	3	5	2	5	1	1	1	3	1	1	1	1	2	9	2	9	6	7	13	14	16	21	16019	17172	33191	1:303	1:405½	1:348½			
Naabygdelaugset.....	2	3	1	1	1	3	4	1	3	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	4	2	4	2	4	6	8	10	8	3031	3244	6275	1:398½	1:1144	1:596			
Øvre Tellemarken....	6	2	1	1	5	2	3	2	1	1	1	1	3	5	1	1	2	5	13	5	13	5	2	2	23	9	25	9	9967	10297	20264	1:428½	1:491½	1:458½			
I hele Stiftet.....	43	55	9	14	34	41	38	41	13	25	25	16	32	34	16	9	16	25	79	48	79	48	38	48	154	130	192	178	82231	87459	169690	1:428½	1:491½	1:458½			

A. Sindsvages Antal, Sygdoms Art og Forhold til Folkemængden — i Provstier.
c. Bergens Stift.

Provstier.	Maniaci.						Melancholici.						Dementes.						Idiotæ.						Tilsammen.				Total.	Folkemængde.			Sindsvages Forhold til Folkemængden.		
	Antal.		Helbrede- lige.		Uhelbrede- lige.		Antal.		Helbrede- lige.		Uhelbrede- lige.		Antal.		Helbrede- lige.		Uhelbrede- lige.		Antal.		Helbrede- lige.		Uhelbrede- lige.		Helbrede- lige.	Uhelbrede- lige.	Mand- sjon.	Qvinde- sjon.		Af begge sjon.	Af Mand- sjon.	Af Qvin- desjon.	Af begge sjon.		
	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.											
Bergen.....	14	10	12	8	2	2	2	1	2	1	1	1	7	5	3	1	4	4	2	2	17	9	8	9	25	18	10930	12010	22940	1:437	1:667	1:553 $\frac{1}{2}$			
Nordhordlehn.....	3	2	1	2	2	2	4	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	5	2	3	11	8	14	8	12803	13556	26359	1:914 $\frac{1}{2}$	1:1694 $\frac{1}{2}$	1:1198				
Søndhordlehn.....	4	8	1	2	4	6	9	5	1	9	4	4	4	9	1	4	8	8	15	9	4	32	27	32	31	12609	12988	25597	1:394	1:419	1:406				
Hardanger og Bofs...	9	4	2	1	7	3	5	6	1	2	4	4	3	4	1	1	2	3	8	7	4	4	21	17	25	9855	10307	20162	1:394	1:491	1:438				
Yttre Sogn.....	4	7	1	1	3	6	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1	8	4	2	3	11	10	13	6133	6670	12803	1:472	1:513	1:492 $\frac{1}{2}$				
Indre Sogn.....	4	2	1	1	4	1	3	2	1	2	2	2	4	3	1	4	3	3	4	4	1	3	14	8	15	7857	7995	15852	1:524	1:727	1:609 $\frac{3}{4}$				
Søndfjord.....	8	3	2	1	6	2	6	3	2	2	4	1	1	3	1	1	3	4	4	4	4	3	15	10	19	9412	9777	19189	1:495 $\frac{1}{2}$	1:752	1:599 $\frac{1}{2}$				
Nordfjord.....	3	3	2	2	1	1	1	2	1	1	2	1	1	2	1	1	1	1	10	3	3	3	12	7	15	7732	8213	15945	1:515 $\frac{1}{2}$	1:821 $\frac{1}{2}$	1:638				
Nordre Søndmør.....	3	2	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	4	1	3	1	1	1	3	4	5	5	8	10	8	6704	7022	13726	1:670 $\frac{1}{2}$	1:877 $\frac{1}{2}$	1:762 $\frac{1}{2}$				
Søndre Søndmør...	3	6	1	2	2	4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	4	3	6	4	5184	5802	10986	1:1296	1:580	1:784 $\frac{1}{2}$				
I hele Stiftet.....	55	47	23	18	32	29	31	23	9	8	22	15	26	32	8	7	18	25	60	41	40	33	132	110	172	143	89219	94340	183559	1:518 $\frac{2}{3}$	1:659 $\frac{2}{3}$	1:582 $\frac{2}{3}$			

d. Throndhjems Stift.

Provstier.	Maniaci.						Melancholici.						Dementes.						Idiotæ.						Tilsammen.				Total.	Folkemængde.			Sindsvages Forhold til Folkemængden.		
	Antal.		Helbrede- lige.		Uhelbrede- lige.		Antal.		Helbrede- lige.		Uhelbrede- lige.		Antal.		Helbrede- lige.		Uhelbrede- lige.		Antal.		Helbrede- lige.		Uhelbrede- lige.		Helbrede- lige.	Uhelbrede- lige.	Mand- sjon.	Qvinde- sjon.		Af begge sjon.	Af Mand- sjon.	Af Qvin- desjon.	Af begge sjon.		
	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.											
Throndhjem.....	4	3	3	2	1	1	4	1	3	1	1	1	10	7	4	5	6	2	5	1	10	7	13	4	23	11	5462	6177	11639	1:237 $\frac{1}{2}$	1:561 $\frac{1}{2}$	1:342 $\frac{1}{2}$			
Dalerne.....	8	1	4	1	4	1	3	7	2	2	1	5	7	8	3	3	4	5	10	15	9	6	19	25	28	20265	21387	41652	1:723 $\frac{3}{4}$	1:690	1:706				
Indherred.....	16	9	4	3	12	6	15	15	10	11	5	4	12	9	2	5	10	4	16	15	16	19	43	29	59	20009	20779	40788	1:339	1:433	1:381				
Rummedal.....	2	1	1	1	2	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	4	5	1	1	7	8	7	5251	5650	10901	1:750	1:628	1:681 $\frac{1}{4}$				
Fosen.....	4	2	1	1	4	2	2	2	1	2	1	1	1	2	1	1	1	1	7	3	1	3	12	6	13	8946	9252	18198	1:688	1:1028	1:827				
Nordmør.....	11	5	1	1	10	4	10	8	5	4	5	4	3	5	2	2	1	3	14	8	8	7	30	19	38	26	11579	12304	23883	1:304 $\frac{1}{2}$	1:473 $\frac{1}{4}$	1:357 $\frac{1}{2}$			
Romsdalen.....	2	2	1	1	2	2	3	3	3	3	1	1	2	1	1	1	2	1	5	1	3	3	9	4	12	7	7468	7808	15276	1:622 $\frac{1}{2}$	1:1115 $\frac{1}{2}$	1:804			
I hele Stiftet.....	47	23	12	7	35	16	37	37	24	23	13	14	35	33	11	16	24	17	61	48	47	46	133	95	180	141	78980	83357	162337	1:439	1:591	1:505 $\frac{2}{3}$			

e. Nordlandenes og Finmarkens Amt.

Provstier.	Maniaci.						Melancholici.						Dementes.						Idiotæ.						Tilsammen.				Total.	Folkemængde.			Sindsvages Forhold til Folkemængden.		
	Antal.		Helbrede- lige.		Uhelbrede- lige.		Antal.		Helbrede- lige.		Uhelbrede- lige.		Antal.		Helbrede- lige.		Uhelbrede- lige.		Antal.		Helbrede- lige.		Uhelbrede- lige.		Helbrede- lige.	Uhelbrede- lige.	Mand- sjon.	Qvinde- sjon.		Af begge sjon.	Af Mand- sjon.	Af Qvin- desjon.	Af begge sjon.		
	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.											
Helgeland.....	3	6	3	2	1	4	1	6	1	1	1	5	5	2	1	1	4	1	5	5	5	5	9	15	14	19	12123	13693	25816	1:866	1:720 $\frac{2}{3}$	1:782 $\frac{1}{2}$			
Salten.....	2	1	1	1	1	1	3	2	3	2	1	1	3	1	1	1	2	1	3	3	5	2	3	4	8	6	8243	9106	17349	1:1030 $\frac{1}{2}$	1:1517 $\frac{2}{3}$	1:1025			
Vesteraalen.....	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	6	5073	5398	10471	1:5073	0:5398	1:10471			
Senjen.....	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1	4	2	5470	5732	11202	1:1367 $\frac{1}{2}$	1:2866	1:1867			
Trømsøe.....	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	5	4	7	5105	5472	10577	1:1276 $\frac{1}{2}$	1:781 $\frac{1}{2}$	1:961 $\frac{1}{2}$			
Finmarken.....	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	5	4	7	4327	4422	8749	1:721	1:737	1:729			
I hele Stiftet.....	8	12	6	6	2	6	8	11	8	4	7	7	9	7	2	2	7	5	12	10	12	10	16	28	37	40	40341	43823	84164	1:1090 $\frac{1}{2}$	1:1095 $\frac{1}{2}$	1:1093			

B. Sindssvages Antal og Sygdoms Art — i Stifter.

Sindssvage.	Agershuus Stift.						Christiansands Stift.						Bergens Stift.						Thronhjems Stift.						Nordlandenes og Finmarkens Amter.					
	Antal.		Helbredelige.		Uhelbredelige.		Antal.		Helbredelige.		Uhelbredelige.		Antal.		Helbredelige.		Uhelbredelige.		Antal.		Helbredelige.		Uhelbredelige.		Antal.		Helbredelige.		Uhelbredelige.	
	Mde.	Qde.	Mde.	Qde.	Mde.	Qde.	Mde.	Qde.	Mde.	Qde.	Mde.	Qde.	Mde.	Qde.	Mde.	Qde.	Mde.	Qde.	Mde.	Qde.	Mde.	Qde.	Mde.	Qde.	Mde.	Qde.	Mde.	Qde.	Mde.	Qde.
Maniaci.....	117	105	34	29	83	76	43	55	9	14	34	41	55	47	23	18	32	29	47	23	12	7	35	16	8	12	6	6	2	6
Melancholici.....	84	66	53	42	31	24	38	41	13	25	25	16	31	23	9	8	22	15	37	37	24	23	13	14	8	11	8	4	;	7
Dementes.....	66	67	23	26	43	41	32	34	16	9	16	25	26	32	8	7	18	25	35	33	11	16	24	17	9	7	2	2	7	5
Idiotæ.....	157	164	;	;	157	164	79	48	;	;	79	48	60	41	;	;	60	41	61	48	;	;	61	48	12	10	;	;	12	10
	424	402	110	97	314	305	192	178	38	48	154	130	172	143	40	33	132	110	180	141	47	46	133	95	37	40	16	12	21	28
	826		207		619		370		86		284		315		73		242		321		93		228		77		28		49	

C. Sindssvages Forhold til Folkemængden — i Stifter.

Stift.	Helbredelige.			Uhelbredelige.			Af begge Køn.			Folkemængde.			Forhold.		
	Mand: Køn.	Qvinde: Køn.	Af begge Køn.	Mand: Køn.	Qvinde: Køn.	Af begge Køn.	Mand: Køn.	Qvinde: Køn.	Af begge Køn.	Mandkøn.	Qvindekøn.	Af begge Køn.	Af Mandkøn.	Af Qvindekøn.	Af begge Køn.
Agershuus.....	110	97	207	314	305	619	424	402	826	220262	231306	451568	1 af 519 $\frac{1}{2}$	1 af 575 $\frac{1}{2}$	1 af 546 $\frac{2}{3}$
Christiansands.....	38	48	86	154	130	284	192	178	370	82231	87459	169690	1 af 428 $\frac{1}{3}$	1 af 491 $\frac{1}{3}$	1 af 458 $\frac{2}{3}$
Bergens.....	40	33	73	132	110	242	172	143	315	89219	94340	183559	1 af 518 $\frac{2}{3}$	1 af 659 $\frac{2}{3}$	1 af 582 $\frac{2}{3}$
Thronhjems.....	47	46	93	133	95	228	180	141	321	78980	83357	162337	1 af 439	1 af 591	1 af 505 $\frac{2}{3}$
Nordlandenes og Finmarkens Amter	16	12	28	21	28	49	37	40	77	40341	43823	84164	1 af 1090 $\frac{1}{2}$	1 af 1095 $\frac{1}{2}$	1 af 1093
I det hele Rige.....	251	236	487	754	668	1422	1005	904	1909	511,033	540,285	1,051,318	1 af 508 $\frac{1}{2}$	1 af 597 $\frac{1}{2}$	1 af 550 $\frac{1}{2}$

D. De Syges Alder af Aar — i Provstier.
1. Maniaci.

a. Agerhuus Stift.

Provstier.	0-5.		5-10.		10-15.		15-20.		20-25.		25-30.		30-40.		40-50.		50-60.		Over 60.		Ei opgivet.		Tilfammen.				
	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	
Christiania.....	:	:	:	:	1	:	1	:	:	1	1	:	2	2	2	1	:	:	:	:	10	7	:	:	:	:	
Drammen.....	:	:	1	:	:	:	:	:	1	:	:	:	2	2	2	1	:	:	1	:	3	4	:	:	:	:	
Kongsberg.....	:	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	2	2	:	:	1	2	2	:	2	5	7	:	:	:	:	
Farlsberg.....	:	:	:	:	:	:	2	1	2	1	:	3	4	4	1	2	:	1	2	1	:	11	13	:	:	:	:
Laurvig.....	:	:	:	:	1	:	:	:	:	1	:	1	1	:	:	1	1	1	:	1	2	3	3	:	:	:	:
Nedre Tellemarken....	:	:	:	:	1	:	1	2	1	:	1	4	2	1	1	1	1	1	3	4	3	:	:	7	8	:	:
Hadeland.....	:	:	:	:	:	:	:	:	:	1	1	1	1	1	1	1	1	3	4	3	:	:	7	8	:	:	
Toten og Valders....	:	:	:	:	3	1	3	:	:	3	:	1	3	1	1	:	1	:	1	:	11	7	:	:	:	:	
Gulbrandsdalen.....	:	:	:	:	1	:	1	1	:	1	:	2	3	3	3	:	4	2	1	:	7	14	:	:	:	:	
Hedemarken.....	:	:	1	:	1	:	:	1	:	:	:	2	3	1	2	1	1	3	:	10	5	:	:	:	:	:	
Osterdalen.....	:	:	:	:	:	:	1	1	:	:	:	3	2	1	1	1	:	1	:	5	5	:	:	:	:	:	
Øvre Rommerige.....	:	:	2	:	2	1	1	1	:	2	1	2	:	2	1	1	:	:	:	12	4	:	:	:	:	:	
Nedre Rommerige....	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	1	2	1	:	:	1	:	2	5	:	:	:	:	:	:	
Øvre Borgesyssel.....	:	:	:	:	:	:	:	:	:	2	:	1	1	2	:	2	2	:	1	:	6	3	:	:	:	:	
Mellem Borgesyssel..	:	:	:	:	:	:	:	:	:	1	:	1	1	2	:	2	2	:	1	:	6	1	:	:	:	:	
Vestre Borgesyssel....	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	2	1	1	1	:	1	1	:	1	:	6	1	:	:	:	:	
Nedre Borgesyssel....	:	:	:	2	1	:	:	1	1	:	1	2	1	2	:	1	1	:	1	:	4	10	:	:	:	:	
I hele Stiftet.....	:	:	4	2	7	6	8	6	7	6	12	5	33	27	19	16	7	22	19	12	1	3	117	105	:	:	

b. Christiansands Stift.

Provstier.	0-5.		5-10.		10-15.		15-20.		20-25.		25-30.		30-40.		40-50.		50-60.		Over 60.		Ei opgivet.		Tilfammen.			
	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.
Christiansand.....	:	:	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	2	1	:	1	:	1	:	2	4	:	:	:	:	:
Mandal.....	:	:	1	1	:	:	:	:	:	1	2	1	3	1	:	1	1	:	1	:	6	6	:	:	:	:
Lister.....	:	:	:	:	1	1	1	3	:	2	1	3	3	3	2	:	2	2	:	10	14	:	:	:	:	:
Dalerne.....	:	:	:	:	:	1	:	:	:	2	1	1	1	1	:	2	2	:	4	7	:	:	:	:	:	:
Tveddalen.....	:	:	1	2	:	:	:	1	:	:	:	:	2	:	:	:	:	:	2	4	:	:	:	:	:	:
Stavanger.....	:	:	:	:	:	:	:	:	1	:	1	1	:	:	:	:	:	1	3	:	1	3	:	:	:	:
Ryefylke.....	:	:	:	:	:	:	:	:	1	:	1	3	:	:	2	3	1	:	:	7	5	:	:	:	:	:
Karumsund.....	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Nedenæs.....	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	1	3	:	2	1	1	1	1	1	3	7	:	:	:	:	:
Naabygdelaugset.....	:	:	:	:	:	1	:	:	:	1	:	1	1	:	1	1	:	:	2	3	:	:	:	:	:	:
Øvre Tellemarken....	:	:	:	:	:	:	1	:	:	2	1	1	1	1	:	1	:	:	6	2	:	:	:	:	:	:
I hele Stiftet.....	:	:	1	3	1	1	3	3	5	2	8	9	12	8	13	10	5	4	6	4	43	55	:	:	:	:

c. Bergens Stift.

Provstier.	0-5.		5-10.		10-15.		15-20.		20-25.		25-30.		30-40.		40-50.		50-60.		Over 60.		Ei opgivet.		Tilfammen.			
	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.
Bergen.....	:	:	:	:	:	:	:	:	1	1	:	6	1	3	6	4	1	:	1	:	14	10	:	:	:	:
Nordhordlehn.....	:	:	:	:	:	:	:	:	:	1	1	:	:	1	1	:	1	:	1	:	3	2	:	:	:	:
Søndhordlehn.....	:	:	1	:	1	:	:	2	1	:	1	:	3	1	:	1	:	2	:	4	8	:	:	:	:	:
Hardanger og Voss...	:	:	:	:	:	:	1	1	1	1	:	1	1	:	2	3	:	2	:	9	4	:	:	:	:	:
Yttre Sogn.....	:	:	:	:	1	1	:	1	1	:	2	1	:	3	2	:	2	:	4	7	:	:	:	:	:	:
Indre Sogn.....	:	:	:	:	:	:	:	:	2	1	:	1	1	:	1	1	:	1	:	4	2	:	:	:	:	:
Søndfjord.....	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	:	1	:	3	1	1	1	2	1	:	8	3	:	:	:	:
Nordfjord.....	:	:	:	:	:	:	:	1	:	:	1	1	1	2	:	:	:	:	:	3	3	:	:	:	:	:
Nordre Søndmør.....	:	:	:	:	:	:	:	:	1	1	:	2	:	:	:	:	:	1	:	3	2	:	:	:	:	:
Søndre Søndmør....	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	3	1	1	:	2	2	:	3	6	:	:	:	:
I hele Stiftet.....	:	:	1	:	3	1	1	1	7	4	3	2	15	7	8	17	9	5	8	10	55	47	:	:	:	:

d. Throndhjems Stift.

Provstier.	0-5.		5-10.		10-15.		15-20.		20-25.		25-30.		30-40.		40-50.		50-60.		Over 60.		Ei opgivet.		Tilfammen.			
	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.
Throndhjem.....	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	3	2	:	:	:	1	1	:	4	3	:	:	:	:
Dalerne.....	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	1	1	3	:	2	1	:	1	:	8	1	:	:	:	:
Indherred.....	1	:	:	:	2	:	1	1	1	3	1	1	2	:	1	2	3	1	:	16	9	:	:	:	:	:
Nummedal.....	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	1	1	:	:	:	1	:	2	1	:	:	:	:	:
Fosen.....	:	:	:	:	2	1	:	1	:	:	:	2	:	:	:	:	:	:	:	4	2	:	:	:	:	:
Nordmør.....	:	:	1	:	1	1	:	:	:	:	2	:	2	6	:	1	2	:	11	5	:	:	:	:	:	:
Romsdalen.....	:	:	:	:	1	:	:	:	1	:	1	:	1	:	:	:	:	:	2	2	:	:	:	:	:	:
I hele Stiftet.....	1	:	1	:	4	3	3	2	1	1	4	1	10	5	7	2	9	2	6	7	1	:	47	23	:	:

e. Nordlandenes og Finmarkens Amter.

Provstier.	0-5.		5-10.		10-15.		15-20.		20-25.		25-30.		30-40.		40-50.		50-60.		Over 60.		Ei opgivet.		Tilfammen.			
	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.	Wde.	Dde.
Helgeland.....	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	1	1	1	:	:	2	:	:	4	:	3	6	:	:	:	:
Salten.....	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	2	1	:	:	:	:	:	:	2	1	:	:	:	:
Vesteraalen.....	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Tenjen.....	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	1	1	:	:	:	:	:	:	:	:	1	1	:	:	:	:
Tromsøe.....	:	:	:	:	:	:	:	:	:	1	:	:	1	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Finmarken.....	:	:	:	:	:	:	:	:	1	1	:	:	1	:	:	:	:	:	:	:	2	1	:	:	:	:
I hele Stiftet.....	:	:	:	:	:	:	:	:	1	2	1	2	1	2	3	2	2	:	4	:	8	12	:	:	:	:

D. De Syges Alder af Aar — i Provstier.

2. Melancholici.

a. Agerøhus Stift.

Provstier.	0-5.		5-10.		10-15.		15-20.		20-25.		25-30.		30-40.		40-50.		50-60.		Over 60.		Ii opgivet.		Tilsammen.	
	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.
Christiania.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Drammen.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Rongsberg.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Farlsberg.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Laurvig.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Nedre Tellemarken....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Hadeland.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Toten og Valdres....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Guldbrandsdalen.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Hedemarken.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Østerdalen.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Øvre Rommerige.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Nedre Rommerige.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Øvre Borgesyssel.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Nellem Borgesyssel..	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Vestre Borgesyssel....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Nedre Borgesyssel....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
I hele Stiftet.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

b. Christiansands Stift.

Provstier.	0-5.		5-10.		10-15.		15-20.		20-25.		25-30.		30-40.		40-50.		50-60.		Over 60.		Ii opgivet.		Tilsammen.	
	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.
Christiansand.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Mandal.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Lister.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Dalerne.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Jedderen.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Stavanger.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Ryefylke.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Karmsund.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Nedenæs.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Raabgdelaget.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Øvre Tellemarken....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
I hele Stiftet.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

c. Bergens Stift.

Provstier.	0-5.		5-10.		10-15.		15-20.		20-25.		25-30.		30-40.		40-50.		50-60.		Over 60.		Ii opgivet.		Tilsammen.	
	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.
Bergen.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Nordhordlehn.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Søndhordlehn.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Hardanger og Voss..	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Ytre Sogn.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Indre Sogn.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Søndfjord.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Nordfjord.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Nordre Søndmør....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Søndre Søndmør....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
I hele Stiftet.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

d. Throndhjems Stift.

Provstier.	0-5.		5-10.		10-15.		15-20.		20-25.		25-30.		30-40.		40-50.		50-60.		Over 60.		Ii opgivet.		Tilsammen.	
	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.
Throndhjem.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Dalerne.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Indherred.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Rummedal.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Fosen.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Nordmør.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Romsdalen.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
I hele Stiftet.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

e. Nordlandenes og Finmarkens Amter.

Provstier.	0-5.		5-10.		10-15.		15-20.		20-25.		25-30.		30-40.		40-50.		50-60.		Over 60.		Ii opgivet.		Tilsammen.	
	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.	Mdf.	Ddf.
Helgeland.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Salten.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Vesteraalen.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Senjen.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Tromsø.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Finmarken.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
I hele Stiftet.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

D. De Syges Alder af Kar — i Provstier.

4. Idiota.

a. Agerhuus Stift.

Provstier.	0-5.		5-10.		10-15.		15-20.		20-25.		25-30.		30-40.		40-50.		50-60.		Over 60.		Ei opgivet.		Tilsammen.		
	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.
Christiania.....	:	:	1	1	2	2	:	1	:	1	:	1	:	2	:	1	:	:	:	:	:	:	:	4	9
Drammen.....	:	:	1	:	2	:	1	1	2	1	1	:	1	:	2	:	1	:	:	:	:	:	:	7	7
Rongsberg.....	:	:	2	1	1	3	2	4	4	2	1	3	1	7	1	2	:	3	1	2	:	:	:	13	27
Farsberg.....	:	:	2	2	6	1	2	2	2	1	1	2	1	2	1	:	1	1	:	:	:	:	:	16	11
Laurvig.....	:	:	:	:	1	:	4	2	:	:	2	1	3	1	:	3	:	:	:	:	:	:	:	10	7
Nedre Tellemarken....	:	:	:	1	1	:	1	1	1	1	1	2	2	2	1	3	1	:	:	:	:	:	:	3	8
Hadeland.....	:	:	:	1	1	:	1	1	2	6	2	:	2	1	3	1	1	:	:	2	:	:	:	11	11
Toten og Valdres....	1	:	1	:	2	2	2	5	2	:	2	:	3	1	2	1	1	3	1	:	1	:	:	18	12
Guldbrandsdalen.....	:	:	1	1	3	2	5	1	:	2	:	5	2	3	5	2	1	:	2	2	:	:	:	19	18
Hedemarken.....	1	:	1	1	1	1	:	:	2	:	2	1	1	2	3	1	1	:	:	:	:	:	:	7	11
Østerdalen.....	:	:	1	1	:	:	1	1	:	:	:	:	3	:	1	:	:	:	2	2	:	:	:	8	4
Øvre Rommerige.....	:	:	2	1	2	4	2	2	5	5	:	1	2	1	:	:	1	1	:	:	:	:	:	14	15
Nedre Rommerige....	:	:	2	:	2	:	1	:	:	2	1	:	1	1	:	1	:	1	:	:	:	:	:	8	3
Øvre Borgesyssel....	:	:	1	:	2	2	:	:	1	:	:	1	1	1	1	:	:	:	:	:	:	:	:	3	4
Mellem Borgesyssel..	:	:	1	:	2	2	3	1	2	1	3	:	:	1	2	:	:	:	:	:	:	:	:	6	12
Vestre Borgesyssel...	:	:	1	1	:	:	:	:	:	:	:	2	1	:	1	:	:	:	:	:	:	:	:	3	3
Nedre Borgesyssel....	:	:	:	1	2	1	1	1	:	:	2	:	:	1	:	:	:	:	:	:	:	:	:	7	2
I hele Stiftet.....	2	:	17	11	24	20	23	25	19	28	12	20	26	24	16	16	9	10	9	9	:	1	157	164	

b. Christiansands Stift.

Provstier.	0-5.		5-10.		10-15.		15-20.		20-25.		25-30.		30-40.		40-50.		50-60.		Over 60.		Ei opgivet.		Tilsammen.		
	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.
Christiansand.....	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	1	1	:	:	1	:	:	:	:	:	:	:	1	3	
Mandal.....	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	1	:
Lister.....	:	:	1	:	2	:	4	1	4	2	5	:	1	2	3	3	2	1	2	:	:	:	21	12	
Dalerne.....	:	:	:	:	:	:	1	:	1	1	:	1	3	1	1	1	1	:	:	:	:	:	6	4	
Jedderen.....	1	1	:	2	1	2	:	3	1	1	3	1	3	:	1	1	:	1	:	:	:	:	12	10	
Stavanger.....	:	:	1	:	1	:	:	:	:	:	1	1	2	:	1	:	:	:	:	:	:	:	3	4	
Nyefylke.....	:	:	1	:	:	:	1	2	:	:	:	1	1	:	:	:	:	1	2	:	:	:	4	5	
Karmsund.....	:	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	3	:	1	:	:	1	1	:	:	:	:	5	2	
Nedenæs.....	:	:	1	:	1	1	:	1	1	:	1	:	3	4	1	1	:	:	:	:	:	:	9	6	
Naabygdelauget.....	:	:	1	:	:	:	:	:	1	:	1	:	1	1	:	1	1	:	:	:	:	:	4	2	
Øvre Tellemarken....	:	:	1	:	3	:	1	:	:	:	3	:	2	1	:	2	:	:	:	:	:	:	13	:	
I hele Stiftet.....	1	:	7	:	9	2	8	6	9	5	12	5	12	12	12	8	6	5	4	4	:	:	79	48	

c. Bergens Stift.

Provstier.	0-5.		5-10.		10-15.		15-20.		20-25.		25-30.		30-40.		40-50.		50-60.		Over 60.		Ei opgivet.		Tilsammen.		
	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.
Bergen.....	:	:	:	1	:	:	:	1	:	1	:	1	:	1	:	:	:	1	:	:	:	:	2	2	
Nordhordlehn.....	:	:	1	:	:	:	2	1	1	:	1	:	1	:	1	:	1	:	1	:	1	:	1	2	2
Søndhordlehn.....	:	:	:	1	2	3	1	3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	15	9
Hardanger og Bofs... Ytre Sogn.....	:	:	:	:	1	2	1	1	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	8	7
Indre Sogn.....	:	:	1	1	1	:	2	1	1	:	:	:	2	1	1	:	:	1	:	:	:	:	4	4	
Søndfjord.....	:	:	:	:	:	:	1	:	2	2	:	:	1	1	1	:	2	:	:	:	:	:	4	4	
Nordfjord.....	:	:	2	1	1	:	2	1	2	1	1	:	2	:	1	:	1	:	:	:	:	:	10	3	
Nordre Søndmoer....	:	:	2	1	1	:	:	1	2	:	:	1	1	2	:	:	:	:	:	:	:	:	3	4	
Søndre Søndmoer...	:	:	:	1	:	:	:	1	1	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	1	2	
I hele Stiftet.....	:	:	7	5	5	5	11	8	16	7	5	4	4	5	2	1	2	3	7	1	1	2	60	41	

d. Throndhjems Stift.

Provstier.	0-5.		5-10.		10-15.		15-20.		20-25.		25-30.		30-40.		40-50.		50-60.		Over 60.		Ei opgivet.		Tilsammen.		
	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.
Throndhjem.....	:	:	:	:	:	:	:	2	:	2	:	:	1	1	:	:	:	:	:	:	:	:	5	1	
Dalerne.....	:	:	:	:	3	3	1	5	:	2	2	2	3	1	1	2	:	:	:	:	:	:	10	15	
Indherred.....	2	:	:	:	:	2	1	2	5	:	1	1	3	3	2	2	1	1	1	3	:	1	16	15	
Rummedal.....	:	:	:	1	:	:	:	:	:	:	1	1	1	1	2	2	:	:	:	:	:	:	4	5	
Fosen.....	:	:	:	1	1	1	2	:	1	2	2	:	1	:	1	:	:	:	:	:	:	:	7	3	
Nordmoer.....	:	:	:	1	1	:	1	:	4	1	3	3	4	1	1	1	1	:	1	:	:	14	8		
Romsdalen.....	:	:	:	1	:	:	:	:	2	:	:	:	2	:	:	:	:	:	1	:	:	:	5	1	
I hele Stiftet.....	2	:	:	3	5	6	5	7	14	5	11	7	13	7	7	7	2	1	2	4	:	1	61	48	

e. Nordlandenes og Finmarkens Amter.

Provstier.	0-5.		5-10.		10-15.		15-20.		20-25.		25-30.		30-40.		40-50.		50-60.		Over 60.		Ei opgivet.		Tilsammen.		
	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.	Dde.	Mde.
Helgeland.....	:	:	1	:	:	:	1	:	1	1	2	2	:	2	:	:	:	:	:	:	:	:	5	5	
Salten.....	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	2	:	1	:	:	:	:	:	:	:	:	:	3	:	
Vesteraalen.....	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	1	:	
Senjen.....	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	1	:	
Tromsøe.....	:	:	:	:	:	:	1	:	1	:	:	:	2	:	:	:	:	:	:	:	:	:	1	2	
Finmarken.....	:	:	:	:	:	:	1	:	2	:	:	:	1	:	:	:	:	:	:	:	:	:	4	:	
I hele Stiftet.....	:	:	1	:	1	:	3	:	4	1	2	4	1	5	:	:	:	:	:	:	:	:	12	10	

E. De Syges Alder af Aar — i Stifter.

Stift.	0—5.		5—10.		10—15.		15—20.		20—25.		25—30.		30—40.		40—50.		50—60.		Over 60.		Ei opgivet.		Tilsammen.		Af begge Køn.	
	Mdf.	Qdf.	Mdf.	Qdf.	Mdf.	Qdf.	Mdf.	Qdf.	Mdf.	Qdf.	Mdf.	Qdf.	Mdf.	Qdf.	Mdf.	Qdf.	Mdf.	Qdf.	Mdf.	Qdf.	Mdf.	Qdf.	Mdf.	Qdf.		
Maniaci.																										
Agershuus.....	1	1	4	2	7	6	8	6	7	6	12	5	33	27	19	16	7	22	19	12	1	3	147	105	222	
Christiansands.....	1	1	1	3	1	1	1	3	3	5	2	8	12	8	13	10	5	4	6	4	1	43	55	98		
Bergens.....	1	1	1	1	3	1	1	1	7	4	3	2	15	7	8	17	9	5	8	10	1	55	47	102		
Thronhjems.....	1	1	1	1	4	3	3	2	1	1	4	1	10	5	7	2	9	2	6	7	1	47	23	70		
Nordlandenes og Finnmarkens Amter	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1	2	3	2	2	1	4	1	1	8	12	20		
I det hele Rige.....	1	1	7	5	15	10	13	12	19	18	22	18	68	53	45	50	37	34	37	39	6	3	270	242	512	
Melancholici.																										
Agershuus.....	1	1	1	1	1	1	1	1	4	2	6	7	22	10	17	13	21	14	13	17	1	2	84	66	150	
Christiansands.....	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	2	5	7	11	6	7	15	8	8	6	1	38	41	79		
Bergens.....	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1	5	2	2	4	9	6	11	8	1	31	23	54		
Thronhjems.....	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	3	5	8	7	10	4	6	11	9	1	1	37	37	74		
Nordlandenes og Finnmarkens Amter	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	5	2	1	2	3	1	2	1	8	11	19		
I det hele Rige.....	1	1	1	1	1	1	2	3	6	6	13	18	45	35	35	35	51	37	44	42	2	2	198	178	376	
Dementes.																										
Agershuus.....	1	1	2	1	1	1	6	4	5	9	9	6	14	13	16	18	8	6	6	10	1	1	66	67	133	
Christiansands.....	1	1	1	1	1	1	2	1	3	1	4	1	6	7	8	8	7	6	1	10	1	32	34	66		
Bergens.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	2	13	3	2	7	2	7	3	9	1	26	32	58		
Thronhjems.....	1	1	3	1	1	1	3	2	3	1	5	4	10	8	5	3	2	6	4	10	1	35	33	68		
Nordlandenes og Finnmarkens Amter	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	2	1	2	2	2	1	1	2	1	9	7	16		
I det hele Rige.....	1	1	6	1	2	3	12	8	14	13	20	12	45	32	33	38	21	25	14	41	1	1	168	173	341	
Idiotæ.																										
Agershuus.....	2	1	17	11	24	20	23	25	19	28	12	20	26	24	16	16	9	10	9	9	1	1	157	164	321	
Christiansands.....	1	1	7	5	9	2	8	6	9	5	12	5	12	12	12	8	6	5	4	4	1	79	48	127		
Bergens.....	1	1	7	5	5	5	11	8	16	7	5	4	4	5	2	1	2	3	7	1	1	60	41	101		
Thronhjems.....	2	1	1	3	5	6	5	7	14	5	11	7	13	7	7	7	2	1	2	4	1	61	48	109		
Nordlandenes og Finnmarkens Amter	1	1	1	1	1	3	1	1	4	1	2	4	1	5	1	1	1	1	1	1	1	12	10	22		
I det hele Rige.....	4	1	32	19	44	33	50	46	62	46	42	40	56	53	37	32	19	19	22	18	1	4	369	311	680	

G. Sygdommens Varighed af Aar — i Stifter.

Stift.	0—1.		1—3.		3—5.		5—10.		10—15.		15—20.		20—30.		30—40.		40—50.		50—60.		Over 60.		Ei opgivet.		Tilsammen.		Af begge Køn.
	Mdf.	Qdf.	Mdf.	Qdf.	Mdf.	Qdf.	Mdf.	Qdf.	Mdf.	Qdf.	Mdf.	Qdf.	Mdf.	Qdf.	Mdf.	Qdf.	Mdf.	Qdf.	Mdf.	Qdf.	Mdf.	Qdf.	Mdf.	Qdf.	Mdf.	Qdf.	
Maniaci.																											
Agershuus.....	3	1	9	9	9	12	22	13	15	15	13	11	16	13	9	11	6	3	:	4	:	1	15	13	147	105	222
Christiansands.....	:	2	:	2	5	2	5	11	5	6	5	5	10	8	2	6	3	2	4	1	:	4	10	43	55	98	
Bergens.....	6	2	3	3	4	3	7	6	6	11	2	3	8	5	6	4	1	3	2	1	:	9	6	55	47	102	
Thronhjems.....	4	1	5	:	1	2	5	4	8	3	5	1	8	4	6	:	:	:	:	:	:	:	5	8	47	23	70
Nordlandenes og Finnmarkens Amter	:	:	:	1	2	1	3	3	2	1	1	3	:	1	:	2	:	:	:	:	:	:	:	8	12	20	
I det hele Rige.....	13	5	17	15	21	20	42	37	36	36	26	23	42	31	23	23	10	8	6	6	1	1	33	37	270	242	512
Melancholici.																											
Agershuus.....	7	6	10	17	16	8	14	5	9	9	10	4	6	4	3	3	2	1	:	:	:	7	9	84	66	150	
Christiansands.....	:	2	4	3	2	6	4	8	7	8	5	3	8	7	4	2	:	:	1	:	:	3	1	38	41	79	
Bergens.....	1	2	3	1	1	2	6	4	5	6	3	2	11	3	:	1	1	1	:	1	:	1	2	37	37	74	
Thronhjems.....	8	5	4	3	6	6	11	8	3	8	:	:	1	3	2	2	:	:	:	:	:	:	:	8	11	19	
Nordlandenes og Finnmarkens Amter	:	2	1	:	:	1	5	1	2	1	:	1	:	3	:	1	:	:	:	:	:	:	:	8	11	19	
I det hele Rige.....	16	17	22	24	25	23	40	26	26	32	18	10	26	20	9	9	3	2	1	2	1	1	11	12	198	178	376
Dementes.																											
Agershuus.....	4	9	4	6	5	6	13	6	8	4	10	9	10	8	4	2	2	4	:	:	:	6	13	66	67	133	
Christiansands.....	2	:	7	:	2	4	4	5	6	5	:	5	7	9	2	5	:	:	:	:	:	2	1	32	34	66	
Bergens.....	1	:	:	:	4	3	4	7	3	5	5	1	4	7	2	3	:	1	1	3	:	2	2	26	32	58	
Thronhjems.....	1	:	4	2	5	2	5	13	5	7	6	1	4	3	2	3	:	:	1	:	:	2	2	35	33	68	
Nordlandenes og Finnmarkens Amter	1	:	1	:	:	:	1	3	:	2	1	:	2	:	2	1	:	:	:	:	:	1	1	9	7	16	
I det hele Rige.....	9	9	16	8	16	15	27	34	22	23	22	16	27	27	12	14	2	5	2	3	:	1	13	18	168	173	341

K. Sygdommens Aarsager, sammenlignede.

Aarsager.	Maniaci.				Melancholici.				Dementes.				Sindsbøge af alle tre Arter.			
	Mand: Kjøn.	Qvinde: Kjøn.	Af begge Kjøn.	Forhold.	Mand: Kjøn.	Qvinde: Kjøn.	Af begge Kjøn.	Forhold.	Mand: Kjøn.	Qvinde: Kjøn.	Af begge Kjøn.	Forhold.	Mand: Kjøn.	Qvinde: Kjøn.	Af begge Kjøn.	Forhold.
1. Physiske:																
Arveligt Anlæg.....	12	10	22	1: 8	8	6	14	1: 16	6	5	11	1: 15	26	21	47	1: 12
Barselseng.....	;	6	6	1: 31	;	3	3	1: 74	;	7	7	1: 23	;	16	16	1: 36
Epilepsie.....	;	1	1	1: 185	;	;	;	;	;	;	;	;	;	1	1	1: 569
Apoplexie.....	1	;	1	1: 185	1	;	1	1: 222	4	3	7	1: 23	6	3	9	1: 63
Feber.....	1	;	1	1: 185	5	2	7	1: 32	12	5	17	1: 10	18	7	25	1: 23
Slag paa Hovedet.....	2	1	3	1: 62	2	2	4	1: 55	7	2	9	1: 18	11	5	16	1: 36
Vand i Hjernen.....	;	;	;	;	;	;	;	;	1	;	1	1: 162	1	;	1	1: 569
Byld i Hjernen.....	;	;	;	;	;	;	;	;	1	;	1	1: 162	1	;	1	1: 569
Forkjølelse.....	2	;	2	1: 92	3	;	3	1: 74	1	2	3	1: 54	6	2	8	1: 71
Engelsk Syge.....	;	1	1	1: 185	;	;	;	;	;	;	;	;	;	1	1	1: 569
Nervesvækkelse.....	1	1	2	1: 92	3	5	8	1: 28	2	;	2	1: 81	6	6	12	1: 47
Hysterie.....	;	;	;	;	;	5	5	1: 44	;	1	1	1: 162	;	6	6	1: 95
Udsævelser.....	2	1	3	1: 62	1	;	1	1: 222	2	1	3	1: 54	5	2	7	1: 81
Drif.....	10	1	11	1: 17	10	;	10	1: 22	4	;	4	1: 40	24	1	25	1: 23
Dnanie.....	2	;	2	1: 92	1	;	1	1: 222	7	;	7	1: 23	10	;	10	1: 57
	33	22	55		34	23	57		47	26	73		114	71	185	
2. Psychiske:																
Forsømt Opdragelse.....	;	;	;	;	;	;	;	;	;	1	1	1: 162	;	1	1	1: 569
Streng Behandling.....	2	1	3	1: 62	2	2	4	1: 55	3	1	4	1: 40	7	4	11	1: 52
Feilsaget Haab.....	4	2	6	1: 31	1	;	1	1: 222	;	1	1	1: 162	5	3	8	1: 71
Haabløs Kjærlighed.....	13	34	47	1: 4	11	29	40	1: 6	5	21	26	1: 6	29	84	113	1: 5
Ulykkelig Egetskab.....	1	5	6	1: 31	1	2	3	1: 74	;	1	1	1: 162	2	8	10	1: 57
Jalousie.....	2	2	4	1: 46	1	3	4	1: 55	1	2	3	1: 54	4	7	11	1: 52
Sorg.....	6	7	13	1: 14	33	18	51	1: 4	7	15	22	1: 7	46	40	86	1: 7
Stræk.....	18	13	31	1: 6	8	5	13	1: 17	10	10	20	1: 8	36	28	64	1: 9
Religionsføermerie.....	6	3	9	1: 21	6	12	18	1: 12	1	;	1	1: 162	13	15	28	1: 20
Samvittighedsstrupler....	2	2	4	1: 46	9	3	12	1: 18	1	1	2	1: 81	12	6	18	1: 32
Krænket Vrefølelse.....	2	;	2	1: 92	3	2	5	1: 44	2	;	2	1: 81	7	2	9	1: 63
Doverdren Studering....	;	;	;	;	4	2	6	1: 37	1	;	1	1: 162	5	2	7	1: 81
Urrighed.....	1	4	5	1: 37	2	6	8	1: 28	2	3	5	1: 32	5	13	18	1: 32
Psychiske.....	57	73	130		81	84	165		33	56	89		171	213	384	
Physiske.....	33	22	55		34	23	57		47	26	73		114	71	185	
Tilsammen.....	90	95	185		115	107	222		80	82	162		285	284	569	

M. Epileptiske og af Læger Behandlede — i Stifter.

Stift.	Maniaci.					Melancholici.					Dementes.					Idiotæ.				
	Epileptiske.		Behandlede af Læge.		Antallet af Maniaci.	Epileptiske.		Behandlede af Læge.		Antallet af Melancholici.	Epileptiske.		Behandlede af Læge.		Antallet af Dementes.	Epileptiske.		Behandlede af Læge.		Antallet af Idiotæ.
	Mdf.	Qdf.	Af begge Køn.		Mdf.	Qdf.	Mdf.	Qdf.	Af begge Køn.		Mdf.	Qdf.	Af begge Køn.		Mdf.	Qdf.	Af begge Køn.		Mdf.	Qdf.
Agershuus.....	29	22	35	117	105	6	6	31	84	66	12	12	29	66	67	22	34	12	157	164
Christiansands.....	5	10	12	43	55	1	1	2	38	41	1	3	6	32	34	9	3	3	79	48
Bergens.....	9	7	33	55	47	3	1	11	31	23	2	2	14	26	32	8	3	5	60	41
Thronhjems.....	9	3	14	47	23	2	1	8	37	37	7	2	21	35	33	6	3	7	61	48
Nordlandenes og Finnmarkens Amter	1	1	1	8	12	1	1	3	8	11	1	1	1	9	7	1	1	1	12	10
I det hele Rige.....	53	42	94	270	242	12	8	55	198	178	22	20	71	168	173	45	43	27	369	311

N. Præstegjæld, for hvilke Indberetninger mangle, eller i hvilke ingen Sinds svage skulle findes.

Indberetninger mangle fra	Folkemængde.			Sinds svage.		Folkemængde.			Sinds svage.		Folkemængde.			Sinds svage.
	Stæder.	Landdistricter.	Stift.			Stæder.	Landdistricter.	Stift.			Stæder.	Landdistricter.	Stift.	
a. Bergens Stift.				6	b. Christiansands Stift.						d. Thronhjems Stift.			
1. Hofanger, Nordhordlehns Proovstie.....	2968	2968			15. Hvidese, Øvre Tellemarkens.....	2990		31. Meelhuus, Dalernes.....			3941	83583	87524	164
b. Nordlandenes og Finnmarkens Amter.					16. Moland, ligeledes.....	1419		32. Næsset, Romsdalens.....				4595		
2. Lebesbye, Finnmarkens.....	892	892			17. Østre Moland, Nedenss's.....	4215	18922	33. Ørlandet, Fosens.....				2275	12648	24
I følgende Præstegjæld skulle ingen Sinds svage findes:					18. Holme, Mandals.....	2964		34. Aassjorden, ligeledes.....				4106		
a. Agershuus Stift.					19. Øvre Qvinnedal, Eifers.....	2599		e. Nordlandenes og Finnmarkens Amter.				1672		
3. Hvalerne, Nedre Borgeshysfels Proovstie.....	997			20. Torvestad, Karmfunds.....	2031		35. Øfoten, Saltens.....				2033			
4. Aas, Øvre Borgeshysfels.....	2283			21. Augvaldnæs, ligeledes.....	2704		36. Golden, ligeledes.....				2083			
5. Hæland, Nedre Kommeriges.....	3983			c. Bergens Stift.							1732			
6. Hof, Øvre Kommeriges.....	6822			22. Hospitalets Menighed og Aarstad, Bergens Stiftsprovstie.....	271	329	37. Stegen, ligeledes.....				1394			
7. Gjerdrum, ligeledes.....	1603			23. St. Mariæ Lydske Kirke, ligeledes.....			38. Hammerø, ligeledes.....				1664			
8. Bang, Hedemarkens.....	6173	43971	81	24. Fjeldberg, Søndhordlehns Proovstie.....		3182	39. Baagen, Vesteraalens og Fosodens.....				1136			
9. Slidre, Totens og Valdres's.....	4109			25. Dus, ligeledes.....		4694	40. Borge, ligeledes.....				1227			
10. Nordre Durdal, ligeledes.....	3695			26. Hafsloe, Indre Sogns.....		2479	41. Buxnæs, ligeledes.....				927	21608	19	
11. Sigdal, Kongsbergs.....	5033			27. Indvigen, Nordfjords.....		4468	42. Flakstad, ligeledes.....				338			
12. Brunlaugnæs, Laurvigs.....	2807			28. Vigøer og Østense, Hardangers.....		2023	43. Værvø, ligeledes.....				2712			
13. Kragerøe Stad med Annexet Sannikedal.....	1416	2796		29. Strandens, Nordre Søndmørs.....		1727	44. Hæsel, ligeledes.....				878			
14. Skien.....	2254			30. Vandelsen, Søndre Søndmørs.....		1598	45. Ørnæs, ligeledes.....				753			
	3670	44161	47831				46. Øverberg, ligeledes.....				487			
							47. Berg, Senjens.....				1617			
							48. Tranøe, ligeledes.....				1954			
							49. Karlsøe, Tromsøes.....				673			
							50. Loppen, Finnmarkens.....							
							Summa.....				3941	117839	121780	207

L. Epileptiske og af Læger Behandlede — i Provstier.

c. Bergens Stift.

a. Agerhuus Stift.

Provstier.	Maniaci.			Melancholici.			Dementes.			Idiotæ.			Antallet af Sindsvage.	
	Epileptiske.		Behandlede af Læge.	Epileptiske.		Behandlede af Læge.	Epileptiske.		Behandlede af Læge.	Epileptiske.		Behandlede af Læge.	Mdf.	Ddf.
	Mdf.	Ddf.		Mdf.	Ddf.		Mdf.	Ddf.		Mdf.	Ddf.			
Christiania.....	2	2	7	2	1	10	1	1	9	2	3	32	31	
Drammen.....	1	1	4	1	1	2	1	1	2	6	11	17	16	
Rongsberg.....	1	2	1	1	6	3	1	5	1	1	1	31	53	
Jarlsberg.....	2	1	8	1	1	5	1	1	1	3	8	40	39	
Laurvig.....	1	1	2	1	1	3	1	1	1	1	1	18	17	
Nedre Tellemarken.....	2	3	1	1	2	1	1	3	1	1	1	27	22	
Hadeland.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	24	24	
Toten og Balbers.....	8	5	1	1	1	1	1	1	1	1	1	37	25	
Gulbrandsdalen.....	1	2	1	1	1	1	1	2	3	1	2	25	23	
Hedemarken.....	1	1	5	1	1	1	1	1	1	1	1	18	14	
Osterdalen.....	2	2	2	1	1	2	1	1	1	5	1	46	33	
Dore Rommerige.....	6	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	12	10	
Nedre Rommerige.....	1	2	1	1	3	1	1	1	1	4	1	17	7	
Dore Borgesyssel.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	18	18	
Nellem Borgesyssel.....	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	12	10	
Vestre Borgesyssel.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	15	16	
Nedre Borgesyssel.....	1	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	424	402	
I hele Stiftet.....	29	22	35	6	6	31	12	12	29	22	34	12		

b. Christiansands Stift.

Provstier.	Maniaci.			Melancholici.			Dementes.			Idiotæ.			Antallet af Sindsvage.	
	Epileptiske.		Behandlede af Læge.	Epileptiske.		Behandlede af Læge.	Epileptiske.		Behandlede af Læge.	Epileptiske.		Behandlede af Læge.	Mdf.	Ddf.
	Mdf.	Ddf.		Mdf.	Ddf.		Mdf.	Ddf.		Mdf.	Ddf.			
Christiansand.....	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	9	10	
Mandal.....	1	1	4	1	1	1	1	1	1	1	1	9	7	
Lister.....	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	47	47	
Dalerne.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	18	24	
Tedderen.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	22	21	
Stavanger.....	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	15	15	
Nyefylke.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	16	14	
Karmsund.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	5	2	
Nedenæs.....	1	2	3	1	1	1	1	1	1	1	1	16	21	
Naabygdelauget.....	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10	8	
Dore Tellemarken.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	25	9	
I hele Stiftet.....	5	10	12	1	1	2	1	3	6	9	3	3	192	178

e. Nordlandenes og Finmarkens Amter.

Provstier.	Maniaci.			Melancholici.			Dementes.			Idiotæ.			Antallet af Sindsvage.	
	Epileptiske.		Behandlede af Læge.	Epileptiske.		Behandlede af Læge.	Epileptiske.		Behandlede af Læge.	Epileptiske.		Behandlede af Læge.	Mdf.	Ddf.
	Mdf.	Ddf.		Mdf.	Ddf.		Mdf.	Ddf.		Mdf.	Ddf.			
Helgeland.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	14	19	
Salten.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	8	6	
Vesteraalen.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	4	2	
Senjen.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	4	7	
Tromsøe.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	6	6	
Finmarken.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	37	40	
I hele Stiftet.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1			

O. Antallet af Sindssvage i Kjøbstæder og Ladestæder.

Stædernes Navne.	Folkemængde.			Maniaci.		Melancholici.		Dementes.		Idiotæ.		Tilsammen.		Af begge Køn.
	Mandkøn.	Qvindkøn.	Af begge Køn.	Mandkøn.	Qvindkøn.	Mandkøn.	Qvindkøn.	Mandkøn.	Qvindkøn.	Mandkøn.	Qvindkøn.	Mandkøn.	Qvindkøn.	
1. Frederikshald.....	2297	2315	4612	1	1	1	1	1	1	3	1	4	2	6
2. Frederikshad.....	1355	1235	2590	2	2	1	1	1	1	2	1	5	5	10
3. Moss.....	1388	1475	2863	2	1	1	1	1	1	1	1	3	3	6
4. Soon.....	202	215	417	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2
5. Hølen.....	62	82	144	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2
6. Drobak.....	527	644	1171	1	1	3	2	1	1	2	4	4	2	6
7. Christiania.....	9713	9348	19061	7	3	9	3	5	2	2	4	23	12	35
8. Drammen.....	3275	3658	6933	2	1	2	1	1	1	1	1	4	1	5
9. Rongsberg.....	1635	2056	3691	1	2	3	4	2	2	1	2	6	10	16
10. Holmestrand.....	700	762	1462	1	4	1	2	1	1	1	1	1	7	8
11. Tønsberg.....	868	1039	1907	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1	3
12. Nasgaardstrand.....	163	224	387	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2
13. Sandefjord.....	252	344	596	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2
14. Laurvig.....	1459	1647	3106	1	2	1	1	1	3	1	1	3	6	9
15. Skien.....	1004	1250	2254	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2
16. Vørsgrund.....	722	859	1581	1	1	1	1	2	1	1	1	2	1	3
17. Brevig.....	523	543	1066	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2
18. Stathelle.....	110	108	218	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2
19. Langesund.....	251	277	528	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2
20. Osbakken.....	303	360	663	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2
21. Kragerø.....	618	798	1416	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	3
22. Østerrisøer.....	789	851	1640	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	3
23. Tvedestrand.....	144	171	315	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2
24. Arendal.....	845	1066	1911	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2
25. Grimstad.....	195	242	437	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2
26. Lillesand.....	129	135	264	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2
27. Christiansand.....	3532	3954	7486	1	3	3	2	1	1	1	2	5	7	12
28. Mandal.....	925	1125	2050	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	4
29. Farsund.....	387	418	805	1	1	1	1	2	1	1	1	3	2	5
30. Flekkefjord.....	341	457	798	3	1	3	2	1	2	1	1	6	5	11
31. Sogndal.....	86	122	208	1	1	1	3	1	1	1	1	2	5	7
32. Egersund.....	344	434	778	1	1	1	4	1	1	1	1	2	5	7
33. Stavanger.....	1727	2050	3777	1	2	3	3	3	3	2	4	9	12	21
34. Bergen.....	9890	10954	20844	7	7	2	1	5	4	2	2	16	14	30
35. Alesund.....	133	156	289	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2
36. Molde.....	341	409	750	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2
37. Christiansund.....	983	1138	2121	2	1	1	1	1	1	1	1	3	1	4
38. Throndhjem.....	5462	6177	11639	3	1	3	1	7	2	3	1	10	5	15
39. Bodø.....	112	141	253	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2
40. Tromsøe.....	341	397	738	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2
41. Hammerfest.....	198	143	341	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2
42. Bardøe.....	40	48	88	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2
I samtlige Stæder....	54371	59827	114,198	36	31	34	31	31	23	20	23	121	108	229

Til disse . . . . . 229 Sindssvage = 1 af 498 $\frac{2}{3}$,
 komne for de Kjøbstæder og Ladestæder, som ifølge Præsterenes Anmeldelser ingen Sindssvage skulle have, nemlig:
 Soon, Hølen, Nasgaardstrand, Sandefjord, Skien, Brevig, Stathelle, Osbakken, Kragerø, Tvedestrand,
 Grimstad, Lillesand, Alesund, Molde, Bodø og Tromsøe, hvilke, med en Folkemængde af 10,207 Indbyggere,
 i Forhold til de øvrige Stæder skulde have 45, men maaskee kunne anslaaes blot til det Halve eller 23

I Rigets samtlige Kjøbstæder og Ladestæder skulde saaledes findes . . . . . 252 Sindssvage = 1 af 453 $\frac{1}{2}$.

Fig. I.

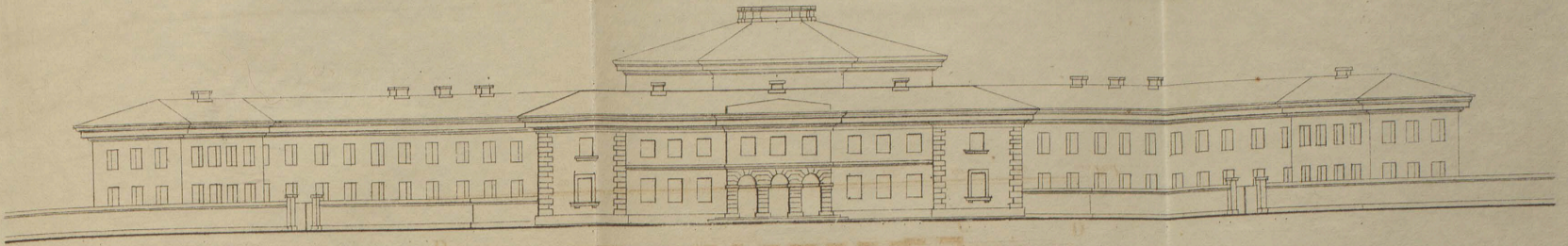

Fig. III.

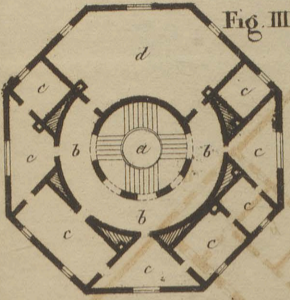

Fig. II.

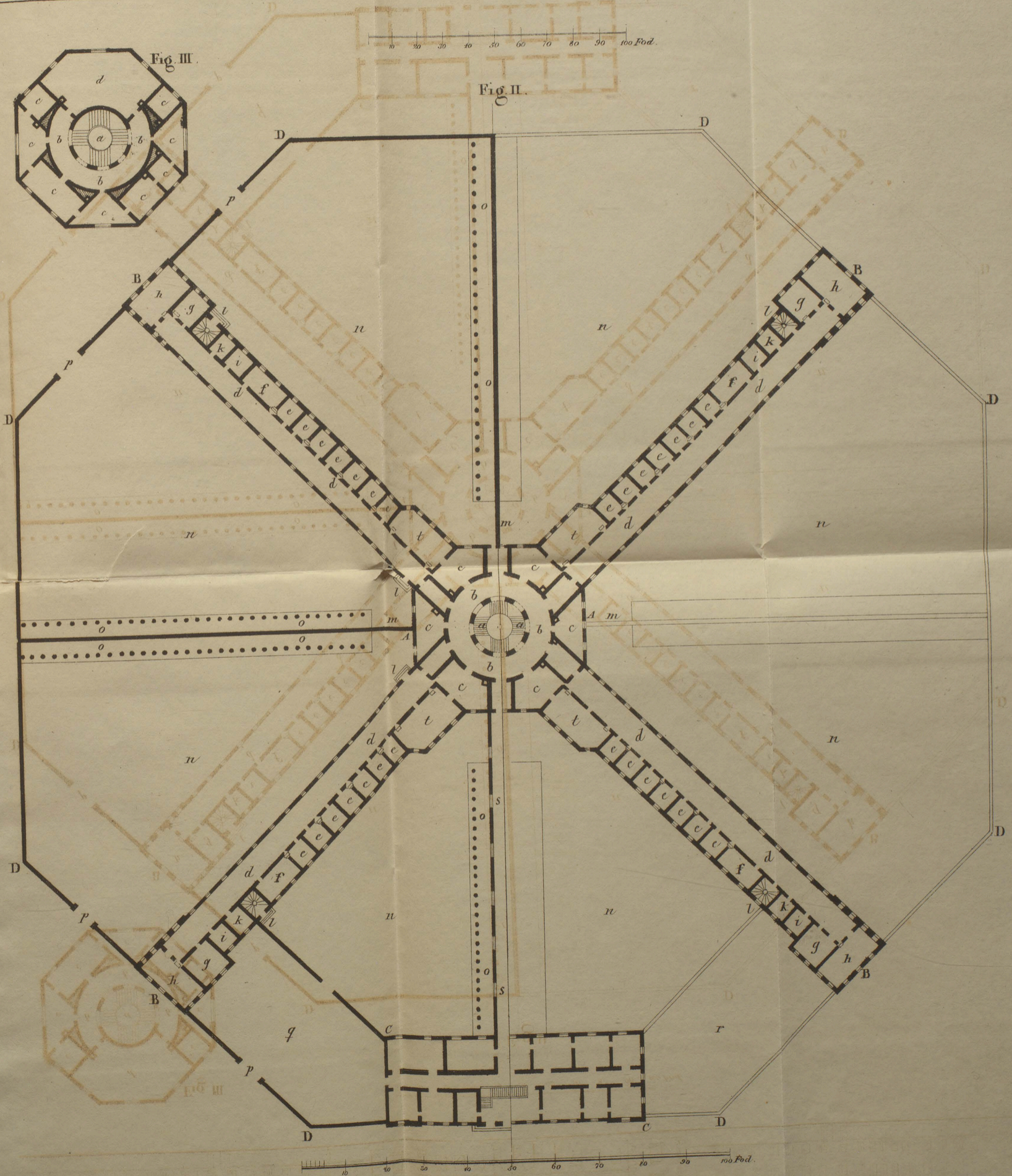

Fig. 1.

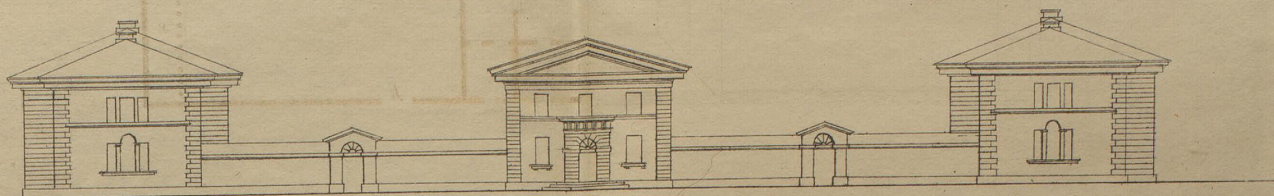
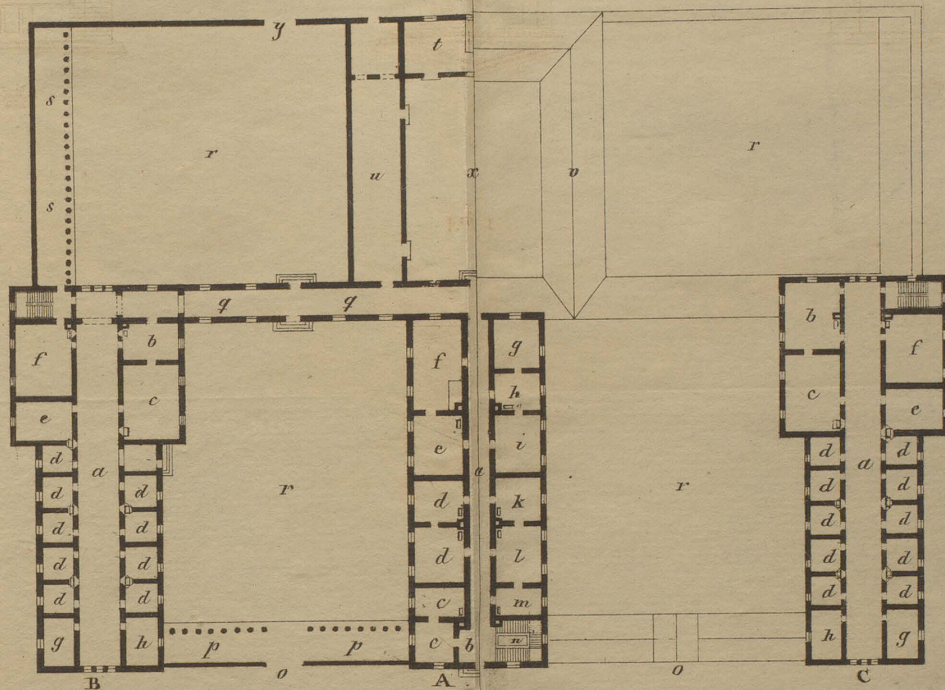

Fig. 11.

J.P. 11

